

JUGOSLOVENSKI PREGLED

*INFORMATIVNO DOKUMENTARNI
PRIRUČNIK O JUGOSLAVIJI*

NOVEMBAR 1958

11

JUGOSLOVENSKI PREGLED

GODINA II
NOVEMBAR 1958

Urednički odbor

Predsjednik NIKOLA MINČEV. *Članovi*: BOŽIDAR ĐUROVIĆ, dr PAVLE KOVAČ, dr HERBERT KRAUS, SMILJA MESARIĆ, ANTE NOVAK, JAKŠA PETRIĆ, JOVAN POPOVIĆ, MILADA RAJTER, VOJO RAKIĆ, NIKOLA ROT, ALEKSANDAR ŠOKORAC, STANA TOMAŠEVIĆ, dr TONE VRATUŠA.

Glavni urednik BOŽIDAR ĐUROVIĆ

Izdavač

PUBLICISTIČKO-IZDAVAČKI ZAVOD »JUGOSLAVIJA«, BEOGRAD, Terazije

SADRŽAJ

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Savezna narodna skupština.....	431
Sednice republičkih narodnih skupština	432
Savezno izvršno veće	432
Sednice republičkih izvršnih veća	433—436

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

Autoput 1958 (Ljubljana — Zagreb)	437—438
---	---------

PRIVREDA

Udruživanje u privredi	439—443
Privreda u razdoblju januar — oktobar 1958	444—448

SOCIJALNA POLITIKA I NARODNO ZDRAVLJE

Bolnice	449—452
Kretanje zaraznih bolesti u FNRJ 1957	453—454

KULTURA

Izdavačka delatnost za decu i omladinu	455—457
Tanjug (Telegrafska agencija nova Jugoslavija)	458—459
Etnografski muzeji	459—461
Međunarodna razmena studenata na stručnoj praksi....	461—462

FIZIČKA KULTURA

Jugoslovenski rekordi.....	463—464
Jugoslovenski kongres za fizičku kulturu	465—466

SPOLJNA POLITIKA

Jugoslavija i Italija.....	467—470
----------------------------	---------

SAVEZNA NARODNA SKUPŠTINA

Sednice 25 i 26 novembra 1958

Savezno veće i Veće proizvođača na svojim 6 i 7 sednicama, 25 i 26 novembra 1958, diskutovali su o predlogu Saveznog društvenog plana za 1959 (ekspozea su na 4 zajedničkoj sednici oba doma, 25 novembra, podneli potpredsednik Saveznog izvršnog veća Mijalko Todorović i direktor Saveznog zavoda za privredno planiranje Vojin Guzina i govorili članovi Saveznog izvršnog veća dr Marjan Brecelj i Slavko Komar). U diskusiji su učestvovali poslanici Dušan Bogdanov, Hajro Kapetanović, Petronije Savović, Miloš Milaković, Stojan Milenković, Franc Rant, Sinan Hasani, Dragiša Lukić, Bogomir Brajković i dr Ivo Babić u Saveznom veću, a Viktor Stopar, Tone Tribušon, Anton Krajcar, Branislav Ikonić, Anton Petkovšek, Istvan Vig, Janez Kermavner, Ivan Pavliško, Paula Humek, Vladimir Logar, Gregor Klančnik, Grga Čupić, Đorđe Gvozdenović, Božidar Čalović, Dragica Rome, Vinko Grbac, Velimir Potežica, Nikola Janjić, Srećko Ježovnik, Pavle Šumanovac, Dušan Kostić, Ivan Karaga i Jandro Stanković u Veću proizvođača. Posle diskusije Skupština je na odvojenim sednicama domova, 26 novembra, usvojila Savezni društveni plan za 1959.

Savezni društveni plan za 1959 predviđa dalji brz razvoj privrede u skladu sa zadacima postavljenim Društvenim planom privrednog razvoja Jugoslavije od 1957 do 1961. Planom je predviđen porast nacionalnog dohotka za 11,7% odnosno za 10,3% po stanovniku u odnosu na procenu ostvarenja u 1958. Predviđen je porast proizvodnje u poljoprivredi za 20,7%, industriji za 11%, saobraćaju 6,7% itd. Lična potrošnja treba da se poveća ukupno za 6,2% odnosno za 5% po stanovniku, koliko treba da se povećaju i prosečne realne plate zaposlenih. Ukupan obim izvoza treba da se poveća za 13,4%. U 1959 predviđaju se ukupne bruto društvene investicije u osnovne fondove od 566 milijardi din., od čega će 21% biti utrošeno na neprivredne investicije.

Na 4 zajedničkoj sednici oba doma, 26 novembra, ekspozea o Predlogu zakona o invalidskom osiguranju podneo je član Saveznog izvršnog veća Moma Marković.

Savezno veće i Veće proizvođača na svojoj 6 i 7 sednici, 25 i 26 novembra, takođe su usvojili Zakon o izmeni Zakona o prometu zemljišta i zgrada, Zakon o invalidskom osiguranju, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o otkupu privatnih apteka, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o doprinosu iz dohotka privrednih organizacija, Zakon o izmeni Zakona o sredstvima privrednih organizacija, Odluku o izmenama i dopunama Odluke o ograničenju korišćenja sredstava amortizacije i o nižim stopama amortizacije za privredne organizacije određenih delatnosti, Odluku o izmenama i dopunama Odluke o ustupanju doprinosa iz dohotka i zemljarine privrednim organizacijama određenih delatnosti, Odluku o izmenama i dopunama Odluke o kamatnim stopama na sredstva privrednih organizacija, na sredstva uložena kod banke i na kratkoročne kredite, Odluku o posebnom učešću u dohotku i o zajedničkim rezervnim fondovima privrednih organizacija, Odluku o potvrdi uređaba Saveznog izvršnog veća, Odluku o potvrdi propisa Saveznog izvršnog veća i saslušali odgovore predstavnika Saveznog izvršnog veća na pitanja koja su postavili narodni poslanici.

Zakonom o izmeni Zakona o prometu zemljišta i zgrada (koji je usvojen po hitnom postupku) ne dopušta se, do donošenja Zakona o svojni na posebnim delovima zgrada, promet fizičkih delova zgrada, idealnih delova zgrada ni celih zgrada, kao ni građevinskih parcela, koji su u svojni građana, privatnih pravnih lica, društvenih organizacija i drugih udruženja građana. Isto tako ne sme se ni po kom osnovu vršiti zemljišnoknjižni prenos svojine na nepokretnostima.

Zakonom o invalidskom osiguranju težište invalidske zaštite postavlja se na osposobljavanje invalida za rad i njihovo vraćanje u aktivni ekonomski i društveni život uz obezbeđenje

ranijeg standarda zaposlenom invalidu priznavanjem prava na razliku između nove i ranije plate. U tom cilju predviđeni su metodi i sredstva za osposobljavanje invalida za rad, obezbeđuje se odgovarajuće zaposlenje invalidima osposobljenim za rad, kao i odgovarajući oblici materijalnog obezbeđenja invalida do zaposlenja, za vreme zaposlenja i posle zaposlenja. Prilikom utvrđivanja invalidnosti uvodi se dvostruko ocenjivanje; s jedne strane, ocenjuju se preostala radna sposobnost i uslovi za osposobljavanje invalida za rad, i na osnovu takve ocene obezbeđuje mu se odgovarajuća rehabilitacija, odgovarajući posao ili invalidska penzija, a, s druge strane, posebno se ocenjuje telesno oštećenje organizma invalida usled ozlede, povrede ili bolesti u cilju određivanja stalne novčane naknade invalidu za teškoće koje mu to oštećenje organizma prčinjava, bez obzira na utvrđeni stepen njegove sposobnosti za rad. Procenat invalidske penzije više ne zavisi isključivo od broja godina ukupnog penziškog staža, već pre svega od toga koliko je osiguranik stvarno radio u svom objektivno mogućem radnom veku i od toga u koje životno doba ostvaruje pravo na invalidsku penziju. Materijalna sredstva za ostvarenje svih oblika invalidske zaštite obezbeđuju se iz fondova socijalnog osiguranja. Invalidska zaštita se obezbeđuje bez obzira na uzrok invalidnosti (nesreća na poslu, van posla i bolest), a osiguranicima-ratnim vojnim invalidima i invalidima usled nesreće na poslu obezbeđuje se veća zaštita i pod povoljnijim uslovima.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o otkupu privatnih apteka predviđa da se bivšim vlasnicima odnosno njihovim naslednicima isplaćuje procenjena vrednost apteke u mesečnim iznosima do najviše 15.000 din. (dosad 5.000 din.).

Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o doprinosu iz dohotka privrednih organizacija, Zakonom o izmeni Zakona o sredstvima privrednih organizacija, Odlukom o izmenama i dopunama Odluke o ograničenju korišćenja sredstava amortizacije i o nižim stopama amortizacije za privredne organizacije određenih delatnosti, Odlukom o izmenama i dopunama Odluke o ustupanju doprinosa iz dohotka i zemljarine privrednim organizacijama određenih delatnosti, Odlukom o izmenama i dopunama Odluke o kamatnim stopama na sredstva privrednih organizacija, na sredstva uložena kod banke i na kratkoročne kredite i Odlukom o posebnom učešću u dohotku i o zajedničkim rezervnim fondovima privrednih organizacija poboljšava se materijalni položaj privrednih organizacija u nekim granama proizvodnje, unose se promene u režim i način upotrebe fondova privrednih organizacija, kao i u skalu kojom se određuje doprinos iz dohotka privrednih organizacija. Prihvaćene korekture, od kojih će se neke primenjivati već za ovu godinu, doprineće daljem povećanju proizvodnje, a naročito povećanju produktivnosti rada.

Savezno veće, kao isključivo nadležno, usvojilo je na svojoj 7 sednici, 26 novembra, Zakon o izmenama i dopunama Osnovnog zakona o prekršajima.

Prema Zakonu o izmenama i dopunama Osnovnog zakona o prekršajima, prekršaji su povrede javnog poretka utvrđene zakonom i drugim propisima za koje se predviđaju administrativne kazne i zaštitne mere. Savezni i republički organi uprave i republički saveti donose, uz saglasnost Saveznog odnosno republičkog državnog sekretarijata za unutrašnje poslove, normativne akte u kojima se predviđaju prekršaji, a organ narodnog odbora koji narodnom odboru predlaže donošenje akta u kome se propisuju prekršaji dužan je da narodnom odboru podnese i mišljenje sekretarijata sreskog narodnog odbora za unutrašnje poslove. Prema izmenama, novčana kazna i kazna zatvora mogu se propisati kumulativno samo za prekršaje iz materijalnih pobuda. Takođe je predviđeno da se za prekršaje može propisati zaštitna mera upućivanja na boravak u određeno mesto, kao i zaštitna mera udaljenja stranca sa teritorije Jugoslavije. Izmenama je i za prekršaje predviđena ustanova zahteva za zaštitu zakonitosti, koji može podneti javni tužilac.

Veće proizvođača, kao isključivo nadležno, potvrdilo je na svojoj 7 sednici, 26 novembra, Statut Savezne saobraćajne komore.

R-M. M.

ISPRAVKA:

U br. 11 »Jugoslovenskog pregleda« u rubrici »Socijalna politika i narodno zdravlje« potkrale su se greške:

str. 453 u tabeli umesto »Encephal. lethargica« treba «Encephal. »lethargica; drugi stubac osmi red odozdo, umesto »Diphtheria« treba »Diphtheria«;

str. 454 drugi stubac deveti red odozdo, umesto »253« treba »523«.

SEDNICE REPUBLIČKIH NARODNIH SKUPTINA

Narodno sobranie NR Makedonije

Na 5 sednicama domova, 2 i 3 oktobra 1958, usvojeni su Zakon o urbanističkom planiranju, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o šumama, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o zabrani držanja koza na teritoriji NR Makedonije i Zakon o proglašenju šumskih predela planine Galičice za nacionalni park.

Zakon o urbanističkom planiranju radi planske izgradnje naseljenih mesta utvrđuje da je prethodno potrebno doneti urbanističku studiju, osnovni urbanistički plan i plan za realizaciju urbanističkih planova i time obezbeđuje plansku izgradnju naseljenih mesta.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o šumama zabranjuje lisničarenje šumskog drveća zasađenog u dvorištima, drvoredima, pojedinačnog drveća u polju i grupnih nasada pored puteva.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o zabrani držanja koza na teritoriji NR Makedonije zabranu koza utvrđenu zakonom iz 1948 proširuje i na sanske koze, koje su bile izuzete.

Zakon o proglašenju šumskih predela planine Galičice za nacionalni park proglašava određene predele ove planine koji se odlikuju prirodnim lepotom i retkim rastinjem za nacionalni park.

Republičko veće, kao isključivo nadležno, usvojilo je takođe na 5 sednici, 2 oktobra, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o Univerzitetu u Skopju, izveštaj o radu Odbora za pretstavke i žalbe u vremenu od 15 aprila do 18 septembra 1958 i novi Poslovnik Republičkog veća Narodnog sobranja.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o Univerzitetu u Skopju određuje da statut Univerziteta potvrđuje Narodno sobranie, a statute fakulteta Izvršno veće.

Veće proizvođača, kao isključivo nadležno, usvojilo je takođe na 5 sednici, 3 oktobra, odluke o potvrdi Statuta Republičkih privrednih komora: Poljoprivredno-šumarske, Trgovinske, Ugostiteljske i Zanatske komore i novi Poslovnik Veća proizvođača Narodnog sobranja.

Na 4 zajedničkoj sednici oba doma, 3 oktobra, Narodno sobranie je usvojilo izveštaj Izvršnog veća o kretanju privrede u periodu januar-jul 1958, izveštaj o radu republičkih privrednih komora: Poljoprivredno-šumarske, Trgovinske, Ugostiteljske i Zanatske komore u 1957, izveštaj Administrativnog odbora Narodnog sobranja o izvršenju predračuna prihoda i rashoda Narodnog sobranja za drugo tromesečje 1958, Odluku o razrešenju i izboru sudija i novi Poslovnik i, u vezi sa odredbama novog Poslovnika, izabralo Odbor za pretstavke i žalbe Narodnog sobranja.

Na 5 zajedničkoj sednici oba doma, 20 i 21 novembra, Narodno sobranie je usvojilo izveštaj Izvršnog veća o problemima vodoprivrede u Republici, izveštaj Izvršnog veća o snabdevenosti tržišta u Republici, saslušalo odgovor Izvršnog veća na interpelaciju grupe narodnih poslanika o tome »kakve mere se predviđaju za postupno uvođenje sistema nagrađivanja po jedinici proizvoda u socijalističkim poljoprivrednim organizacijama (dobrima, ustanovama sa samostalnim finansiranjem i zadrugama)« i usvojilo izveštaj Administrativnog odbora o izvršenju predračuna prihoda i rashoda Narodnog sobranja za treće tromesečje 1958.

Usvajanjem izveštaja Izvršnog veća o vodoprivredi Narodno sobranie je zaključilo da se svi predlozi izneti u toku debate o izveštaju upute Izvršnom veću da bi u granicama svojih ovlašćenja preduzelo potrebne mere u vezi sa problemima u oblasti vodoprivrede.

Pretres izveštaja o snabdevenosti tržišta Narodno sobranie je završilo usvajanjem Rezolucije o merama za poboljšanje snabdevanja stanovništva, kojom se stavlja u granicama njihovih ovlašćenja, posebni zadaci i mere svim proizvodnim, trgovinskim, zadružnim i društvenim organizacijama, svim privrednim stručnim organizacijama i svim republičkim i lokalnim organima, da bi se obezbedilo bolje snabdevanje stanovništva.

Pretres po interpelaciji o potpunom uvođenju sistema nagrađivanja po jedinici proizvoda u socijalističkim poljoprivrednim organizacijama Narodno sobranie je završilo donošenjem zaključka kojim obavezuje Izvršno veće i narodne odbore opština i srezova, odnosno preporučuje poljoprivrednim organizacijama uvođenje takvog sistema nagrađivanja, a Poljoprivredno-šumarskoj komori, Glavnom zadružnom savezu, osnovnim zadružnim savezima i sindikalnim organizacijama poljoprivrednih radnika da pomognu uvođenje takvog sistema nagrađivanja.

P. K.

SAVEZNO IZVRŠNO VEĆE

Sednica 5 i 6 novembra 1958

Na sednici Saveznog izvršnog veća 5 i 6 novembra 1958 usvojeni su Predlog Saveznog društvenog plana za 1959 i Nacrt zakona o izmenama i dopunama Osnovnog zakona o prekršajima.

Sednica 15 novembra 1958

Na sednici Saveznog izvršnog veća 15 novembra 1958 usvojeni su Predlog Saveznog budžeta za 1959, predlog izmena i dopuna instrumenata raspodele ukupnog prihoda privrednih organizacija za 1958 i 1959 i, u vezi s tim, Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o doprinosu iz dohotka privrednih organizacija, Nacrt zakona o izmeni Zakona o sredstvima privrednih organizacija, Predlog odluke o izmenama i dopunama Odluke o ograničenju korišćenja sredstava amortizacije i o nižim stopama amortizacije za privredne organizacije određenih delatnosti, Predlog odluke o izmenama i dopunama Odluke o ustupanju doprinosa iz dohotka i zemljarine privrednim organi-

zacijama određenih delatnosti, Predlog odluke o izmenama i dopunama Odluke o kamatnim stopama na sredstva privrednih organizacija, na sredstva uložena kod banke i na kratkoročne kredite, Odluka o nižoj stopi kamate na fond obrtnih sredstava određenih privrednih organizacija, Odluka o izmenama i dopunama Odluke o načinu plaćanja anuiteta po zajmovima za investicije, Uredba o posebnom učešću privrednih organizacija u doprinosu iz dohotka, Uredba o izmeni Uredbe o regulisanju dohotka u vezi sa raspolaganjem čistim prihodom i sredstvima privrednih organizacija, Odluka o prestanku važenja Odluke o određivanju privrednih organizacija koje izdvajaju doprinos iz dohotka po čl. 49 Zakona o doprinosu iz dohotka privrednih organizacija, Uredba o upotrebi sredstava za investicije u 1959 i Uredba o dopunama Uredbe o upotrebi sredstava za investicije u 1958.

Pored toga, usvojene su sledeće uredbe i odluke:

Uredba o izmeni Uredbe o izvršenju Zakona o doprinosu za stanbeni izgradnju, Uredba o izmeni Uredbe o obrazovanju republičkih fondova za stanbeni izgradnju i Odluka o određivanju filmskih radnika koji imaju svojstvo filmskog umetnika.

Savezno izvršno veće je takođe ratifičovalo Sporazum o regulisanju izvršenja čl. 11, kao i odredaba čl. 24 o predmetima umetničke, istoriske ili arheološke vrednosti iz Ugovora o miru sa Mađarskom.

R-M. M.

SEDNICE REPUBLIČKIH IZVRŠNIH VEĆA

Izvršno veće Narodne skupštine NR Srbije

Na sednici Izvršnog veća Narodne skupštine NR Srbije, 12. jula 1958, donete su sledeće uredbe, odluke i rešenja:

Uredba o prenosu poslova koji su Zakonom o javnim službenicima stavljani u nadležnost Izvršnog veća NR Srbije na izvršna veća autonomnih jedinica (Uredbom se, pored ostalih, na izvršna veća autonomnih jedinica prenose sledeći poslovi: utvrđivanje sistematizacije mesta za stručne saradnike i ostale službenike u sudovima; propisivanje okvira za utvrđivanje položajnih plata službenika ustanova u oblasti kulture koje osnivaju narodni odbori; ublažavanje odnosno oslobođenje od disciplinske kazne itd.);

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o osnivanju u Srednje finansijske škole u Beogradu (Uredbom je predviđeno da se u školu kao vanredni učenici mogu upisati finansijski službenici koji su završili najmanje dva razreda male srednje škole, a ne samo šest razreda gimnazije odnosno dva razreda srednje ekonomske škole kao dosad; u drugu godinu mogu se upisati finansijski službenici koji su, pored toga, od 1947 do 1950 završili jednogodišnji Viši finansijski tečaj);

Odluka o utvrđivanju rejonizacije voćarstva na teritoriji NR Srbije van područja autonomnih jedinica (Odlukom je predviđeno osam voćarskih rejonova sa nekoliko podrejonova, prema prirodnim i ekonomskim uslovima; proizvođači su obavezni da podižu nove zasade samo sa vrstama i sortama voćaka predviđenim za pojedine rejone odnosno podrejone; predviđen je sledeći broj sorti koje se mogu gajiti: u Srbiji: jabuka 16, krušaka 21, dunja 2, šljiva 9, kajsija 16, bresaka 12, trešanja 10, višanja 5);

Odluka o stopama poreza na promet duvana iz berbe u 1958 (prema Odluci, stopa poreza koji plaćaju individualni proizvođači duvana iznosiće 10% od otkupne cene duvana; deo ovog poreza koji pripada opštinskim investicionim fondovima raspoređuje se u ove fondove kod onih opština na čijem području je duvan proizveden);

Odluka o izmenama i dopunama Odluke o osnivanju i teritorijalnoj nadležnosti okružnih i sreskih sudova (Odlukom su osnovana dva nova sreska suda: u Mionici i Resavici);

Rešenje o rasporedu deviznih sredstava za devizna nerobna plaćanja (deviznom nerobnom planu) za 1958 (Rešenjem se određuje da ova plaćanja, pored ostalih, mogu vršiti Univerzitet u Beogradu do iznosa od 12 miliona din., Narodni odbor Beograda do 7,160,000 din., AP Vojvodina do 2,300,000, Izvršno veće NR Srbije, Autonomna Kosovsko-Metohiska Oblast i Zavod za statistiku po 1 milion itd.);

Rešenje o određivanju procenta za utvrđivanje minimalnih ličnih dohoda radnika u rudnicima uglja (Rešenjem su utvrđeni procenti za 24 rudnika u Srbiji, koji se kreću od 90% do 100%);

Uredba o dopuni Uredbe o osnivanju Direkcije za izgradnju hidrosistema Dunav-Tisa-Dunav; Odluka o određivanju vremena u kome će se izvršiti prvi izbori za zadružne savete i upravne odbore zemljoradničkih zadruga na teritoriji NR Srbije; Rešenje o sistematizaciji radnih mesta u Sekretarijatu Saveta za naučni rad NR Srbije; Rešenje o ukidanju Rešenja o osnivanju preduzeća u izgradnji topionice bakra i superfosfata u Boru; Rešenje o izmeni i dopuni Rešenja o proglašenju Ogledne stanice za ribarstvo NR Srbije u Beogradu za ustanovu sa samostalnim finansiranjem; Rešenje o Veterinarskom zavodu u Subotici kao ustanovi sa samostalnim finansiranjem.

Izvršno veće je takođe prihvatilo Izvršni račun za 1957 i program za predračunom prihoda i rashoda za 1958 Republičkog fonda za kadrove (programom upotrebe sredstava u ovoj godini predviđeno je da se od ukupno 1 milijarde 775 miliona din. najveća suma — 571 milion — da za izgradnju škola i internata).

Izvršno veće je usvojilo i predlog Saveta za narodno zdravlje o osnivanju srednje-medicinskih škola pri nekim bolnicama (škole bi osnivali srezovi u okviru pojedinih većih bolnica, a primale po 20 učenika godišnje).

Pored toga, Izvršno veće je donelo Pravila o organizaciji i radu Direkcije za izgradnju hidrosistema Dunav-Tisa-Dunav, dalo saglasnost na Pravilnik o organizaciji i radu Sanitarnog inspektorata NR Srbije i na odluke opštinskih narodnih odbora o zavodenju opštinskog poreza na prom i robe na malo i na naknade za usluge, dalo garantiju za povećani zajam fabrike »Viskoza« u Loznici, odobrilo investicione programe izgradnje fabrike lakog betona na Novom Beogradu, kablovskog voda Tehnički fakultet — Zeleni Venac u Beogradu, Trafostanice u Smederevu, industrije pamuka u Đakovici, fabrike šper-ploča i furnira i rekonstrukciju puta Peč—Đakovica i odobrilo iznos od 40 miliona din. na ime investicija za uređenje bujica u Autonomnoj Kosovsko-Metohiskoj Oblasti.

Na sednici, 12. septembra 1958, usvojeni su Predlog zakona o pomoći žrtvama fašističkog terora i Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o univerzitetima, i razmatrano kretanje privrede u Srbiji u razdoblju januar — jun.

Pored toga, doneta su sledeća rešenja:

Rešenje o usvajanju završnog računa dopunskih sredstava Biroa za posredovanje rada NR Srbije za materijalno obezbeđivanje lica privremeno van radnog odnosa i za ostale potrebe službe posredovanja rada za 1957; Rešenje o odobrenju predračuna prihoda i rashoda dopunskih sredstava Biroa za posredovanje rada NR Srbije za 1958.

Izvršno veće je takođe odlučilo da se osnuju srednje medicinske škole u 8 mesta u Srbiji i dalo garantije i odobrilo investicione programe izvesnog broja privrednih organizacija.

Na sednici, 3. oktobra 1958, usvojeni su Predlog amandmana na predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o univerzitetima i Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o umetničkoj akademiji.

Pored toga, donete su sledeće odluke i rešenja:

Odluka o određivanju procenta za uplatu u Republički i sreske fondove za unapređenje ribarstva od naknade za izdate ribolovne dozvole u 1958; Rešenje o osnivanju Direkcije za uređenje sliva Velike Morave kao ustanove sa samostalnim finansiranjem; Rešenje o poništenju nezakonitih odluka narodnih odbora; Rešenje o odobrenju investicionih programa nekih preduzeća i fabrika.

Izvršno veće je takođe u načelu prihvatilo Program perspektivnog razvoja mreže srednjih stručnih škola na teritoriji NR Srbije za period 1958—1961 (Programom je predviđeno znatno povećanje broja škola za kvalifikovane radnike i srednjih stručnih škola), zatim razmatralo izvršenje investicija na teritoriji Srbije u prvoj polovini 1958, usvojilo izveštaj o izvršenju programa i predračuna Fonda voda za 1957, predlog perspektivnog programa za period 1958—1961 i program Fonda za 1958, zatim predlog za naimenovanje i utvrđivanje broja članova saveta Direkcije hidrosistema Dunav-Tisa-Dunav, predlog za davanje saglasnosti na Odluku o izmenama i dopunama Odluke o planu rashoda republičkog fonda za preventivnu zdravstvenu zaštitu, predlog o potvrđivanju izmene Statuta Republičkog zavoda za socijalno osiguranje, predlog za raspodelu sredstava za otvaranje novih radnih mesta predračuna prihoda i rashoda Biroa za posredovanje rada NR Srbije za 1958 i predlog za davanje garantija po zajmu za investicije kanala Dunav-Tisa-Dunav.

Izvršnom veću je podnet izveštaj o posledicama suše i potrebama u ljudskoj i stočnoj hrani na teritoriji uže Srbije i Autonomne Kosovsko-Metohiske Oblasti i informacija o stanju kriminaliteta u Srbiji u vreme od 1954 do 1957, sa naročitim osvrtom na kretanje privrednog kriminala, kao i privrednih prestupa u razdoblju od 1955 do 1957 (Izvršno veće je odlučilo da uputi preporuku narodnim odborima, radničkim savetima, privrednim i drugim organizacijama i ustanovama o pojačanju rada na suzbijanju kriminaliteta i privrednih prestupa s predlozima za preduzimanje konkretnih mera).

Na sednici, 22. oktobra 1958, za potpredsednika Izvršnog veća imenovan je Mihajlo Švabić i prošireni su Koordinacioni odbor i Odbor za privredu: u Koordinacioni odbor imenovani su članovi Veća Dušan Petrović-Sane, Đoka Pajković, Bogoljub Stojanović i Boska Cvetić, a u Odbor za privredu članovi Veća Vojin Bajović, Mileva Planojević i direktor Narodne banke FNRJ — Centrale za Srbiju Sergej Đurović.

Pored toga, donete su sledeće odluke i rešenja:

Odluka o utvrđivanju rejonizacije voćarstva na području autonomnih jedinica (Odlukom je predviđeno pet proizvodnih rejonova u AP Vojvodini i dva proizvodna rejonova sa nekoliko podrejonova u Autonomnoj Kosovsko-Metohiskoj Oblasti; proizvođači su obavezani da podižu nove zasade samo sa vrstama voćaka predviđenim za pojedine rejone);

Rešenje o osnivanju sreske ugostiteljske komore za područje srezova Novi Pazar i Kraljevo; Rešenje o odobrenju sredstava obezbeđenih u budžetu za 1958 za isplatu obaveza po budžetu iz ranijih godina; Rešenje o prenosu imovine ukinute Saobraćajne komore NRS na Državni sekretarijat za poslove finansija NRS; Rešenje o pokriću dela gubitaka nastalih od vanrednih poplava i podzemnih voda kod poljoprivrednih organizacija na području srezova Kikinda, Zrenjanin, Novi Sad i Vršac; Rešenje o izmeni namena predračuna prihoda i rashoda i programa Republičkog fonda za unapređenje poljoprivrede za 1958; Rešenje o ništenju rešenja Narodnog odbora Sreza Kragujevac o ukidanju internata Ušteljske škole »Miloje Pavlović« u Kragujevcu; Rešenje o prenosu prava i dužnosti osnivača higijenskih zavoda sa Izvršnog veća NR Srbije na narodne odbore srezova.

Izvršno veće je takođe usvojilo predlog Deviznog robnog plana za 1958, predlog za izmenu investicionog programa za put Beograd—Niš—Skopje—Đevdelija, izveštaj o radu Beogradskog univerziteta u školskoj 1957/58, predlog za raspodelu neraspoređenih dopunskih sredstava Biroa za posredovanje rada NR Srbije sa laboratorom »Stanje službe profesionalne orijentacije u NR Srbiji i predlozi za dalji razvoj« i predloge po zahtevima iz budžetske rezerve.

Izvršno veće je razmatralo probleme organizovanja i poslovanja specijalizovanih vinogradarsko-voćarskih zadruga (usvojeni su zaključci Glavnog saveza zemljoradničkih zadruga Srbije prema kojima ove zadruge treba reorganizovati tako da im osnovna orijentacija bude rad na podizanju vinogradarstva i voćarstva i podrštavanje procesa proizvodnje) i razmatralo izveštaj Državnog sekretarijata za unutrašnje poslove NR Srbije o problemima drumskog saobraćaja (usvojenim zaključcima predviđeno je, pored ostalog, povećanje broja saobraćajnih milicionera, broja vozila i drugih tehničkih sredstava za kontrolu saobraćaja, pojačanje vaspitnog i drugog propagandnog rada u cilju poboljšanja discipline i poštovanja saobraćajnih propisa, kao i poštovanje kazni za saobraćajne krivice i brže donošenje republičkih propisa o saobraćaju.).

Na sednici, 12. novembra 1958, donete su sledeće uredbe, odluke i rešenja:

Uredba o spajanju Hidrotehničkog instituta »Ing. Jaroslav Černić« i Instituta za vodoprivredu NR Srbije u jednu naučnu ustanovu pod nazivom Institut za vodoprivredu »Jaroslav Černić« (ranije su ovi instituti bili orijentisani na uže grane vodoprivrede: jedan na hidrotehniku, a drugi na vodoprivredu; njihovim spajanjem omogućuje se rešavanje kompleksnih problema voda u Srbiji);

Odluka o položajnim platama službenika naučnih ustanova u NR Srbiji; Odluka o određivanju Sekretarijata za opštu upravu Izvršnog veća NR Srbije kao organa nadležnog za određivanje ispitnih komisija za upravne službenike; Rešenje o odobravanju investicionih programa; Rešenje o izmeni namena predračuna prihoda i rashoda Republičkog

putnog fonda za 1958; Rešenje o sastavu i imenovanju članova Komisije za odobranje investicionih programa; Rešenje o odobrenju predračuna rashoda Više tehničke tekstilne škole u Beogradu i Rešenje o odobrenju i raspodeli sredstava za izdavanje školskih udžbenika na jezicima nacionalnih manjina.

Izvršno veće je takođe razmatralo izveštaj o određivanju prioriteta za plan investicija na Univerzitetu, zatim pitanje izvršenja Republičkog budžeta u razdoblju oktobar–decembar 1958, probleme izdavanja udžbenika i rada Zavoda za izdavanje udžbenika i predloge po zahtevima iz budžetske rezerve.

A. J. — M. B.

Izvršno veće Sabora NR Hrvatske

Na sednici Izvršnog veća Sabora NR Hrvatske, 7. jula 1958, usvojeni su Nacrt zakona o spajanju opština Osijek — Gornji Grad i Osijek — Donji Grad u jednu opštinu.

Pored toga, donete su sledeće uredbe, odluke i rešenja:

Uredba o šumarskoj inspekciji; Uredba o osnivanju uprave za ribarstvo; Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o upravljanju nacionalnim parkovima; Odluka o rasporedu i načinu upotrebe sredstava za poboljšanje uslova korišćenja godišnjeg odmora; Rešenje o minimalnim dohodima radnika u rudnicima uglja.

Izvršno veće je takođe usvojilo predlog članova fakultetskih saveta Zagrebačkog sveučilišta, predloge za odobrenje povišenih stopa poreza na promet, odobrilo investicioni program Novinsko-izdavačkog i štamparskog preduzeća »Vjesnik« i razmotrilo predloge za dodeljivanje sredstava iz budžetske rezerve.

Na sednici, 15. jula 1958, Izvršno veće donelo je Odluku o određivanju roka za sprovođenje izbora za zadrugne savete i upravne odbore zemljoradničkih zadruga, Odluku o Memorijalnom muzeju maršala Tita u Kumrovcu, razmotrilo poljoprivredni proizvodni program za ekonomsku 1958/59 i imenovalo članove privremenih saveta naučnih ustanova na području poljoprivrede.

Na sednici, 8. septembra 1958, Izvršno veće dalo je garancije izvesnim privrednim organizacijama.

Na sednici, 13. septembra 1958, usvojeni su Nacrt zakona o izmenama Zakona o sveučilištima i Nacrt zakona o akademijama umetnosti.

Izvršno veće je takođe usvojilo predlog za odobrenje sredstava za redovno poslovanje saveta Akademije umjetnosti, imenovalo predsednika i članove Savjeta za naučni rad NR Hrvatske, dalo saglasnost za osnivanje Srednje stručne škole za unutrašnje poslove i razmotrilo prethodni materijal o problematiki i razvoju ostrva na Jadranu.

Na sednici, 18. septembra 1958, doneta je Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o prenošenju poslova u nadležnost republičkih organa uprave, usvojen predlog proračuna prihoda i rashoda Zavoda za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju NR Hrvatske u Zagrebu, imenovan je savet Instituta za društveno upravljanje i izvršena neka pojedinačna imenovanja.

Na sednici, 8. oktobra 1958, usvojen je Nacrt zakona o kazalištima i drugim umetničkim ustanovama.

Pored toga, doneta je Odluka o ovlašćenju samostalnih republičkih organa uprave, prema kojima nadzorna prava vrše drugi republički organi uprave, za donošenje Pravilnika o svojoj unutrašnjoj organizaciji i Rešenje o imenovanju članova Odbora za budžet Izvršnog veća (predsednik je Milutin Baltić, a sekretar Veco Grubor).

Izvršno veće je takođe razmotrilo problem finansiranja neprivrednih investicija po budžetu NR Hrvatske za 1958 i zahteve za dotacije i odobrilo sredstva iz budžetske rezerve.

Na sednici, 25. oktobra, usvojeni su Nacrt zakona o poljoprivrednim stanicama i Nacrt zakona o nadgradnji zgrada.

Pored toga, doneta je Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o sredstvima za osiguranje prava osoba privremeno van radnog odnosa, imenovani su članovi Komisije za pregled filmova NR Hrvatske, članovi saveta preduzeća »Kroacia-film«, »Zora-film«, »Jadran-film« i članovi saveta Staroslavenskog instituta, Instituta za narodnu umjetnost i članovi saveta Radio Zagreba i usvojen je predlog za osnivanje privremenih saveta naučnih ustanova iz oblasti poljoprivrede.

Na sednici, 6. novembra 1958, usvojeni su Nacrt izmene Društvenog plana privrednog razvoja NR Hrvatske za razdoblje od 1957 do 1959, Nacrt izmena Društvenog plana NR Hrvatske za 1958 s predlogom za izmenu učešća investicionog fonda u delu doprinosa iz dohotka privrednih organizacija i dopuna Nacrta zakona o sveučilištu.

Pored toga, doneta je Odluka o količini vina i rakije koju proizvođači u proizvodnoj 1958/59 mogu utrošiti u svom domaćinstvu bez plaćanja poreza na promet; usvojen je predlog o prenošenju prava osnivača preduzeća u izgradnji »Dalmatinske hidroelektrane« sa Izvršnog veća na Zajednicu elektroprivrednih preduzeća NR Hrvatske; dato je objašnjenje u vezi sa članom 20 Uredbe o izmenama i dopunama Uredbe o prenošenju poslova u nadležnost republičkog organa uprave i usvojeni su predlozi za dodeljivanje sredstava iz budžeta.

Izvršno veće je takođe razmotrilo izveštaj o kretanju privrede u NR Hrvatskoj u razdoblju od 1. januara do 30. septembra 1958.

V. J.

Izvršno veće Narodne skupštine NR Slovenije

Na sednici Izvršnog veća Narodne skupštine NR Slovenije, 15. jula 1958, donete su sledeće uredbe, odluke i rešenja:

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o privremenoj pomoći ratnim vojnim invalidima, bivšim pripadnicima italijanske vojske (Uredba je doneta u vidu novog teksta radi usklađivanja sa saveznim Zakonom o ratnim vojnim invalidima);

Odluka o konkursu za prijem novih studenata na Fakultetu za opštu medicinu i stomatologiju Univerziteta u Ljubljani (prema Odluci o nastavnoj 1958/59 može se primiti 130 novih studenata, i to na osnovu konkursa koji raspisuje fakultetska uprava);

Odluka o stopi doprinosa za privredne kadrove koji plaćaju u 1958 privatne zanatske i ugostiteljske radnje, kao i privatni vlasnici motornih vozila i lada, koji se bave javnim prevozom (doprinosi će se obračunavati i plaćati po stopi 2% od osnova po kome plaćaju porez na dohodak);

Odluka o visini akontacije i o plaćanju poreza na dohodak od poljoprivrede i opštinskih doklada (doprinosa) za III kvartal 1958 (prema Odluci, opštinski odbori određuje na svom području akontacije za vreme od 1. jula do 30. septembra u visini koja će zajedno sa već raspisanim akontacijama za I i II kvartal, iznositi najmanje 72% od ukupnog razreza poreza na dohodak i opštinskog poreza za 1958);

Odluka o potvrdi predračuna fonda za privredne kadrove NR Slovenije za 1958; Odluka o određivanju roka za raspisivanje prvih izbora zadrugnih saveta seljačkih zadruga; Odluka o izmeni sastava Saveta za socijalno staranje NR Slovenije i Rešenje o izmeni sastava Saveta za zdravlje NR Slovenije (umesto članova kojima je istekao mandat delegirani su odnosno imenovani novi članovi).

Izvršno veće je takođe dalo saglasnost na završni račun Zavoda za socijalno osiguranje NR Slovenije u Ljubljani za 1957 i donelo preporuku sreskim narodnim odborima za privremeno regulisanje položajnih plata prosvetnih inspektora dok ovo pitanje ne bude regulisano zakonom o prosvetnoj inspekciskoj službi.

Na sednici, 12. septembra 1958, usvojen je Predlog zakona o potvrdi Završnog računa.

Pored toga, donete su sledeće uredbe:

Uredba za sprovođenje Zakona o komasaciji poljoprivrednih zemljišta (Uredbom su predviđene detaljnije odredbe o sastavu komasacione komisije, komasacionom postupku i o drugim pitanjima koja u Zakonu o komasaciji poljoprivrednih zemljišta nisu bila detaljno obrađena);

Uredba o organizaciji i radu Sanitarnog inspektorata NR Slovenije (Uredbom se detaljno određuju status i zadaci ovog inspektorata);

Izvršno veće je takođe razmotrilo izveštaj o kretanju privrede u NR Sloveniji za prvih 7 meseci 1958 i usvojilo načela za raspodelu sredstava Fonda za preventivnu zdravstvenu zaštitu pri Zavodu za socijalno osiguranje sa predlogom izdataka Fonda za 1958.

Na sednici, 26. septembra 1958, za potpredsednika Izvršnog veća i predsednika Odbora za opšta i upravna pitanja izabran je dr Jože Vilfan.

Pored toga, donete su Uredba o Institutu za šumarstvo i drvenu privredu Slovenije; Uredba o Ekonomskom institutu NR Slovenije; Uredba o Institutu za geodeziju i fotogrametriju; Uredba o Institutu za elektroniku i Uredba o vodogradbenom laboratoriju (ovim uredbama Izvršno veće je kao osnivač uskladio status ovih naučnih ustanova sa uredbama Zakona o naučnim ustanovama).

Izvršno veće je takođe raspravljalo o problemima u vezi sa pripremanjem Društvenog plana NR Slovenije za 1959 i dalo saglasnost na zaključak Upravnog odbora šumskog fonda NR Slovenije o potrebi rezervnog fonda.

Na sednici, 20. oktobra 1958, doneta je Odluka o određivanju količina vina i rakije koju proizvođači mogu potrošiti u domaćinstvu bez plaćanja poreza na promet (prema Odluci, proizvođači mogu potrošiti bez plaćanja poreza na promet po 100 litara vina na svakog člana domaćinstva starijeg od 15 godina, a proizvođači rakije po 5 hektolitarskih stopa rakije na svakog člana domaćinstva starijeg od 18 godina).

Izvršnom veću su takođe podnete informacije o predlogu Saveznog društvenog plana za 1959, o principima finansiranja budžetske potrošnje za iduću godinu, o perspektivnom planu investicija Univerziteta u Ljubljani.

Izvršno veće je raspravljalo o izveštaju Odbora Fonda »Borisa Kidriča« o poslovanju Fonda u razdoblju 1957/58 i o izveštaju Odbora Prešernovog fonda o poslovanju Fonda u poslovnim godinama 1956/57 i 1957/58, imenovalo nove članove oba Fonda.

Na sednici, 7. novembra 1958, donete su sledeće odluke:

Odluka o republičkim proisima koji su prestali važiti (radi se o brojnim propisima koji su zbog naglog razvoja i promena u društvenom i privrednom sistemu Jugoslavije već zastareli i u celini ili delimično došli u suprotnost sa kasnije donetim saveznim ili republičkim propisima ili sa važećim društvenim i privrednim sistemom);

Odluka o sastavu i načinu izbora članova Saveta za nauku NR Slovenije; Odluka o sastavu i načinu izbora članova Saveta za kulturu i prosvetu NR Slovenije; Odluka o sastavu i načinu izbora članova Saveta za zdravlje NR Slovenije; Odluka o sastavu i načinu izbora članova Saveta za socijalno staranje NR Slovenije (ovim odlukama sastav i način izbora članova saveta usaglašavaju se sa donetim izmenama u Zakonu o upravnim organima u NR Sloveniji, po kojima članove saveta biraju takođe odgovarajući saveti sreskih narodnih odbora, i to u svaki republički savet po jednog člana iz svakog sresa);

Odluka o određivanju broja sudija kod sreskih sudova u NR Sloveniji.

Na sednici, 21. novembra 1958, usvojen je Predlog zakona o izmenama Zakona o područjima srezova i opština u NR Sloveniji.

Pored toga, donete su 3 odluke kojima su izmenjene i dopunjene odluke o proglašenju Zavoda za istraživanje materijala i konstrukcija u Ljubljani, Geološkog zavoda NR Slovenije i Tekstilno* instituta u Mariboru za ustanove sa samostalnim finansiranjem (izmenama i dopunama predviđeno je obrazovanje novih fondova kod ovih ustanova, povećanje broja članova upravnih odbora u Geološkom zavodu NR Slovenije i Tekstilnom institutu, kao i uvođenje društvenog samoupravljanja u Zavodu za istraživanje materijala i konstrukcija).

Na sednici, 28. novembra 1958, usvojen je Predlog Društvenog plana NR Slovenije za 1959.

Izvršno veće je takođe donelo Odluku o novogodišnjoj nagradi službenicima i radnicima republičkih državnih organa i ustanova (Odluka je doneta na osnovu Odluke Saveznog izvršnog gveća o novogodišnjoj nagradi i u saglasnosti sa njom).

D. R.

Izvršno veće Narodne skupštine NR Bosne i Hercegovine

Na sednici Izvršnog veća Narodne skupštine NR Bosne i Hercegovine, 30. juna i 1. jula 1958, donete su sledeće uredbe, odluke i uputstva:

Uredba o prenošenju poslova po republičkim propisima u nadležnost republičkih organa uprave i republičkih saveta (Uredbom se Izvršno veće rasterećuje niza poslova iz više republičkih propisa);

Uredba o određivanju republičkih organa uprave i republičkih saveta koji će vršiti poslove po saveznim propisima koji su sa republičkog Izvršnog veća preneseni na republičke organe (i ovom Uredbom se Izvršno veće rasterećuje nekih poslova po saveznim propisima);

Uputstva o najvišim iznosima koji se mogu utrošiti za izgradnju stambenih zgrada odnosno stanova iz društvenih sredstava ili uz učesće društvenih sredstava (uputstvima su određene najviše cene za jedan kvadratni metar razvijene građevinske površine koje narodni odbori opština mogu da propišu svojim odlukama);

Odluka o određivanju procenta smanjenja tarifnih stavova na osnovu kojih se utvrđuju minimalni lični dohodi radnika u rudnicima uglja; Odluka o određivanju društvenih i drugih organizacija i ustanova koje će preko svojih predstavnika učestvovati u upravljanju republičkim privrednim komorama; Odluka o programu razvika poljoprivrednih, ekonomskih, medicinskih i bibliotekarskih škola; Odluka o programu razvika gimnazija; Odluka o programu razvika srednjih škola za spremanje nastavnog kadra i Odluka o programu razvika tehničkih škola (sve odluke o razviku škola odnose se na razdoblje od 1957 do 1961).

Izvršno veće je takođe razmatralo probleme iz oblasti zaštite šuma i zemljišta i iz oblasti socijalne zaštite, kao i izveštaj o završnom računu Republičkog zavoda za socijalno osiguranje.

Na sednici, 17. jula 1958, donete su sledeće uredbe, odluke i rešenja:

Uredba o Institutu za proučavanje istorije radničkog pokreta (Uredbom se ovaj Institut osniva kao samostalna naučna ustanova sa zadatkom da prikuplja, sređuje i naučno obrađuje gradnju iz istorije radničkog pokreta i Narodne revolucije);

Odluka o upisu na fakultete Univerziteta u Sarajevu (Odlukom se određuje koliki se broj studenata može upisati na pojedine fakultete i osetke tih fakulteta);

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o posebnim lovištima; Odluka o izmeni Odluke o određivanju republičkih organa koji vrše utvrđena prava i dužnosti prema ustanovama koje su osnovali republički organi; Odluka o načinu odobrenja dopunskog predračuna Republičkog fonda za kadrove u privredi za 1958; Rešenje o dodeljivanju na upravljanje zemljišta, zgrada i drugih osnovnih i obitnih sredstava lovišta »Hutovo blato« poljoprivrednom dobru »Hutovo blato« iz Čapljine; Rešenje o izmenama Rešenja o Zavodu za glavu decu u Sarajevu; Rešenje o izmenama Rešenja o Zavodu za vaspitanje ženske mladeži u Reljevu; Rešenje o prenošenju prava osnivača dečjeg oporavišta u Loznicu kod Dubrovnika na Glavni odbor Crvenog krsta za Bosnu i Hercegovinu.

Izvršno veće je takođe razmatralo niz informacija i problema iz oblasti školstva, zdravstvenih institucija, poljoprivrede i radnih odnosa

Na sednici, 4. septembra 1958, donete su sledeće odluke:

Odluka o određivanju vremena u kome će se izvršiti prvi izbori za zadrzne savete i upravne odbore postojećih zemljoradničkih zadruga (prema Odluci, izbori će se održati od 15. oktobra do 15. decembra 1958);

Odluka o izmeni i dopuni Odluke o programu i razviku srednjotehničkih škola do 1961 (Odlukom je predviđeno otvaranje Saobraćajnog osetka pri Srednjotehničkoj školi u Sarajevu i Tekstilnog osetka pri Srednjotehničkoj školi u Mostaru);

Odluka o dopuni Odluke o programu razvika gimnazija do 1961 (Odlukom je odobreno otvaranje gimnazije u Bosanskoj Gradskoj);

Odluka o plaćanju honorarnih nastavnika u srednjim stručnim školama (Odlukom se povećava honorar po času honorarnim nastavnicima: inženjerima, lekarima, ekonomistima i pravnicima, koji predaju stručne predmete u srednjim stručnim školama);

Odluka o ovlašćenju Sekretarijata za industriju i građevinarstvo Izvršnog veća o odrađivanju ličnog dohotka radnika i službenika preduzeća u izgradnji u oblasti industrije i građevinarstva.

Izvršno veće je takođe razmotrilo informacije; o izvršenju republičkih budžetskih investicija za 1958 (stanje krajem avgusta 1958), o investicijama u privredi u Bosni i Hercegovini za period januar—jul 1958, o pripremama za organizovanu proizvodnju pšenice i kukuruza i o merinizaciji.

Na sednici, 2. oktobra 1958, donete su sledeće odluke:

Odluka o visini takse koju plaćaju privatni vlasnici šuma za seču drva u privatnim šumama u sreske fondove za unapređenje šumarstva (Odlukom je predviđeno oslobađanje vlasnika šuma od plaćanja takse

u slučaju da poklone drvo za podizanje i opravku mostova, dalekovoda, škola, domova, čitaonica, zdravstvenih stanica, poliklinika i bolnica);

Odluka o izmenama Odluke o upisu novih studenata na fakultete Univerziteta u Sarajevu.

Izvršno veće je takođe razmotrilo više informacija iz oblasti privrede, državne uprave, prosvete i komunalnih poslova.

Na sednici, 14 i 15. oktobra 1958, usvojen je Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o Univerzitetu u Sarajevu.

Pored toga, donete su sledeće uredbe, odluke i rešenja:

Uredba o besplatnom stanu i ogrevu nastavnog i vaspitnog osoblja u školama i vaspitnim ustanovama na selu; Odluka o okvirima za utvrđivanje položajnih plata službenika u naučnim ustanovama; Odluka o okvirima za određivanje položajnih plata službenika ustanova u oblasti kulture; Odluka o razrešenju dužnosti svih članova republičkih saveta; Odluka o utvrđivanju broja članova republičkih saveta; Odluka o sastavu i načinu izbora članova Saveta za prosvetu NR Bosne i Hercegovine; Odluka o vrstama građevinskih objekata nad kojima će inspeksijske poslove vršiti isključivo sreski organi uprave nadležni za poslove građevinske inspekcije; Odluka o honorarnoj nastavi na višim školama.

Izvršno veće je takođe razmotrilo kretanje privrede za period januar—avgust 1958.

Na sednici, 18. oktobra 1958, usvojen je Nacrt zakona o zaštiti zemljišta od erozije i uređenju bujica.

Pored toga, donete su sledeće odluke i rešenja:

Odluka o osnivanju, ukidanju, sedištu i teritorijalnoj nadležnosti sreskih i okružnih sudova na području NR Bosne i Hercegovine (Odlukom je predviđeno osnivanje sreskih sudova u Lukavcu, Ljubiji, Sreskog suda I i Sreskog suda II u Sarajevu, Okružnog suda u Livnu i ukidanje Sreskog suda u Sarajevu);

Rešenje o osnivanju Uprave »Zaštićenog područja Sutjeska« kao ustanove sa samostalnim finansiranjem (prema Rešenju, sedište ustanove je u Tjentištu, a zadatak joj je uređivanje, održavanje i čuvanje spomenika »Zaštićenog područja Sutjeska«, kao nacionalnih spomenika i spomenika kulture i njihovo korišćenje u namenjene svrhe);

Odluka o izmenama Odluke o sedištu i teritorijalnoj nadležnosti okružnih privrednih sudova.

Na sednici, 18. novembra 1958, usvojen je plan rada odbora Izvršnog veća i republičkih saveta za novembar-decembar 1958 i plan perspektivne izgradnje Univerziteta u Sarajevu.

Izvršno veće je takođe razmotrilo probleme finansiranja i analizu cena usluga zdravstvenih ustanova, probleme naučnog rada, problem smeštaja Narodne biblioteke NR Bosne i Hercegovine u Sarajevu, informacije o stanju matične službe na području Republike, o stanju sredstava sreskih vatrogasnih fondova, o savetovanjima održanim sa predstavnicima preduzeća industrije NR Bosne i Hercegovine i plan srednjara neobuhvaćene opštenarodne imovine i njenog priključenja socijalističkim gazdinstvima i usvojilo Predlog za izmenu minimalnih ličnih dohodaka u rudniku lignita Kreka.

Izvršno veće je, pored toga, razrešilo neke dosadašnje i imenovalo neke nove članove odbora i komisija Izvršnog veća i funkcionere u nekim republičkim organima uprave i odobrilo više investicionih programa izgradnje, objekata industrije, rudarstva, građevinarstva, saobraćaja i društvenog standarda.

M. E.

Izvršno veće Narodnog sabora NR Makedonije

Na sednici Izvršnog veća Narodnog sabora NR Makedonije, 12. jula 1958, usvojen je Predlog zakona o izmeni Zakona o šumama.

Pored toga, donete su sledeće uredbe, odluke i rešenja:

Uredba o zaštiti voda (Uredbom je predviđena zakonska zaštita voda, odnosno sprečavanje gubljenja vode i očuvanje njenih korisnih bioloških svojstava);

Odluka o dodeljivanju dotacija za poboljšanje uslova za korišćenje godišnjih i drugih odmora u 1958 (u ovu svrhu raznim ustanovama i organizacijama dodeljeno je 22 miliona din.);

Uredba o osnivanju Saveta za stručno obrazovanje kadrova u privredi; Uredba o izmeni i dopuni Uredbe o načinu osiguranja dopunskih sredstava za obezbeđivanje prava licima koja se nalaze privremeno van radnog odnosa; Uredba o prenošenju radova po republičkim propisima u nadležnost republičkih organa uprave; Odluka o organima i organizacijama koje će određivati svoje predstavnike u Republički savet za kulturu, koji se biraju za jednu godinu; Odluka o upisu na pojedine fakultete Univerziteta u Skopju, broju studenata i uslovima za upis novih studenata; Odluka o raspodeli sredstava za robna i nerobna plaćanja u inostranstvu za 1958; Odluka o prestanku rada, odnosno ukidanju Zajednice preduzeća za promet žitaricama u NR Makedoniji; Odluka o početku rada novosnovanog sreskog suda u Kratovu od 1. oktobra 1958; Odluka o određivanju servisa za vršenje transportnih usluga republičkim organima i ustanovama; Odluka o izmeni i dopuni Odluke o upotrebi putničkih automobila; Odluka o formiranju odnosno početku rada novog Prirodno-matematičkog fakulteta pri Univerzitetu u Skopju od 1. oktobra 1958; Rešenje o dopuni Rešenja o osnivanju Zavoda za kulturno-prosvetni i nastavni film; Rešenje o imenovanju članova Republičkog saveta za kulturu; Rešenje o imenovanju Republičkog saveta za narodno zdravlje; Rešenje o prenošenju stručnih škola sa internatima u njihovom sastavu u nadležnost Narodnog odbora Skopskog sreza; Rešenje o promeni naziva srednjih medicinskih škola u Skopju; Rešenje o prenošenju trgovačkih škola sa njihovim internatima u nadležnost narodnih odbora srezova; Rešenje o prenošenju internata Ugostiteljske škole u nadležnost Narodnog odbora Skopskog sreza; Rešenje o osnivanju preduzeća za promet žitarica i žitnih prerađevina na veliko; Rešenje o sprovođenju

zboru za zadružna veća i upravne odbore poljoprivrednih zadruga u NR Makedoniji; Rešenje o imenovanju članova Saveta za stručno obrazovanje kadrova u poljoprivredi; Rešenje o imenovanju komisije za sprovođenje konkursa za postavljanje direktora Elektroprivredne zajednice NR Makedonije; Rešenje o ovlašćenju člana Izvršnog veća i državnog sekretara za finansije Aleksandra Grličkova za potpisivanje akata za davanje svih vrsta garantija; Rešenje o minimalnom ličnom dohotku radnika u rudniku uglja »Oslomej«; Rešenje o osnivanju srednje stručne škole za službenike unutrašnjih poslova; Rešenje o prenošenju finansiranja sreskih sudova iz republičkog budžeta u nadležnost narodnih odbora srezova; Rešenje o formiranju privremenog saveta na Šumarskom institutu u Skopju; Rešenje o imenovanju članova privremenog saveta pri Šumarskom institutu.

Izvršno veće je takođe usvojilo Program za dodeljivanje dotacija za poboljšanje uslova za korišćenje godišnjih i drugih odmora u 1958 (Programom se obezbeđuju iz sredstava Federacije 44 miliona din. za izgradnju raznih turističkih objekata u Makedoniji), zatim Predlog o raspodeli rezervnih sredstava iz Republičkog investicionog fonda za 1958, Predlog programa i predračun o kadrovima u privredi za 1958, Predlog Jugoslovenske investicione banke o raspisivanju novih konkursa za kredite, zahtev Izdavačkog preduzeća »Kultura« u Skopju za dodeljivanje investicionog zajma; Predlog predračuna rashoda za Višu privrednu školu u Skopju.

Izvršno veće je, pored toga, razmotrilo analizu o socijalno-specijalnim ustanovama i deci zastoja u svom psihičkom razviku koja su smeštena u takvim ustanovama, informaciju o rekonstrukciji i modernizaciji puta Debar – Ohrid – Bitola, o održavanju savetovanju sa sekretarima narodnih odbora srezova i nekih opština 27. juna 1958 u Skopju i informaciju o izradi uredbi i pravilnika za organizaciju i rad republičkih organa uprave.

Na sednici, 24. septembra 1958, usvojeni su Predlog zakona o proglašenju šumskih predela planine Galičice između Ohridskog i Prespanskog jezera za Nacionalni park Makedonije, Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o zabrani držanja koza na teritoriji NR Makedonije, Predlog zakona o urbanističkom planiranju u Predlog zakona o izmenama Zakona o Univerzitetu u Skopju.

Pored toga, donete su sledeće uredbe, odluke i rešenja:

Uredba o izmenama Uredbe o upravljanju i načinu korišćenja sredstava Republičkog fonda za unapređivanje šumarstva; Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o Republičkom fondu za istraživačke radove; Uredba o osnivanju direkcije za izgradnju autoputa »Bratstvo – jedinstvo« NR Makedonije; Odluka o izmenama Društvenog plana NR Makedonije; Odluka o usvajanju završnog računa i predračuna za 1957; Odluka o izdavanju dela viška sreskih zavoda za 1957 u Fond za zdravstvenu izgradnju pri Republičkom zavodu za socijalno osiguranje; Odluka o donošenju predračuna prihoda i rashoda za 1958; Odluka o primeni dodatka na doprinos za socijalno osiguranje za 1958; Odluka o raspodeli sredstava iz Fonda za preventivnu zdravstvenu zaštitu; Odluka o raspodeli sredstava prema formiranom fondu za zdravstvenu izgradnju pri Republičkom zavodu za socijalno osiguranje; Odluka o posebnim nagradama stručnim licima za vršenje stručnog pregleda zdravstvenih ustanova; Odluka o izmeni i dopuni Odluke o raspodeli sredstava za robna i nerobna plaćanja u privredi za 1958; Odluka o okvirima za utvrđivanje položajnih plata u naučnim ustanovama u NR Makedoniji; Odluka o okvirima za utvrđivanje položajnih plata službenika ustanova u oblasti kulture koje osnivaju narodni odbori; Odluka o okvirima za utvrđivanje položajnih plata službenika ustanova u oblasti kulture koje osnivaju republički organi; Rešenje o imenovanju predsednika i članova Saveta za naučni rad; Rešenje o imenovanju saveta za izbor filmova pri preduzeću za iznajmljivanje filmova »Makedonija« u Skopju.

Izvršno veće je takođe razmotrilo kretanje privrede u NR Makedoniji u periodu januar – jul 1958, informaciju u vezi sa izgradnjom fabrike cipela u NR Makedoniji i izveštaj o finansijsko-materijalnom stanju klinika i kliničkih ustanova pri Medicinskom fakultetu u Skopju.

Na sednici, 20. oktobra 1958, usvojen je Predlog zakona o završnom računu po budžetu NR Makedonije za 1957 sa analizom o budžetskoj potrošnji u 1957.

Pored toga, donete su sledeće odluke i rešenja:

Odluka o likvidiranju gubitaka na klinikama Medicinskog fakulteta u Skopju, kao i obaveza narodnih odbora prema istima za neizmirene bolničke troškove; Odluka o određivanju stalnog rezervnog fonda NR Makedonije; Odluka o usvajanju perspektivnih planova za formiranje fakulteta; Rešenje o postavljanju direktora Direkcije za izgradnju autoputa »Bratstvo – jedinstvo« u NR Makedoniji; Rešenje o postavljanju direktora Elektroprivredne zajednice NR Makedonije; Rešenje o postavljanju rukovodioca Republičkog tržišnog inspektorata; Rešenje o osnivanju zavoda za teško psihički zastoja decu; Rešenje o izmenama i dopunama Rešenja o podizanju sponora boricima Narodnooslobodilačkog rata u Prilepu, Kumanovu, Debaru i Vataši.

Izvršno veće je takođe razmotrilo analizu o proizvodnji i investicionoj politici, koja predstavlja prethodni materijal za izradu društvenog plana za 1959.

Na sednici, 1. novembra 1958, usvojen je Predlog zakona o završnom računu po budžetu NR Makedonije za 1957 sa analizom budžetske potrošnje za 1957.

Pored toga, doneta je Uredba o merama za štednju drveta.

Izvršno veće je takođe razmotrilo izveštaj o problemima vodoprivrede u NR Makedoniji, izveštaj o snabdevanju tržišta u NR Makedoniji i informaciju o zahtevima Sreskog narodnog odbora u Titovom Velešu da se odobre sredstva za borbu protiv epidemije trbušnog tifusa.

Na sednici, 18. novembra 1958, usvojeni su Predlog Društvenog plana NR Makedonije za 1959, Predlog zakona o završnom računu po budžetu NR Makedonije za 1957 sa izveštajem o izvršenju Republičkog budžeta za 1957 i izveštaj o izvršenju republičkih fondova za 1957 i Statut Univerziteta u Skopju.

D. M.

Izvršno veće Narodne skupštine NR Crne Gore

Na sednici Izvršnog veća Narodne skupštine NR Crne Gore, 8. jula 1958, usvojeni su Predlog zakona o izmenama i dopunama budžeta NR Crne Gore za 1958 i Predlog odluke o izmenama i dopunama Društvenog plana NR Crne Gore za 1958.

Pored toga, doneta su Rešenja o osnivanju servisa za vršenje transportnih usluga republičkim organima i ustanovama i Rešenje o odobrenju vanrednog kredita Glavnom zadrudnom savezu u iznosu od 25 miliona din.

Na sednici, 14. jula 1958, usvojen je Predlog zakona o dečjim vrtićima i imenovan Komisija za davanje mišljenja o uračunavanju vremena u radni staž na osnovu Zakona o penzijskom osiguranju.

Na sednici, 18. jula 1958, donete su Odluka o rasporedu rashoda za neprivredne investicije predviđenih Republičkim budžetom za 1958 i Rešenje o rasporedu dotacija Republičkom putnom fondu.

Izvršno veće je takođe razmatralo predlog garantovanih investicija u NR Crnoj Gori za period 1957 – 1961, zatim pitanje dalje izgradnje turističkog objekta Sv. Stefan i dalo saglasnost za raspored sredstava Republičkog investicionog fonda.

Na sednici, 22. jula 1958, donete su sledeće uredbe, odluke i rešenja:

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o prenošenju poslova u nadležnost republičkih organa uprave i republičkih saveta; Odluka o stopama poreza na dohodak od poljoprivrede za 1958; Odluka o izmenama i dopunama Odluke o tarifi za prevoz putnika, prtljaga i poštanskih pošiljki; Odluka o naknadi za eksproprisana građevinska zemljišta; Odluka o prijemu svršenih učenika srednjih stručnih škola za studente Više pedagoške škole u školskoj 1958/59; Odluka o posebnim uslovima za osnivanje preduzeća i radnji za iskorišćavanje suma ili preradu drveta; Odluka o izdvođenju i kolaudaciji šumsko-uzgojnih radova; Odluka o načinu odobrenja dopunskog predračuna fonda za kadrove u privredi za 1958; Odluka o izmeni i dopuni Odluke o načinu obezbeđenja dopunskih sredstava za obezbeđenje prava lica privremeno van radnog odnosa i za ostale potrebe službe posredovanja rada; Rešenje o osnivanju doma učenika Srednje medicinske škole u Cetinju kao ustanove sa samostalnim finansiranjem; Rešenje o utvrđivanju procenta minimalnog ličnog dohotka za radnike u rudnicima uglja na teritoriji NR Crne Gore; Rešenje o dopuni raspodele sredstava Republičkog fonda voda za 1958; Rešenje o određivanju visine doprinosa narodnih odbora opština koji će uplaćivati dopunska sredstva opštinskih biroa za posredovanje rada.

Izvršno veće je takođe razmatralo program razvika osmogodišnjih i srednjih škola u Crnoj Gori (zaključeno je da ne treba pristupiti osnivanju novih osmogodišnjih škola, osim u naročito opravdanim slučajevima; Savet za prosvetu u zajednici sa narodnim odborima opština treba da prouči mogućnost ukidanja nekih gimnazija (ima ih 9); zaključeno je da se ne osnivaju nove srednje stručne škole, već da se radi na boljem opremanju devet postojećih) i utvrdilo program garantovanih investicija u poljoprivredi za period 1957 – 1961 u iznosu od 2 milijarde din.

Na sednici, 26. septembra, donete su sledeće uredbe:

Uredba o Istorskom institutu NR Crne Gore (prema Uredbi, Istorski institut NR Crne Gore je samostalna naučna ustanova koja istražuje i proučava razvitak društveno-političkog, kulturnog i privrednog života Crne Gore; Institut će imati odeljenja za proučavanje istorije, istorije radničkog pokreta i bibliografsko odeljenje; članove prvog saveta Instituta imenovaće Izvršno veće);

Uredba o osnivanju republičkog zavoda za produktivnost rada; Uredba o osnivanju republičke komisije za službeničke poslove.

Na sednici, 4. novembra 1958, donete su sledeće uredbe i odluke:

Uredba o osnivanju republičke komisije za poreske žalbe (prema Uredbi, komisija će rešavati, kao drugostepeni organ, po žalbama izjavljenim protiv rešenja o razrezu poreza na dohodak od strane komisija za poreske žalbe narodnih odbora opština);

Odluka o maksimalnom obimu seče lišćara u šumama u opšte-narodnoj imovini i maksimalnom obimu seče četina i lišćara u privatnim šumama; Odluka o određivanju stručnih i društvenih organizacija koje biraju svoje predstavnike za članove Saveta za socijalnu politiku i komunalna pitanja u NR Crnoj Gori.

Na sednici, 20. novembra 1958, usvojen je Predlog zakona o držanju i nošenju oružja.

Pored toga, donete su sledeće uredbe, odluke i rešenja:

Uredba o novinskoj ustanovi »Službeni list NR Crne Gore« (Uredbom je ova dosad budžetska ustanova dobila status ustanove sa samostalnim finansiranjem);

Odluka o visini raspona naknade za ribolovne dozvole u morskom ribarstvu; Odluka o ovlašćenju Koordinacionog odbora Izvršnog veća za donošenje odluka o korišćenju putničkih automobila; Odluka o izmeni i dopuni Odluke o ukidanju prvog i drugog razreda učiteljske škole u Andrijevici; Rešenje o dokvalifikovanju fiskulturnih radnika koji rade u školama i fiskulturnim organizacijama, a nemaju potrebne školske kvalifikacije (u tom cilju otvorene se posebno odeljenje pri Učiteljskoj školi u Nikšiću, u kome će nastava trajati dve godine).

Izvršno veće je takođe razmotrilo izveštaj o kretanju privrede za prvih devet meseci 1958.

M. B.

AUTOPUT 1958 LJUBLJANA — ZAGREB

Na svom VI Kongresu, održanom od 27 do 29. januara 1958, Narodna omladina Jugoslavije je uzela obavezu da, posle duže pauze, organizuje u 1958 veliku omladinsku radnu akciju i nastavi ranije započetu izgradnju Autoputa »Bratstvo-jedinstvo« završavanjem deonice Ljubljana — Zagreb.

Za nepunih osam meseci izgrađena je moderna autostrada Ljubljana — Zagreb, 23. novembra pretsednik Tito je otvorio Autoput Ljubljana—Zagreb.

»Srdačno vam čestitam, — rekao je pretsednik Tito istog dana na velikom mitingu u Novom Mestu, — na ovom velikom djelu i zahvaljujem što ste ispunili obećanje koje je dato na Kongresu omladine u januaru mjesecu ove godine. Vi ste ponovo pokazali da je naša omladina dosljedna sama sebi i da, kad nešto obeća, ona to i stopostotno izvrši. ... Ovaj Autoput, ova naša značajna magistrala koja se sad gradi, i koja će se, vašim mladalčkim elanom i entuzijazmom, graditi neprekidno dok ne bude gotova, imaće ogromnu važnost za povezivanje naših gradova i pojedinih narodnih republika i to ne samo u ekonomskom pogledu, nego isto tako i u pogledu zbližavanja naših naroda u raznim krajevima naše zemlje. Zato se on i zove Autoput »Bratstvo-jedinstvo«, a vi omladinci ne gradite ovdje samo taj objekat, nego u isto vrijeme kujete i bratstvo i jedinstvo i učvršćujete ga.«

Obavljeni radovi

Autoput Ljubljana — Zagreb dug je 127 km. Ranijih godina redovnim radom građevinskih preduzeća bilo je završeno i predato saobraćaju 47 km. U 1958 omladinske brigade su, zajedno sa građevinskim preduzećima, izgradile 79.815 m nove asfaltne i betonske ceste. Uporedo s tim izgrađeno je 30 km dečija i 9 priključaka na Autoput sa svim potrebnim objektima. Kolovoz je širok 7,5 m, a ivičnjaci s obe strane po 35 sm.

Da bi se put izgradio prema planu, linijom koja je prolazila kroz brda i doline, iskopano je i ugrađeno 1.300.000 m³ zemlje i kamena i 300.000 m³ humusa. U trasu je ugrađeno 270.000 m³ šljunka za tampon, a na delu gde je postavljen asfalt još 43.000 m³ tucanika, koji su brigadisti izdrobili u kamenolomima i dopremili na trasu.

Na akciji betoniranja i asfaltiranja radilo je pet betonskih i tri asfaltna finišera. Betonski deo Autoputa dug je 28 km i u njega je ugrađeno 50.000 m³ betona. Asfaltni deo dug je 52 km, a na njega je utrošeno 50.000 t asfaltnih masa. Sve to su graditelji pripremali u tri betonarke i dve asfaltna baze.

Značajniji objekti na Autoputu (ukupno 52 objekta i 220 propusta).

Most kod Jankomira, na prilazu Zagrebu, najveći je objekt. Njegova dužina iznosi 330 m. To je jedan od najbrže izgrađenih velikih mostova u Jugoslaviji. Mariborska tvornica »Metalna« počela je u maju da radi na izradi konstrukcije, a septembra su poslednji delovi mosta bili postavljeni. Mladi radnici »Metalne« dali su 15.000 dobrovoljnih radnih časova da posao bude na vreme završen.

Ostali veliki objekti su vijadukt kod Trebnja, dug 110 m i nadvožnjak kod Sv. Nedelje, dug 70 m.

Mehanizacija rada. Na Autoputu je bilo 500 teških i lakših građevinskih mašina i transportnih sredstava, tako da su ručno rađeni samo oni poslovi koje nisu mogle obaviti mašine.

Podaci o graditeljima

Na ovogodišnjoj akciji učestvovala su 53.323 omladinca i omladinke (otprilike svaki četvrti od onih koji su se u proleće prijavili za Autoput).

Broj učesnika po republikama i polu prikazuje sledeća tabela:

Narodna Republika	Broj brigada	Mladića	Devojaka	Ukupno
Srbija	190	19.757	2.509	22.266
Hrvatska	99	9.401	1.659	11.060
Slovenija	50	4.029	1.423	5.452
Bosna i Hercegovina	80	8.259	991	9.250
Makedonija	28	3.066	217	3.283
Crna Gora	19	1.804	208	2.012
Ukupno	466	46.316	7.007	53.323

Gotovo četiri petine, tj. 79,8% graditelja ranije nije bilo na velikim omladinskim akcijama. Na jednoj velikoj akciji učestvovalo je 11,2%, na dve 4,6%, na tri 2,3%, na četiri 1%, na pet 0,6% i na više od pet 0,5%.

Starosni sastav. Najveći broj graditelja, nešto više od polovine — 50,9% — bio je star od 17 do 20 godina, četvrtina — 25,6% — od 21 do 25, gotovo petina — 19% — mlađa od 17 godina, a svega 4,5% starija od 25 godina.

Podaci o socijalnom sastavu pokazuju da je najveći broj graditelja bio sa sela:

Poljoprivrednici	30,4%
Radnici	25,6%
Srednjoškolci	20,9%
Studenti	8,6%
Učenici u privredi	6,7%
Službenici	4,7%
Ostali	3,1%

Nacionalni sastav brigada bio je sledeći:

Srbi	45,6%
Hrvati	20,9%
Slovinci	10,2%
Crnogorci	5,6%
Makedonci	5,4%
Neopredeljeni	5,3%
Ostale narodnosti	7%

Srednjoškolske i studentske brigade provele su na radilištu po jedan mesec, a ostale po dva. Svaki graditelj dobio je radno odelo i duboke cipele (studenti i srednjoškolci dobili su gumene cipele).

Na ovoj akciji tokom jula radila je jedna međunarodna omladinska brigada sa 109 mladića i devojaka iz 10 zemalja: Austrije, Belgije, Demokratske Republike Nemačke, Holandije, Izraela, Poljske, Savezne Republike Nemačke, SAD, Tunisa i Velike Britanije.

Za udarnike je proglašeno 10.585 omladinaca, tj. gotovo svaki peti graditelj. Svaki drugi bio je pohvaljen. Od 466 brigada 16 je dva puta proglašeno za udarne, 134 — tri puta, 59 — četiri puta, 76 — pet puta, 83 — šest puta, 47 — sedam puta, 15 — osam puta i jedna karlovačka 11 puta.

Stručni radnici i građevinska preduzeća. Broj stručnih radnika — inženjera, tehničara, majstora — kretao se od 1.300 do 2.000, zavisno od obimnosti posla. Najviše ih je bilo u julu i avgustu, kada je bila i najveća smena brigadista — 18.000 graditelja.

Stručni radnici poneli su veliki deo tereta izgradnje Autoputa i često se po entuzijazmu i zalaganju uopšte nisu razlikovali od brigadista. Među njima je bilo dosta mladih ljudi od kojih su mnogi ranije i sami učestvovali na sličnim akcijama.

Svi stručnjaci bili su zaposleni u 14 građevinskih preduzeća, koja su imala svoje deonice Autoputa i brinula se o organizaciji rada na njima i uspešnom obavljanju poslova. To su: »Slovenija cestek«, »Gradiš«, »Tehnika« iz Ljubljane; »Tehnika«, »Hidroelektro« iz Zagreba; »Partizanski put«, »Beograd«, »Planum«, »Vijadukt« iz Beograda; »Primorje« iz Ajdovščine; »Put« iz Sarajeva; »Ratko Mitrović« iz Čačka i »Pionir« iz Novog Mesta.

Uslovi života

Graditelji su bili raspoređeni u 16 naselja. Obično su se u jednom naselju nalazile brigade iz raznih krajeva zemlje, po mogućstvu iz svih republika, a takođe i različite po socijalnom sastavu. U čistim spavaonicama svaki brigadist je imao svoj krevet, za društvenu aktivnost i obede postojale su druge prostorije.

Zdravstvena služba bila je vrlo dobro organizovana. Svako naselje imalo je ambulantu sa ordinacijom, sobama za lakše bolesnike (sa po 7 kreveta), kupatilom, lekarom, sanitetskom sestrom i sanitetskim tehničarem, koji se posebno brinuo o higijeni hrane, vode i ljudi, davao brigadama ocenu iz higijene koja se uzimala u obzir prilikom proglašenja brigada za udarne, a naročito prilikom dodeljivanja prelazne zastavice koja je bila najveće priznanje Glavnog štaba jedne brigadi. U Novom Mestu je bila savremeno opremljena brigadna bolnica. Posebna pažnja bila je posvećena preventivi. Svaki brigadist je po dolasku obavezno bio podvrgnut lekarskom pregledu. Zbog svega toga nije bilo nijednog slučaja epidemije, a dnevno je od rada odsustvovalo zbog bolesti prosečno 1,8% brigadista, pa i to često zbog žuljeva.

Ishrana. Brigadisti su dobijali po 4.500 kalorija dnevno. Svako naselje imalo je profesionalnog kuvara. Služba snabdevanja je dobro funkcionisala. Ona se brinula da se svuda dopremi ne samo dovoljno namirnica, nego da one budu kvalitetne i da ima dovoljno sezonskog povrća i voća. Sve kuhinje bile su moderno opremljene, a trpezarije su bile pod krovom.

Raznoda. Da bi se mogao odvijati raznovrstan i bogat život brigadista u slobodnom vremenu, svako naselje je imalo:

- radioprijemnik sa razglasnim uređajem,
- televizor,
- kino-aparaturu,
- biblioteku od 800 do 1.000 knjiga,
- sportske terene za nogomet, odbojku, košarku, mali rukomet, zatim skakalište, bacalište, kuglanu, opremu za stoni tenis.

Društveni život u naseljima

Brigadisti su na fizičkom radu provodili samo šest časova dnevno. Ostalo vreme bilo je ispunjeno političkim, kulturnim, zabavnim i sportskim životom u naseljima kao i radom na stručnom uzdizanju. Mladići i devojke, naročito iz zaostalijih krajeva su kroz mnogobrojne forme društvene aktivnosti imali prilike da mnogo nauče, potvrđujući još jednom onu staru brigadisku parolu iz 1946: »Mi gradimo prugu — pruga gradi nas.« O tome je i predsednik Tito govorio brigadistima na mitingu u Novom Mestu prilikom proslave završetka radova:

»Ja bih htio da čitava naša mlada generacija prođe kroz ovakvu školu kroz kakvu ste prošli vi ovdje i kroz kakvu su prošli oni koji su prije vas gradili druge objekte. To je nešto što se ne može kupiti nikakvim novcem. Jer, ovakvi objekti, autostrade i drugi, važni su za našu socijalističku zemlju i iz ekonomskih i drugih razloga, ali je isto tako važno i to što se na njima stvaraju novi ljudi, važno je da ti ljudi shvate i razumiju šta znači bratstvo i jedinstvo, šta znači naša socijalistička zemlja i kakav treba da bude lik naših novih ljudi.«

Političko-ideološki rad. Najveća pažnja posvećena je upoznavanju omladine sa materijalima VII Kongresa Saveza komunista Jugoslavije i zadacima omladinske organizacije posle VI Kongresa Narodne omladine Jugoslavije. Veliki broj političkih rukovodilaca iz centara i raznih krajeva zemlje posetio je brigadiste u toku akcije. Tom prilikom oni su održavali predavanja u naseljima i sa omladinom vodili razgovore o aktuelnim političkim događajima.

U brigadama je održano ukupno 5.347 političkih predavanja i diskusija. Za seosku omladinu bile su vrlo pogodne forme brigadne usmene novine — informativni razgovori o najvažnijim dnevnim ili nedeljnim političkim događajima. Takvih sastanaka bilo je 2.199.

Aktivni Narodne omladine po brigadama imali su 3.278 sastanaka. Od 4.285 mladih ljudi koji do dolaska na akciju nisu bili članovi Narodne omladine primljeno je u organizaciju 4.045.

Velika zasluga za uspešan politički rad na akciji pripada članovima Saveza komunista (kojih je ukupno bilo 11.212 ili svaki peti graditelj). Sa Autoputa je otišlo 6.500 predloga za prijem najboljih graditelja u Savez komunista. Neki sreski komiteti, naročito iz Slovenije i Hrvatske, organizovali su prijem najboljih brigadista u Savez komunista još dok je brigada bila na trasi (oko 500 mladića i devojaka).

Kulturno-prosvetni i zabavni život. Bile su ukupno 4.902 priredbe brigadnih kulturnih grupa, logorskih vatri i njihovih emisija preko razglasnih stanica.

Graditelji su dali 172 priredbe u okolnim mestima u kojima je učestvovalo 10.170 brigadista.

U svakom naselju prikazivane su dva puta nedeljno filmske predstave. Uveče su graditelji imali prilike da posmatraju televizijski program (domaći i inostrani).

Na Autoputu je gostovalo 111 društava i kulturnih grupa — najviše iz Slovenije, Hrvatske i Srbije, koje su izvele 772 priredbe.

Za sve seoske brigade bila su organizovana putovanja i izleti u neka od sledećih mesta: Kumrovec, Postojnu, Celje, Maribor, Ljubljano, Kranj, Jesenice, Trbovlje, Karlovac, Zagreb. Na tim izletima bilo je ukupno 36.000 mladića i devojaka, a 5.000 brigadista posetilo je Zagrebački velesajam.

Iz oblasti zdravstvenog prosvetavanja održano je 2.717 predavanja i razgovora. Od 2.444 nepismena graditelja, koliko ih je ukupno bilo na akciji, gotovo svi (izuzev 24) su postali pismeni.

Brigade, obično sa 120 članova, prosečno su uzimale po 50 knjiga mesečno, a svakodnevno primale po 30 primeraka raznih listova i časopisa.

Graditelji su imali svoj list »Mladost na Autoputu«, koji je štampala omladinska brigada mladih grafičara ljubljanskog preduzeća »Slovenski poročevalac«. Svaki graditelj besplatno je dobijao ovaj list.

Autoput je od 25 maja imao i svoju radiostanicu, koja je do završetka radova emitovala 320 sati programa — govornog i muzičkog. Razglasne stanice u naseljima, koristeći gramofonske ploče najboljih pevača i orkestrara, davale su muziku za igru i večernju zabavu graditelja.

Tehničko vaspitanje. Autoput je pokazao koliko je ogromno interesovanje omladine za tehniku. Mnogi brigadisti, naročito sa sela, odmah po dolasku na trasu raspitivali su se kakvi sve kursevi postoje. Nije bilo dovoljno mašina i raznih učila koja bi mogla sasvim da zadovolje velike želje graditelja. U naseljima su postojali traktori, motocikli, mopedi, bicikli, foto-laboratorije i razne radionice Narodne tehnike sa alatima i učilima. To je doprinelo da su mnogi graditelji, prema svom interesovanju i želji, završili razne kurseve, a veći broj i po dva. Seoska omladina se najviše interesovala za traktore, a gradska za motorna vozila.

Vrste i broj završenih kurseva i broj brigadista koji su ih pohađali prikazuje sledeća tabela:

Vrsta kurseva	Broj kurseva	Broj brigadista
Traktorski	105	6.230
Agrotehnički	7	343
Motobiciklistički	177	4.750
Mopedistički	—	8.177
Biciklistički	132	5.009
Automobilski	25	1.338
Soabračajni propisi	3	270
Radioamaterski	93	1.868
Radiotelegrafski	3	55
Elektromašinski	67	1.595
Gradevinski	33	604
Fotoamaterski	102	3.571
Modelarski	10	208
Tehnika u domaćinstvu	60	1.603
Minerski	1	22
Ukupno	818	35.643

Aktivnost na tehničkom vaspitanju odvijala se, pored kurseva, i kroz druge forme. Održano je 475 predavanja za 59.926 učesnika, prikazano 194 tehnička filma pred 50.193 brigadista, prikazano 36 tehničkih izložbi, 20 tehničkih smotri, 37 usmenih novina i 11 tehničko-sportskih takmičenja.

Sportska delatnost ispunjavala je veliki deo vremena predviđenog za slobodnu aktivnost graditelja. Jedino je jutarnja gimnastika bila obavezna forma rada. Inače su brigadisti sami birali one forme i grane koje su ih najviše interesovale. Rukomet, odbojka i fudbal su se najviše igrali, zatim takmičenja u streljaštvu, stonom tenisu, kuglanju i atletici. Često su se prijavljivali i cele brigade za takmičenje. Najveći uspeh akcije u pogledu fizičkog vaspitanja omladine pretstavila masovnost: 95% graditelja bavilo se bar jednom sportskom granom.

Sportski rekviziti su nabavljeni za 17 miliona din. Sportski tereni poštojali su u naseljima. Svako naselje raspolagalo je sa po dve kompletne garniture i opreme za nogomet, rukomet, odbojku, osnovnim spravama za atletiku, mrežama za odbojku, bedminton, mali rukomet i nogomet, sa po deset pušaka, deset lopti za nogomet, 20 za odbojku, 5 za košarku, 10 za rukomet, deset hiljada zrna za vazдушnu pušku, 100 loptica za ping-pong, 8 garnitura za stoni tenis i 10 za bedminton.

Na celoj dužini trase bilo je sedam dobro obezbeđenih kupališta i plivališta. Svako od njih raspolagalo je sa po 20 pari peraja i plutača.

Glavna forma sportskih aktivnosti bila su takmičenja, počev od četnih pa do naseljskih. Svakog meseca održavane su »male olimpijade«, na kojima su učestvovali takmičari iz više naselja. Najinteresantnije takvo takmičenje bilo je jula u naselju »Ivo Lola Ribar«, na kome se preko 2.500 graditelja takmičilo u 10 sportskih disciplina.

U veće sportske priredbe i manifestacije na Autoputu spadaju: prolećni kros u kome je od 7.000 brigadiru učestvovalo 6.600; na završnoj svečanosti proslave Dana mladosti u Beogradu na Stadionu JNA nastupila je grupa od 400 brigadiru-vežbača; u partizanskom pohodu »Ob žici okupirane Ljubljane« učestvovalo je 18 ekipa sa Autoputa od po 5 takmičara; krajem avgusta održan je veliki atletski miting, na kome učestvovala i grupa državnih reprezentativaca, a takođe i turniri u odbojci, rukometu i fudbalu. Na Autoputu bilo je organizovano i prvenstvo Jugoslavije u odbojci za omladinu i omladince.

Pripreme za 1959

Naselja i gotovo sav njihov inventar preseljavaju se na jug — u dolinu Morave, gde će se u 1959 graditi nova deonica Autoputa »Bratstvo—jedinstvo«. U 1959 omladina će graditi 86 km Autoputa na deonici od Paraćina do Niša i 20 km u Makedoniji na deonici od Negotina na Vardaru do Demir Kapije, tj. ukupno 106 km moderne autostrade.

Još u ovoj godini izvršeni su izvesni pripremni radovi. Oko 6.500 omladinaca iz Srbije radilo je na pripremanima na deonici od Paraćina do Niša. Pored dovoljenja potrebnog materijala napravljeno je i 17 km donjeg stroja Autoputa, uređeno 5 omladinskih naselja itd.

Glavni radovi iduće godine otpočeće u Makedoniji 1 marta, s obzirom na povoljne klimatske uslove, a u Srbiji 1 aprila.

Vidi: »Narodna omladina Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 73—75 (3—5); »Šesti kongres Narodne omladine Jugoslavije«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 17—20 (3—6); »Omladinske radne akcije«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 61—65 (7—11).

IZVOR:

Dokumentacija Centralnog komiteta Narodne omladine Jugoslavije.
A. P.

UDRUŽIVANJE U PRIVREDI¹

Privredne komore

Uloga i delokrug. Privredne komore su samostalne samoupravne organizacije koje su osnovane radi unapređenja pojedinih oblasti privrede (industrije, poljoprivrede, trgovine itd.). Ali u upravljanju komorama, pored članova komora, učestvuju i predstavnici određenih državnih organa (veća proizvođača, izvršnih veća, sreskih narodnih odbora) i određenih organizacija i ustanova koje se ne učlanjuju u komoru (predstavnici društvene zajednice). Ovakvim načinom upravljanja, iako on ima obeležja društvenog samoupravljanja, ne ograničava se samoupravnost komora, već samo obezbeđuje širi društveni uticaj na rad komora. Samoupravnost komora osigurava se time što članovi komore imaju odlučujući uticaj pri rešavanju, jer broj predstavnika društvene zajednice u organima komore ne može biti veći od jedne četvrtine broja članova organa komore koje biraju privredne organizacije učlanjene u komori.

Zadaci komora nisu bitnije menjani. Po novom Zakonu, na komore se iz nadležnosti državnih organa više ne mogu prenositi regulativno-upravni poslovi. Komorama se može poveriti, i to jedino saveznim zakonom, samo obavljanje poslova iz nadležnosti državnih organa koji u razvoju društvenog i privrednog sistema dobiju obeležja društvenih delatnosti. Ali opšti pravni akti (propisi) koje su komore već donele na osnovu ovlašćenja iz ranijih propisa ostali su na snazi.²

Vrste i područja komora. Organizacija komora ostala je kao i pre donošenja Zakona,³ s tim što više ne postoje republičke saobraćajne komore i mešovite trgovinsko-ugostiteljske komore.

U cilju razvoja spoljnotrgovinskog prometa mogu se osnivati i posebne komore za razvoj privrednih odnosa s pojedinim stranim zemljama. Osnivanje i delatnost ovih komora regulišu se posebnim propisima.

Dosad su osnovane sledeće posebne komore:

Jugoslovenska komora za unapređivanje ekonomskih i trgovinskih odnosa sa Etiopijom (Beograd)⁴

Jugoslovensko-italijanska trgovinska komora (Beograd)

Jugoslovensko-brazilijanska komora (Beograd)

Jugoslovensko-argentinska komora (Beograd).

Članstvo u komorama. Članstvo u komorama je obavezno. U komore se obavezno učlanjuju privredne organizacije i privatne radnje (zanatske i ugostiteljske), poslovna udruženja i poslovni savezi zemljoradničkih zadruga. Privredne organizacije obavezno se učlanjuju u komoru one oblasti privrede kojoj pripadaju prema svojoj osnovnoj privrednoj delatnosti i sedištu privredne organizacije. U Saveznu spoljnotrgovinsku komoru obavezno se učlanjuju privredne organizacije koje su upisane u Spoljnotrgovinski registar. Poslovna udruženja obavezno se učlanjuju u komoru za oblasti privrede u koju spadaju poslovi kojima se poslovno udruženje pretežno bavi. Poslovni savezi zemljoradničkih zadruga obavezno se učlanjuju u poljoprivredno-šumarske komore, a ako se bave i prometom robe, onda obavezno i u trgovinske komore. U oblastima privrede u kojima postoji stepenasta komorska organizacija (komore za uža i šira područja) učlanjivanje se, po pravilu, vrši u komore za uža područja (sreske komore).

¹ »Jugoslovenski pregled«, septembar 1957, str. 413—418, doneo je informaciju »Udruživanje u privredi«. U međuvremenu donet je nov Zakon o udruživanju u privredi »Službeni list FNRJ«, br. 1/58), u kome se predviđaju neki novi oblici udruživanja u privredi (poslovna udruženja) i daju drukčija rešenja pojedinih osnovnih i drugih pitanja koja se odnose na već postojeće oblike udruživanja. Zbog toga se daje nov prikaz s tim što će se, da bi se izbeglo ponavljanje, samo uputiti na pojedine delove ranijeg teksta koji se ne menjaju.

² Vidi: »Jugoslovenski pregled«, 1957, str. 413.

⁴ U zagradi sedište komore.

Obavezno učlanjivanje u komore pojedinih oblasti privrede predviđeno je i za određene poslovne i pogonske jedinice u sastavu privrednih organizacija drugih oblasti privrede, kao i drugih organizacija i ustanova,⁵ ako te jedinice obavljaju privrednu delatnost koja pripada oblasti privrede za koju je komora osnovana (naprimer, prodavnice proizvođačkih preduzeća i dr.).

Privredne organizacije mogu se učlaniti i u komore drugih oblasti privrede za čiji su rad zainteresovane, ako je to dozvoljeno statutom komore druge oblasti privrede.

Zaključci i drugi akti komora. U obavljanju svojih poslova komore donose preporuke i zaključke. Zaključci su akti komore koji su obavezni za članove i komore za uža područja. Zaključke (obavezne akte) komore donose: u poslovima za koje je saveznim zakonom ili na osnovu saveznog zakona to određeno i u pojedinim poslovima za koje je statutom savezne odnosno republičke komore to izričito predviđeno. Za povrede zaključaka komore izriče mere i vodi postupak sud časti obrazovan pri komori za izricanje mera po povredama dobrih poslovnih običaja.

Komore izdaju i uverenja o činjenicama koje se odnose na poslove javne službe koji su im povereni. Ova uverenja imaju značaj javne isprave.

Upravljanje komorama i organi komore. Komoram upravljaju predstavnici članova komore kao i predstavnici veća proizvođača narodne skupštine i izvršnog veća koje ta veća odrede odnosno predstavnici sreskog narodnog odbora i određenih društvenih i drugih organizacija i ustanova koje se bave pitanjima privrede a nisu učlanjene u komoru (t. zv. predstavnici društvene zajednice). Pri tome se kao društvene i druge organizacije i ustanove koje mogu biti određene da preko svoga predstavnika učestvuju u upravljanju pojedinom komorom naročito smatraju: sindikalna veća i odbori, osnovni i glavni savezi zemljoradničkih zadruga, komore i stručna udruženja drugih oblasti odnosno grana privrede, profesionalna stručna udruženja i društva (naprimer, udruženje inženjera, udruženje agronoma itd.), instituti i druge naučne ustanove koji se bave pitanjima privrede, banke i njihove filijale, štedionice i savezi štedionica, zajednice privrednih organizacija, sem elektroprivrednih zajednica, turistička društva i savezi, savezi vodnih zajednica, Stalna konferencija gradova i sl. Predstavnici društvene zajednice učestvuju u radu skupština i upravnih odbora komora.

U oblastima privrede u kojima postoje sreske i republičke komore republičkom komorom upravljaju predstavnici privrednih organizacija odnosno oblasti privrede koje izaberu sreske komore i određeni predstavnici društvene zajednice. Savezom komora Jugoslavije upravljaju predstavnici privrednih organizacija odnosno oblasti privrede koje izaberu republičke komore i određeni predstavnici društvene zajednice.

Predstavnici privrednih organizacija u organima komore biraju njihovi radnički saveti. Predstavnici privrednih organizacija koje učestvuju u upravljanju komorom za šire područje (naprimer, republičke komore) biraju skupštine komore za uže područje (sreske komore). Predstavnici društvenih i drugih organizacija i ustanova koje učestvuju u upravljanju komorom a nisu učlanjene u komoru biraju njihovi najviši organi.

Obavezni organi komore su skupština, upravni odbor i nadzorni odbor. Komore mogu imati kao organe i stručne sekcije.

Skupština komore je najviši organ komore, a sačinjavaju je predstavnici privrednih organizacija koje su učlanjene u komori i određeni predstavnici društvene zajednice. Svaka privredna organizacija učlanjena u komori i svaka društvena i druga organizacija koja učestvuje u upravljanju komorom može imati samo jednog predstavnika u skupštini komore sa pravom na jedan glas. Ali statutom komore može se predvideti da privredne organizacije biraju samo određeni

⁵ Odluka o obaveznom učlanjivanju određenih pogonskih i poslovnih jedinica u komore drugih oblasti privrede »Službeni list FNRJ«, br. 15/58).

broj delegata po pojedinim izbornim jedinicama (t. zv. delegatski sistem). Za privatne radnje delegatski sistem je obavezan. Trajanje mandata predstavnika i delegata određuje se statutom. Skupština komore donosi zaključke o načelnim i drugim važnijim pitanjima i daje smernice za rad drugih organa komore; donosi predračun prihoda i rashoda komore, odobrava završni račun komore, određuje visinu i osnovu za obračunavanje doprinosa komori, rešava o osnivanju fondova komore i donosi pravilnike o upravljanju fondovima; osniva stručne sekcije i ustanove, bira i razrešava upravni odbor, nadzorni odbor i sud časti, kao i predsednika i sekretara komore; donosi i menja statut komore, pravilnik o izboru organa komore, poslovnik za rad skupštine i pravilnik o uredjenju i postupku suda časti. Statutom se određuju drugi poslovi o kojima rešava skupština komore.

Upravni odbor sačinjavaju predstavnici privrednih organizacija koje izabere skupština komore i određeni predstavnici društvene zajednice. Predsednik i sekretar komore su po svome položaju članovi upravnog odbora. Statutom se može predvideti da su članovi upravnog odbora komore po svome položaju i predsednici upravnih odbora stručnih udruženja i predsednici komora za uža područja. Vreme trajanja mandata upravnog odbora određuje se statutom. Upravni odbor sprovodi zaključke skupštine; donosi zaključke u poslovima komore ako za to nisu nadležni drugi organi komore; podnosi predloge državnim organima za donošenje privrednih propisa i mera koji su od značaja za unapređivanje oblasti privrede; rešava o obrazovanju stručnih odbora i komisija i donosi pravilnike i poslovne osnove o njihovom radu; propisuje pravilnik o radu administracije komore; sastavlja predračun prihoda i rashoda komore i predlog završnog računa komore, a obavlja i druge poslove koji su mu statutom stavljeni u delokrug. Statutom komore može se predvideti da pojedine poslove iz delokruga upravnog odbora obavlja izvršni organ upravnog odbora (izvršni odbor, predsedništvo i sl.).

Nadzorni odbor kontroliše finansisko poslovanje komore. Bira ga skupština komore.

Stručne sekcije komore mogu osnivati radi unapređivanja pojedinih grana (struka), i to samo ako za istu granu (struku) nije već osnovano stručno udruženje. Stručne sekcije mogu se obrazovati za pojedinu granu (struku) ili više srodnih grana (struka), a izuzetno i za pojedinu privrednu delatnost u određenoj grani (struci). Pri saveznom komorama mogu se obrazovati i stručne sekcije za područja pojedinih narodnih republika (t. zv. teritorijalne sekcije). Stručnu sekciju sačinjavaju privredne organizacije koje prema svojoj osnovnoj privrednoj delatnosti pripadaju grani (struci) za koju je sekcija obrazovana. Stručne sekcije u granicama određenim statutom samostalno razmatraju i donose preporuke o pitanjima koja su od značaja za granu (struku), predlažu upravnom odboru mere za unapređivanje grane (struke) i daju mišljenja o predlozima privrednih propisa i mera koje se odnose na granu (struku). Statutom komore može se predvideti da stručne sekcije u određenim poslovima donose zaključke obavezne za članove komore. Stručna sekcija (plenum) može imati i uže radno telo (odbor sekcije) za obavljanje pojedinih poslova iz delokruga sekcije.

Stručni odbori i komisije komore su savetodavni organi. Stručni odbori razmatraju stručna pitanja od značaja za sve ili više privrednih grana. Komisije se obrazuju za proučavanje pojedinih pitanja i pripremanje predloga.

Povereništva komore mogu osnivati sreske komore za područje jedne ili više opština. Sastav povereništava, kao i njihov delokrug, određuje se statutom komore.

Sudovi časti su organi komore koji odlučuju po poverdama dobrih poslovnih običaja od strane članova komore i izriču mere prema članovima koji se ne pridržavaju zaključaka (obaveznih akata) komore. Sud časti može izreći kao meru javnu opomenu uz njeno objavljivanje u štampi ili na skupštini komore. Statutom komore može se predvideti da sud časti može kao meru izreći i zabranu korišćenja usluga komore i njenih ustanova za određeno vreme, privremenu zabranu učešća na izložbama i sajmovima i gubitak prava izjora u organe komore za određeno vreme.

Spoljnotrgovinska arbitraž^a pri Saveznoj spoljnotrgovinskoj komori u Beogradu.

Ustanove komore. Komore mogu osnivati i razne ustanove za unapređivanje privredne delatnosti (biroa, laboratorije, institute itd.). Više komora mogu osnivati zajedničku ustanovu. Ustanove komore pružaju usluge članovima komore, imaju posebne organe i svoja pravila, kao i svoj predračun prihoda i rashoda i završni račun.

Predsednik komore predstavlja komoru i stara se da rad komore bude u skladu s propisima, statutom i pravilnicima komore. Bira ga skupština iz reda lica zaposlenih u privrednim organizacijama učlanjenim u komoru ili iz reda istaknutih javnih radnika koji se bave pitanjima privrede. Predsednik komore je ujedno i predsednik upravnog odbora.

Sekretar komore stara se o sprovođenju zaključaka organa komore, rukovodi administracijom komore, disciplinski je starešina službenika i radnika zaposlenih u komori, zastupa komoru u imovinskim i drugim pravnim odnosima i vrši dužnost naredbodavca za izvršenje predračuna prihoda i rashoda komore. Bira ga skupština na neodređeno vreme.

Administracija (sekretarijat) komore obavlja stručne i administrativne poslove u vezi s praktičnim sprovođenjem zaključaka i preporuka organa komore, priprema materijal za obradu pojedinih privrednih pitanja za potrebe organa komore, daje stručne savete članovima, organizuje ankete, vodi zbirku poslovnih običaja, izdaje uverenja itd. Na službenike administracije (sekretarijata) primenjuju se propisi koji važe za javne službenike.

Finansiranje komora i fondovi komora. Prihode komore sačinjavaju članski doprinosi i prihodi od naknade za usluge komore i njenih članova. Stopu i osnovu za obračunavanje doprinosa za svaku godinu određuje skupština komore. Svaka komora ima svoj predračun prihoda i rashoda, a po isteku godine donosi svoj završni račun.

Pri komori se obrazuje rezervni fond iz viškova prihoda nad rashodima. Komore mogu obrazovati i pojedine fondove za unapređivanje svoje oblasti privrede (naprimer, za usavršavanje tehnoloških procesa, za zajednička istraživanja, za unapređivanje pojedinih grana, za podizanje i usavršavanje kadrova itd.). Ovi fondovi obrazuju se iz posebnih dobrovoljnih doprinosa članova.

Pri pojedinim komorama postoje i fondovi koji imaju karakter društvenih fondova sa određenom namenom. Tako pri republičkim poljoprivredno-šumarskim komorama postoje fondovi za unapređivanje poljoprivrede.⁷ Ovi fondovi su budžetski fondovi. Program za unapređivanje poljoprivrede donosi upravni odbor komore, a odobrava ga republičko izvršno veće. Određene komore (naprimer, zanatske) mogu osnivati i fondove za uzajamno pomaganje, čiji je cilj materijalno pomaganje članova (imalaca privatnih radnji) u slučaju bolesti, invalidnosti, starosti i smrti.⁸

Odnos državnih organa prema komorama. Odnos državnih organa prema komorama izražava se u saradnji komora sa državnim organima i kontroli državnih organa nad radom komora.

Komore sarađuju sa državnim organima naročito time što iznose pred državne organe probleme svoje oblasti privrede i predlažu donošenje potrebnih privrednih mera, učestvuju u izradi predloga društvenih planova, sarađuju u izradi propisa iz oblasti privrede davanjem mišljenja o nacrtima propisa ili što neposredno izrađuju predloge pojedinih propisa, pružaju državnim organima potrebna obaveštenja i objašnjenja i sl.

Državni organi nadziru rad komora. Veća proizvođača odobravaju statute komora. Izvršna veća odnosno sreski narodni odbori mogu raspustiti upravni odbor komore i poništavati preporuke komore. Organi državne uprave vrše nadzor u pogledu zakonitosti rada komora i mogu

⁷ Vidi »J. P.«, 1957, str. 415.

⁸ Uredba o upravljanju fondovima za unapređenje poljoprivrede (»Službeni list FNRJ«, br. 22/56 i 14/58).

⁸ Uredba o fondovima za uzajamno pomaganje (»Službeni list FNRJ«, br. 15/56).

obustaviti od izvršenja nezakonite akte komore. Ocenu zakonitosti zaključaka, tj. obaveznih akata organa komore, zbog njihovog značaja, zakon je poverio sudskoj kontroli, i to najvišoj sudskoj instanci — Vrhovnom privrednom sudu. Postupak za ocenjivanje zakonitosti zaključaka komore pokreće se po tužbi drugih saveznih i republičkih privrednih komora, saveznog ili republičkog organa državne uprave nadležnog za upravne poslove iz odnosne oblasti privrede ili po tužbi saveznog javnog tužioca.

Delatnost privrednih komora.⁹ U 1958 delatnost saveznih komora bila je slična kao i u 1957, s tim što su pojedine savezne komore proširile svoju delatnost. Tako je, naprimer, Savez poljoprivredno-šumarskih komora Jugoslavije, pored pitanja kojima se bavio u 1957, razmatrao i sledeća pitanja: planove poljoprivredne proizvodnje i investicione planove za poljoprivredu i šumarstvo, potrebe investicionih sredstava i reprodukcionog materijala, programe proizvodnje hibridnog kukuruza, program tehničke opreme poljoprivrede i šumarstva, program mehanizacije melioracionih radova, premiranje stručnjaka, setvu italijanske sorte pšenice na većim površinama, podizanje zaštitnih pojaseva itd. Savez trgovinskih komora Jugoslavije razmatrao je sledeća pitanja: organizaciju tržišta poljoprivrednih proizvoda, ambalažu, analitičku procenu radnih mesta, tehničke uslove, uređaje i opremu poslovnih prostorija, sistem kratkoročnog kreditiranja u trgovini, stručnu spremu i stručne ispite osoblja u trgovini, probleme rashladne mreže, organizacione oblike maloprodajne mreže, cene i organizaciju evidencije i kontrole cena određene industrijske robe itd.

Stručna udruženja

Stručna udruženja se osnivaju radi unapređenja pojedinih ili više srodnih grana (struka). Po potrebi stručna udruženja mogu se osnivati i samo za pojedine vrste privrednih delatnosti iste grane. Za koje se privredne grane ili vrste privrednih delatnosti mogu osnivati posebna stručna udruženja, određuje upravni odbor savezne odnosno republičke komore. Stručna udruženja mogu osnivati privredne organizacije iz oblasti proizvodnje i saobraćaja, kao i privredne organizacije grana koje ne pripadaju oblastima privrede za koje su osnovane komore (naprimer, komunalne privredne organizacije).

Stručna udruženja naročito se bave pitanjima: primene savremenih tehnoloških postupaka i organizacije rada; usklađivanja proizvodnje i pružanja privrednih usluga; specijalizacije proizvodnje i standardizacije; usklađivanja investicione izgradnje; rekonstrukcije kapaciteta; snabdevanja sirovinama, proširenja izvora sirovina i oplemenjivanja sirovina; asortimana, kvaliteta i ambalaže; analize tržišta i cena (konjunkturna služba); uporedne analize produktivnosti rada, rentabiliteta i troškova preduzeća iste grane i njihovih pogonskih jedinica; normativa utroška materijala, energije i radne snage; premija i analitičke procene radnih mesta, kao i drugim ekonomskim, tehničkim i stručnim pitanjima grane. Stručna udruženja rade i na podizanju i usavršavanju kadrova, razvijanju dobrih poslovnih običaja, organizovanju zajedničkih proučavanja i istraživanja, prikupljanju zajedničke tehničke i druge dokumentacije, izdavanju stručnih publikacija itd.

Stručna udruženja mogu se osnivati za teritoriju cele zemlje. Stručna udruženja za područje narodne republike ili uže rejone mogu osnivati samo privredne organizacije iz oblasti poljoprivrede, komunalna preduzeća i preduzeća za prodaju električne energije (distributivna preduzeća).

Pravni položaj stručnih udruženja i komora bitno se razlikuje. Stručna udruženja osnivaju same zainteresovane privredne organizacije, dok se komore osnivaju zakonom. U upravljanju stručnim udruženjem ne učestvuju predstavnici društvene zajednice; učlanjivanje je dobrovoljno, a akti organa udruženja imaju karakter preporuka.

Stručna udruženja su pravno samostalne organizacije. Samostalnost stručnih udruženja ogleda se naročito u tome što su stručna udruženja pravna lica, što sama obrazuju svoje organe, što samostalno donose akte (preporuke) o pitanjima iz svog delokruga, što imaju sopstvene prihode i sredstva, što donose statut itd. Ali samostalnost stručnih udruženja za grane koje pripadaju oblastima privrede za koje su osnovane komore u izvesnom stepenu je ograničena. Odnosi između ovih stručnih udruženja i komore zasnovani su na principima koji obezbeđuju da komora i stručna udruženja, bez obzira što su samostalne organizacije, deluju kao jedinstven mehanizam.

Stručna udruženja samostalno rade na unapređivanju pojedinih privrednih grana. Ali za unapređivanje privrednih grana zainteresovana je i odgovorna i komora za oblast privrede kojoj te grane pripadaju, jer, u krajnjoj liniji, unapređivanje privredne oblasti kao celine zavisi od rada na unapređivanju pojedinih grana. Zato između komora i stručnih udruženja postoje organizacione i funkcionalne veze, kojima se u potrebnoj meri ograničava samostalnost stručnih udruženja. Ta povezanost ostvaruje se putem određenih prava komore i određenih obaveza stručnih udruženja, i to:

stručna udruženja dužna su sprovesti mere određene od strane komore, a komora može staviti u zadatak udruženjima obavljanje određenih poslova ili organizovanje pojedinih stručnih službi. U obavljanju ovih poslova stručna udruženja deluju donekle kao organi preko kojih komora sprovodi pojedine svoje mere, jer u komorama ne postoje stručne sekcije za iste grane za koje su osnovana stručna udruženja;

za članove udruženja obavezni su svi zaključci (obavezni akti) organa komore;

komori se daju određena prava nadzora nad radom stručnih udruženja (organi komore mogu ukinuti ili poništiti zaključak udruženja ako je u suprotnosti sa zaključkom komore ili interesima oblasti privrede);

komora i u pogledu određenih organizacionih pitanja ima određena ovlašćenja u odnosu na stručna udruženja (određivanje grana i vrsta privrednih delatnosti za koje se mogu osnivati posebna stručna udruženja; odobravanje statuta stručnih udruženja, davanje saglasnosti na odluku upravnog odbora stručnog udruženja o prestanku udruženja, i sl.);

predviđen je i određeni uticaj komore u kadrovskim pitanjima stručnih udruženja (upravni odbor daje saglasnost na izbor sekretara stručnog udruženja; prema odredbama Zakona o javnim službenicima, komora donosi jedinstven pravilnik o službenicima svoje administracije i administracija stručnih udruženja svoje oblasti privrede);

komori se obezbeđuju i neka prava u finansijskim pitanjima stručnih udruženja (saglasnost na visinu članskog doprinosa, odobravanje predračuna prihoda i rashoda i završnih računa stručnih udruženja, i sl.).

Organi stručnih udruženja su: skupština, upravni odbor i nadzorni odbor. Stručno udruženje može imati i sekcije za pojedine grane, a stručno udruženje za celu Jugoslaviju i teritorijalne sekcije — za pojedine narodne republike ili uže rejone. Stručno udruženje može obrazovati stručne odbore i komisije, a može osnivati institute, biro, laboratorije i sl. Za obavljanje administrativnih poslova stručno udruženje ima svoju administraciju. Način finansiranja udruženja je isti kao i kod komora.

U pojedinim oblastima privrede osnovana su sledeća stručna udruženja:

U oblasti industrije udruženja preduzeća: tekstilne industrije;¹⁰ za prerađu gvožđa (železare); za proizvodnju i prerađu nafte i plina; industrije cementa (Zagreb); metalo-prerađivačke industrije; hemijske industrije; za proizvodnju i prerađu brašna; elektroindustrije; rudnika uglja; industrije duvana; konzervne

⁹ Delatnost u 1957 vidi: »J.P.«, 1957, str. 415—416.

¹⁰ Gde nije posebno naznačeno, sedište se nalazi u Beogradu.

industrije; za proizvodnju motora i motornih vozila; kožarsko-prerađivačke i gumarske industrije; prehranbene industrije; drvene industrije; za filmsku proizvodnju; staklarske i keramičke industrije; brodograđevne industrije (Rijeka); rudnika i industrije vatrootalnih materijala; rudnika, topionica i prerađivačke industrije obojenih metala; grafičkih preduzeća; industrije papira; mašinogradnje, kao i udruženje preduzeća za geološko-istražne i konsolidacione radove.

U oblasti građevinarstva udruženja: privrednih organizacija za građevinsko-zanatske radove; montažnih preduzeća (Zagreb) i projektantskih organizacija.

U oblasti saobraćaja udruženja: rečnog saobraćaja; pomorskih luka; drumskog saobraćaja, pomorskog brodarstva (Rijeka); gradskih saobraćajnih preduzeća, kao i udruženje preduzeća za transportne usluge u rečnim, pristanišnim i železničkim stanicama.

U oblasti poljoprivrede i šumarstva kao stručna udruženja za teritoriju Jugoslavije postoje udruženja: morskog ribarstva (Rijeka); mlekarskih organizacija; za unapređenje proizvodnje kukuruza; proizvođača prirodne svile i pamuka; Udruženje krmnih smesa (Zagreb) i za unapređenje slatkodnog ribarstva. Kao stručna udruženja za područja narodnih republika postoje: Udruženje poljoprivrednih dobara Hrvatske (Zagreb); Udruženje poljoprivrednih stanica Hrvatske (Zagreb).

U oblasti komunalnih poslova kao stručna udruženja za teritoriju Jugoslavije postoje udruženja: preduzeća i ustanova za održavanje javne čistoće; vodovoda i kanalizacije i udruženje plinara (Zagreb), a kao stručna udruženja za područja narodnih republika udruženja: preduzeća za distribuciju električne energije NR Hrvatske (Zagreb), NR Slovenije (Ljubljana) i NR Bosne i Hercegovine (Sarajevo).

Pored toga, postoje kao posebna stručna udruženja za teritoriju Jugoslavije i sledeća udruženja: novinskih preduzeća; reproduktivne kinematografije; tehnike hlađenja; privrednih organizacija za ekonomsku propagandu i publicitet; preduzeća za unapređenje poslovanja privrednih organizacija; Udruženje turističkih preduzeća i izdavačkih privrednih organizacija i ustanova.

Zajednice privrednih organizacija

U zajednice mogu biti udružene privredne organizacije čija je privredna delatnost uslovljena zajedničkim korišćenjem osnovnih sredstava ili kod kojih potpunije korišćenje kapaciteta i vršenje privredne delatnosti zavisi od neposrednog međusobnog uslovljavanja rada. Zajednica se osniva saveznom zakonom. Zakonom o osnivanju zajednice i pravilima zajednice određuju se zadaci zajednice, organi zajednice, njihov delokrug, sastav i način izbora; odnos udruženih privrednih organizacija prema zajednici; odnos zajednice i udruženih privrednih organizacija prema društvenoj zajednici, finansiranje zajednice, kao i prava i dužnosti službenika i radnika zajednice. Delatnost koju obavljaju zajednice po pravilu se smatra javnom službom. Na zajednice se može preneti obavljanje određenih upravnih poslova.

Dosad su posebnim propisima osnovane ove zajednice:

Zajednica jugoslovenskih železnica,¹¹ koju čine zajednice železničkih transportnih preduzeća i preduzeća za održavanje železničkih sredstava na određenoj mreži železničkih pruga (čl. 1 Uredbe o organizaciji, poslovanju i upravljanju Jugoslovenskim železnicama — »Službeni list FNRJ«, br. 54/53).

Zajednica jugoslovenskih pošta, telegrafa i telefona,¹² koju sačinjavaju privredna preduzeća koja obavljaju javnu službu prenoša poštanskih pošiljki i telegrafskih i telefonskih saopštenja u unutrašnjem i međunarodnom saobraćaju (čl. 1 Uredbe o organizaciji, poslovanju i upravljanju poštama, telegrafima i telefonima — »Službeni list FNRJ«, br. 53/53).

Elektroprivredne zajednice i Zajednica jugoslovenske elektroprivrede (čl. 2 i 7 Zakona o elektroprivrednim organizacijama — »Službeni list FNRJ«, br. 2/58).

U elektroprivredne zajednice udružuju se preduzeća za proizvodnju električne energije koja su vezana za prenosnu mrežu i preduzeća za prenos električne energije na području koje je jedinstveno sa gledišta proizvodnje, prenosa i potrošnje električne energije. Elektroprivredna zajednica usklađuje proizvodnju električne energije udruženih preduzeća, kupuje električnu energiju od preduzeća za proizvodnju električne energije i prodaje tu energiju na mreži preduzeća za prenos električne energije (prenosna mreža), a obavlja i druge poslove određene zakonom, aktom o osnivanju zajednice i pravilima zajednice. Elektroprivrednom zajednicom upravljaju predstavnici udruženih preduzeća i određeni predstavnici društvene zajednice. Organi Elektroprivredne zajednice su upravni odbor i glavni direktor. Upravni odbor Zajednice sačinjavaju predstavnici preduzeća udruženih u Zajednicu, kao i predstavnici određenih sreskih narodnih odbora, republičkog izvršnog veća, Savezne industrijske komore i određenih preduzeća za distribuciju električne energije (distributivna preduzeća).

Elektroprivredne zajednice udružuju se u Zajednicu jugoslovenske elektroprivrede. Zajednica jugoslovenske elektroprivrede stara se o razvijanju jedinstvenog elektroprivrednog sistema i usklađuje proizvodnju, prenos, potrošnju i razmenu električne energije među elektroprivrednim zajednicama. Ovom Zajednicom upravljaju predstavnici elektroprivrednih zajednica i određeni predstavnici društvene zajednice. U upravni odbor Zajednice, pored predstavnika elektroprivrednih zajednica, ulaze i po jedan predstavnik: Savezne industrijske komore, Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije, Stalne konferencije gradova, kao i određeni broj lica koja imenuje Savezno izvršno veće.

Poslovna udruženja

Poslovna udruženja osnivaju se radi ostvarenja ekonomske saradnje, tj. zajedničkog obavljanja određenih privrednih delatnosti. O osnivanju i ciljevima poslovnog udruženja odlučuju radnički saveti preduzeća koja se udružuju. Poslovna udruženja mogu se osnivati radi zajedničkih proizvodno-tehničkih ciljeva (kooperacije proizvodnje, koprodukcije itd.), zajedničkih komercijalnih ciljeva (naprimer, nabavke sirovina, prodaje robe, izvoza i uvoza) ili zajedničkog pružanja određenih privrednih usluga (naprimer, otpreme robe, transporta robe, turističkih usluga itd.). Nije dopušteno udruživanje sa ciljevima koji su protivni načelima jedinstvenog privrednog područja, planskog usmeravanja privrede i privrednog sistema. Nije dopušteno ni udruživanje na osnovu koga bi se radnički saveti i upravni odbori preduzeća odrekli osnovnih prava radničkog samoupravljanja ili preneli na udruženje takva ovlašćenja usled kojih bi udružena preduzeća u pravnom prometu izgubila poslovnu sposobnost i svojstvo samostalne privredne organizacije.

Udruženje se osniva pismenim ugovorom koji podleže potvrdi državnog organa (saveznog, republičkog ili sreskog organa uprave za poslove robnog prometa zavisno od toga da li udruženje osnivaju preduzeća sa sedištem na području više narodnih republika, iste narodne republike ili istog sresa). Udruženje se upisuje u registar privrednih organizacija kod okružnog privrednog suda na čijem se području nalazi sedište udruženja. Ugovorom o osnivanju poslovnog udruženja naročito se određuju: poslovi koje preduzeća prenose na udruženje; da li se udruženje osniva na neodređeno ili određeno vreme; otkazni rok za istupanje iz udruženja; sredstva koja preduzeća unose u udruženje; njihova prava i obaveze; odnos udruženih preduzeća prema udruženju i međusobni odnosi preduzeća; organi udruženja i njihova ovlašćenja, sankcije za neizvršavanje obaveza po ugovoru o osnivanju udruženja i zaključcima organa udruženja. Pored ugovora o osnivanju poslovnog udruženja, kao osnovnog i najvažnijeg akta kojim se regulišu odnosi između udruženih preduzeća i udruženja i međusobni odnosi udruženih preduzeća, poslovno udruženje ima i svoja pravila kojima se bliže određuju ovlašćenja, međusobni odnosi i način rada upravnog odbora, nadzornog odbora

¹¹ Vidi »J. P.«, 1957, str. 417.

¹² Vidi »J. P.«, 1957, str. 417.

i komercijalno-tehničkog organa (biroa) udruženja. U poslovno udruženje mogu se udružiti preduzeća iste ili različitih privrednih delatnosti.

Poslovnim udruženju mogu naknadno pristupiti i privredne organizacije koje nisu učestvovala u njegovom osnivanju ako prihvate odredbe ugovora o osnivanju udruženja i ako se s tim saglasi najviši organ udruženja.

Članovi poslovnog udruženja mogu biti i pojedine zemljoradničke zadruge i poslovni savezi ovih zadruga.

Sredstva poslovnih udruženja. Osnovna i obrtna sredstva poslovnim udruženju obezbeđuju udružena preduzeća iz svojih sredstava, ali udruženje može sredstva pribaviti i iz zajmova koje zaključi sa bankom. Za obaveze po zajmovima jamče članovi udruženja, a sredstva za otplaćivanje zajmova udruženja obezbeđuju se iz dohotka članova udruženja. Članovi udruženja mogu u cilju obrazovanja zajedničkih fondova za određene namene preneti na udruženje deo sredstava iz svojih fondova iste namene.

Za usluge udruženja članovi plaćaju, po pravilu, provizije iz kojih se obrazuje ukupan prihod udruženja. Ukupan prihod udruženja raspoređuje se na naknadu materijalnih troškova odnosno troškove poslovanja i porez na promet, na amortizaciju vrednosti osnovnih sredstava i doprinose koje privredne organizacije plaćaju iz ukupnog prihoda pre utvrđivanja dohotka. Ostatak ukupnog prihoda predstavlja dohodak udruženja koji se raspodeljuje na članove, pošto udruženje prethodno izdvoji deo za lične dohotke (plate) radnika i službenika zaposlenih u birou udruženja, a koji odredi upravni odbor udruženja. Dohodak udruženja raspodeljuje se na članove udruženja na osnovu merila utvrdjenih ugovorom o osnivanju udruženja (srazmerno unetim sredstvima, učešću u poslovanju i sl.).

Način poslovanja udruženja. Poslovno udruženje istupa prema trećim licima u svoje ime a za račun članova udruženja (kao komisionar). U ovom slučaju za obaveze udruženja solidarno jamče članovi, ali se ugovorom o osnivanju udruženja odgovornost može ograničiti do visine uložjenih sredstava ili do određenih iznosa. Izuzetno, na osnovu posebnog ovlašćenja pojedinog člana, udruženje može prema trećim licima istupati i u ime i za račun pojedinog člana (kao zastupnik). Ugovorom o osnivanju udruženja može se predvideti da u pojedinim poslovima članovi udruženja ne mogu istupati samostalno. Poslovno udruženje ne sme pod bilo kojim vidom ograničavati slobodnu utakmicu ili prodaju robe ili u pružanju privrednih usluga preduzećima van udruženja. Udruženje može osnovati preduzeće za obavljanje pojedinih poslova iz delatnosti udruženja i putem ugovora obavezati ga da ono prvenstveno ili isključivo pruža određene usluge članovima udruženja (naprimer, nabavlja određene sirovine i proizvode samo ili prvenstveno za članove, prodaje samo robu članova, proizvodi robu ili pruža usluge koje mu odredi udruženje itd.). Ovakav ugovor udruženje može zaključiti i s nekim postojećim preduzećem.

Upravljanje udruženjem i organi. Poslovnim udruženjem upravlja upravni odbor koji sačinjavaju predstavnici udruženih privrednih organizacija, koje biraju njihovi radnički saveti odnosno najviši organi upravljanja (naprimer, ako su članovi udruženja zemljoradničke zadruge ili poslovni savezi ovih zadruga). Ovakav način upravljanja predstavlja posebnu formu radničkog samoupravljanja, jer radnički saveti udruženih preduzeća upravljaju udruženjem posredno preko svog zajedničkog predstavničkog tela — upravnog odbora udruženja. Radnici i službenici zaposleni u komercijalno-tehničkom birou udruženja imaju samo svoga predstavnika u upravnom odboru udruženja. Ovakav način upravljanja obezbeđuje da poslovnu politiku udruženja određuju članovi udruženja preko svojih predstavnika u upravnom odboru udruženja.

Pored upravnog odbora, udruženje ima nadzorni odbor koji kontrolise materijalno-finsansko poslovanje udruženja.

Nadzorni odbor podnosi izveštaj upravnom odboru svaka tri meseca, kao i radničkim savetima udruženih preduzeća.

Udruženje ima svoj komercijalno-tehnički biro (prodajni biro, konstrukcioni biro, agenciju, poslovnicu i sl.). Biroom rukovodi direktor koga imenuje upravni odbor udruženja na osnovu konkursa. Direktor biroa neposredno rukovodi poslovima biroa i zastupa udruženje pred državnim organima i u pravnim odnosima s pojedinim pravnim i fizičkim licima. Ovlašćenja direktora mogu biti i ograničena.

Zaključci organa udruženja. Organi udruženja (upravni odbor) donose zaključke koji su obavezni za članove. Upravni odbor odlučuje punovažno ako su na sednici prisutne bar dve trećine predstavnika udruženih privrednih organizacija. Zaključak je punovažan ako je za njega glasalo više od polovine prisutnih predstavnika članova udruženja.

Udruženje je dužno o svim sednicama voditi uredne zapisnike i u njih unositi donete zaključke i po primerak zapisnika dostaviti radničkim savetima preduzeća, a na njegov zahtev i nadzornom organu. Primerak zapisnika u kome su sadržani zaključci o cenama udruženje je dužno dostaviti i saveznom organu nadležnom za cene, na njegov zahtev.

Ugovorom o osnivanju udruženja mogu se predvideti konvencionalne (novčane) kazne za neizvršenje ugovornih obaveza i zaključaka udruženja. O dospelosti konvencionalne kazne rešava upravni odbor udruženja. Na osnovu odluke o dospelosti konvencionalne kazne privredni sud izdaje platni nalog protiv koga član udruženja ima pravo prigovora.

Prestanak članstva u udruženju i prestanak udruženja. Član udruženja može istupiti iz udruženja uz prethodni pismeni otkaz. Član koji ne ispunjava obaveze iz ugovora o osnivanju udruženja i zaključke udruženja i time dovodi u pitanje rad udruženja može biti isključen iz udruženja.

Prestanak udruženja može nastupiti kad članovi udruženja odluče da udruženje prestane sa radom. Udruženje može prestati i na osnovu zabrane rada koju izrekne državni organ ako ono radi protivno zakonu ili ako se u okviru udruženja stvaraju tajni sporazumi.

Kontrola nad radom udruženja. Nadzor nad radom udruženja vrši organ uprave nadležan za potvrdu ugovora o osnivanju udruženja, kao i nadležni inspektorati. Nadzorni organ može poništiti zaključak udruženja koji je protivan ugovoru o osnivanju udruženja ili pravilima udruženja, kao i zaključak o cenama ako one ne odgovaraju stvarnim odnosima na tržištu. Ako u toku jedne godine bude poništeno više zaključaka udruženja, nad udruženjem se može odrediti i prinudna uprava.

Privredni sudovi prema poslovnim udruženjima mogu izricati novčane kazne za počinjene privredne presteupe. Kazne su oštre i mogu se kretati do 30,000.000 din. zavisno od težine prestupa.

Dosad su osnovana sledeća poslovna udruženja:

Poslovno udruženje industrije piva i kavovina (Beograd)
Poslovno udruženje proizvođača za industrisku preradu mesa, voća i povrća (Beograd)

Poslovno udruženje proizvođača sredstava za hemizaciju poljoprivrede »Agrohemija« (Beograd)

Udruženje za projektovanje, gradnju i prodaju energetskih i industrijskih postrojenja i opreme »Ingra« (Zagreb)

Poslovno udruženje »Kooperativa« (Beograd)

Poslovno udruženje »Jugo-riba« (Zagreb)

Poslovno udruženje za posredovanje transportnih usluga v cestnem prometu »Slovenija transport« (Ljubljana)

Poslovno udruženje za izvoz—uvoz i unutrašnji promet zanatskih proizvoda »Zanat-eksport« (Beograd)

Delovno združenje za izvoz i uvoz »Loza« (Skopje)

Delovno združenje za uvoz, izvoz i vnašeni promet na drvo i drvni proizvedenija »Makedonija drvo« (Skopje).

Z. C.

PRIVREDA U RAZDOBLJU JANUAR—OKTOBAR 1958¹

Privredni razvoj u prvih deset meseci ove godine predstavlja nastavak pozitivnih tendencija iz 1957. Nastavljen je porast proizvodnje i zaposlenosti, porast spoljnotrgovinske razmene i podizanje životnog standarda stanovništva. Pri tome se uspešno ostvaruju i osnovni zadaci investicione izgradnje. Ali rezultati postignuti u ovoj godini kako u proizvodnji tako i u svim vidovima potrošnje su nešto skromniji nego u prošloj godini, s obzirom na to da je 1957 bila godina izuzetno visokog privrednog uspona, što je bilo uzeto u obzir pri donošenju Društvenog plana za 1958 godinu. Pri tome su i u uslovima podbacivanja poljoprivredne proizvodnje postignuti povoljni rezultati u daljem sređivanju tržišta.

Proizvodnja i zaposlenost

Industrija. — U razdoblju januar — oktobar ove godine ostvarena je za 11% veća industrijska proizvodnja nego za isto vreme 1957.

Indeks industrijske proizvodnje (baza; isto razdoblje prethodne godine):

	Januar — mart	April — juni	Juli — septembar	Oktober	Januar — oktobar
1957	121	118	115	110	116
1958	115	111	108	110	111

Razvoj industrijske proizvodnje po narodnim republikama je različit. Najveći porast ostvaren je u industrijski nerazvijenim republikama, dok je u Hrvatskoj i Sloveniji porast umereniji.

Indeks industrijske proizvodnje po narodnim republikama:

	Januar — septembar 1958	Septembar 1958	Oktober 1958	Januar — oktobar 1958
	Januar — septembar 1957	Septembar 1957	Oktober 1957	Januar — oktobar 1957
Srbija	116	115	112	116
Hrvatska	106	105	108	107
Slovenija	105	110	108	106
Bosna i Her- cegovina	109	112	113	110
Makedonija	135	123	118	132
Crna Gora	135	169	149	137

Obim industrijske proizvodnje pokazuje kod svih grana porast prema prošloj godini, mada u proteklom razdoblju kod nekih industrijskih grana ostvarena stopa porasta još zaostaje za predviđenom stopom povećanja za 1958.

Indeks industrijske proizvodnje po granama:

	Januar—oktobar 1958	Plan za 1958
	Januar—oktobar 1957	
Ukupno industrija	111	111
Od toga:		
Elektroprivreda	119	117
Ugalj	102	106
Nafta	112	113
Crna metalurgija	110	111
Obojena metalurgija	108	105
Nemetali	109	107
Metalna industrija	112	113
Brodogradnja	110	114
Elektroindustrija	123	123
Hemiska industrija	120	116
Industrija građevinskog materijala	111	110
Drvena industrija	106	105
Industrija papira	107	107
Tekstilna industrija	109	111
Industrija kože i obuće	111	111
Industrija gume	107	107
Prehranbena industrija	106	107
Grafička industrija	115	113
Industrija duvana	152	134

¹ U pojedinim odeljcima, gde se još ne raspolaže podacima za oktobar, pregled obuhvata razdoblje januar — septembar.

U pogledu ekonomsko-tehnološke strukture industrijske proizvodnje postoje izvesna odstupanja u odnosu na predviđanja Društvenog plana za ovu godinu.

Struktura industrijske proizvodnje:

(Baza 1957 = 100)

	Planirano za 1958	Procena izvr- šenja u 1958*
Energetika	114	109
Reprodukcioni materijal	110	112
Materijal za građevinarstvo	113	104
Oprema	110	114
Artikli lične potrošnje	111	111

* Prema podacima Saveznog zavoda za privredno planiranje.

Proizvodnja opreme i reprodukcijonog materijala raste brže, dok energetika i proizvodnja građevinskog materijala u izvesnoj meri zaostaju. Proizvodnja energije zadovoljava potrebe zemlje, a njeno zaostajanje je posledica promena u udelu pojedinih vidova energije. Međutim, zaostajanje proizvodnje građevinskog materijala predstavlja problem s obzirom na porast investicija i dalju izgradnju. Porast proizvodnje potrošnih dobara ostvaruje se na predviđenom nivou. Ovi rezultati su naročito povoljni ako se ima u vidu da su oni postignuti posle značajnog povećanja od 24%, ostvarenog u 1957.

Poljoprivreda. — Proizvodnja u poljoprivredi je u 1958 niža za 15% od rekordne, prošlogodišnje proizvodnje. Međutim, bez obzira na nepovoljne klimatske uslove, ovogodišnja poljoprivredna proizvodnja je ipak veća za 15% od ostvarenog prosečnog nivoa proizvodnje u razdoblju 1951/55 odnosno za 5% iznad prosečnog nivoa proizvodnje za poslednjih pet godina.

Za ovogodišnji rod u poljoprivredi karakteristično je da su postignuti vrlo nejednaki rezultati zbog različitog dejstva suše i bitno različitih prinosa usled nejednake primene agrotehničkih mera. Kod krupnih proizvođača i u pojedinim krajevima postignuti rezultati premašuju rekordne prinose iz 1957, ali su kod individualnih proizvođača u celini, a naročito u krajevima koji su više stradali od suše, prinosi veoma niski. Mere preduzete za unapređenje poljoprivrede dale su rezultate tako da je rod u ovoj godini iznad postignute proizvodnje u ranijim godinama, kada su suša i drugi nepovoljni uslovi za proizvodnju prouzrokovali mnogo jače zaostajanje poljoprivredne proizvodnje.

Podaci o ostvarenoj proizvodnji glavnih ratarskih kultura dati su u prikazu razvoja privrede u prvom polugodu ove godine — »Jugoslavenski pregled«, jul—avgust 1958 (306—310; 78—82).

Voćarska i vinogradarska proizvodnja je u 1958 u celini bolja nego prošle godine, i nalazi se iznad petogodišnjeg proseka 1953/57.

Stočarska proizvodnja je takođe iznad petogodišnjeg proseka i iznad proizvodnje u 1957.

Ostvareni obim stočarske proizvodnje:

	Indeksi				
	1953/57	1957	1958	1958	1958
				1953/57	1957
Meso (u hiljadama tona)	452	492	540	119	110
Mleko (u milionima litara)	1.918	2.309	2.555	133	110
Jaja (u milionima komada)	1.245	1.500	1.650	132	109
Mast (u hiljadama tona)	109	105	120	110	114
Vuna (u hiljadama tona)	15	14	15	100	107

* Prema proceni Sekretarijata Saveznog izvršnog veća za poljoprivredu i šumarstvo.

Zahvaljujući blagovremenom obezbeđenju reprodukcijonog materijala i mehanizacije, preduzimanju raznih organizacionih mera, kao i povoljnim klimatskim prilikama, jesenja setva je ove godine uspešno obavljena.

Program setve italijanskih sorti pšenice izvršen je u potpunosti. Zasejano je 300.000 ha italijanskim sortama prema 40.000 ha u prošloj godini. Od ukupno planiranih površina za jesenju setvu zasejano je do 10. novembra 91,5%.

Na svim površinama određenim za setvu prolećnih kultura na opštedruštvenom sektoru izvršeno je ili se privodi kraju duboko oranje. Na površinama zadržnog sektora duboko oranje izvršeno je sa oko 80%. Na privatnom sektoru duboko oranje obavlja se prvenstveno na površinama obuhvaćenim kooperacijom.

Krajem oktobra poljoprivreda je raspolagala sa oko 26,5 hiljada traktora, a do kraja marta iduće godine predviđa se da će ukupan broj traktora iznositi oko 30 hiljada.

Prema planu za prolećnu setvu poljoprivreda će raspolagati sa 777 hiljada tona veštačkih đubriva, što je za 49% više od količina upotrebljenih u prolećnoj setvi 1958.

Iz domaće proizvodnje i uvoza biće obezbeđene potrebne količine semena hibridnog kukuruza u iznosu od 1.681

prema 1.063 vagona upotrebljena u prolećnoj setvi 1958. Takođe su preduzete mere da se obezbede potrebne količine semena i svih ostalih prolećnih kultura.

Građevinarstvo. — U razdoblju januar—septembar 1958 ostvaren je za 17% veći nivo građevinske proizvodnje nego u istom razdoblju prošle godine. Naročito je značajno povećanje vrednosti građevinske proizvodnje na objektima društvenog standarda, čiji je nivo veći za 28% u odnosu na isto razdoblje prošle godine.

Obim građevinske proizvodnje:	(U milijardama)		
	Januar— septembar 1957	Januar— septembar 1958	Indeks 1958 1957
Ukupna građevinska proizvodnja	126,9	149,0	117
Od toga:			
Kapitalna izgradnja	73,3	80,2	109
Društveni standard	53,6	68,8	128

Struktura građevinskih radova se promenila u odnosu na 1957 u korist objekata društvenog standarda. Od ukupno izvršenih građevinskih radova 46% dolazi na radove objekata društvenog standarda prema 42% u prošloj godini.

Ukupan utrošak investicionih sredstava u oblasti građevinarstva ukazuje na postepeno poboljšanje mehanizacije građevinarstva, jer je za devet meseci 1958 utrošeno 10,4 milijardi din. ili za 28% više nego u istom razdoblju prošle godine. Naročito su u tu svrhu intenzivno trošena sredstva Opšteg investicionog fonda i privrednih organizacija.

Saobraćaj. — Gotovo u svim granama saobraćaja ostvaren je u prvih devet meseci ove godine umereniji porast nego u istom razdoblju 1957, osim u javnom autosaoobraćaju, gde je zabeležen veliki porast prometa. Ovakav razvoj saobraćaja u 1958 uglavnom je posledica blažeg povećanja privredne aktivnosti uopšte, a u izvesnom smislu na to su uticale i izmene u strukturi prevoza robe na unutrašnjem tržištu i u razmeni s inostranstvom.

Obim ukupnog prevoza robe u razdoblju januar—septembar ove godine veći je za 2,3% nego u istom razdoblju 1957.

Ostvareni obim prevoza robe po granama saobraćaja:
(U hiljadama tona)

	Januar—septembar			Indeks	
	1956	1957	1958	1956	1957
Železnički saobraćaj	37.451	41.260	41.792	110	101
Pomorski saobraćaj	2.993	3.514	3.537	117	101
Rečni saobraćaj	1.978	2.634	2.591	133	98
Javni autosaoobraćaj	3.643	4.664	5.461	128	117
Vazdušni saobraćaj	810	855	820	106	96

Ostvareni prevoz robe izvršen u tonskim kilometrima pokazuje da je kod svih grana saobraćaja, sem železnice, došlo do povećanja prosečne relacije prevoza robe.

Približno isti nivo prevoza u železničkom saobraćaju kao u prošloj godini dobrim delom je posledica nižeg udela u prevozu uglja, ruda, nemetala i drveta.

U pomorskom saobraćaju obim prevoza je takođe neznatno povećan prema ostvarenju u 1957. Međutim, u ovoj grani saobraćaja došlo je do znatno većeg učešća domaće flote u prevozu robe iz spolnotrgovinske razmene. Dok je za devet meseci prošle godine udeo domaćih brodova u tom prevozu iznosio 38%, za isto vreme 1958 on se povećao na 48%.

U prevozu putnika ostvaren je veći porast kod svih grana saobraćaja nego u prevozu robe. Ovakvom razvoju putničkog saobraćaja doprineli su veći raspoloživi kapaciteti.

Indeks ostvarenog prevoza putnika:

	Prevoz putnika		Putnički km	
	1957	1958	1957	1958
	1956	1957	1956	1957
Železnički saobraćaj	107	109	111	112
Pomorski saobraćaj	105	105	114	124
Rečni saobraćaj	104	104	142	93
Javni autosaoobraćaj	135	122	139	129
Vazdušni saobraćaj	119	116	110	92

Kod javnog autosaoobraćaja i vazdušnog saobraćaja ostvaruje se brži porast prevezenih putnika nego kod ostalih grana. Tome doprinosi brži porast njihovih kapaciteta, a zatim i pogodnosti koje ovi oblici saobraćaja pružaju u odnosu na železnice.

Zaposlenost. — Ukupna zaposlenost je porasla za prvih devet meseci 1958 za oko 8% ili za nešto preko 200. hiljada lica prema istom razdoblju prošle godine. Od toga na povećanje

zaposlenih u privredi dolazi oko 160 hiljada, a na povećanje zaposlenih u neprivrednim delatnostima oko 40 hiljada. Činjenica da je povećanje zaposlenosti u svim privrednim oblastima izvan poljoprivrede već drugu godinu znatno više od priraštaja aktivnog stanovništva ukazuje na relativno brz proces izmene strukture aktivnog stanovništva.

Indeks porasta zaposlenosti po privrednim oblastima:

	Januar—avgust 1958
	Januar—avgust 1957
Ukupno privreda	109
Od toga:	
Industrija	108
Poljoprivreda	114
Šumarstvo	103
Građevinarstvo	108
Saobraćaj	104
Trgovina i ugostiteljstvo	98
Zanatstvo i ostalo	122

Najveća stopa porasta zaposlenosti zabeležena je u zanatstvu i stanbeno-komunalnim delatnostima, zatim poljoprivredi, industriji i građevinarstvu.

Nastavljena je i tendencija porasta tempa zapošljavanja u neprivrednim delatnostima koja je bila izrazita i u 1957. Porast zaposlenosti van privrede sa preko 40 hiljada lica znatno premašava predviđanja godišnjeg i perspektivnog Društvenog plana, jer se računalo s godišnjim povećanjem ove zaposlenosti za oko 13 hiljada. U poslednjoj godini ostvaren je brži tempo zapošljavanja u školstvu, naučnim i kulturnim ustanovama, bankama i političko-strukovnim organizacijama. Osim toga, relativno je visoka i stopa porasta zaposlenih u socijalno-zdravstvenim ustanovama.

I pored relativno visokog nivoa ukupne zaposlenosti, došlo je i do povećanja broja lica koja traže zaposlenje. Krajem septembra broj lica koja traže zaposlenje bio je za 11 hiljada veći nego u julu, dok je prema istom mesecu prošle godine povećan za 26 hiljada. Broj kvalifikovanih radnika izvan radnog odnosa povećao se za oko 2 hiljade, nekvalifikovanih za oko 23,5 hiljada a stručnih službenika za oko 1,4 hiljada. Ovo ukazuje na to da je porast broja lica koja traže zaposlenje i dalje uglavnom pod uticajem priliva nekvalifikovane radne snage.

Spoljna trgovina

Razvoj spolnotrgovinske razmene u celini za proteklih deset meseci 1958 je povoljan s obzirom na to da je ostvaren skladniji odnos kretanja izvoza i uvoza nego u prošloj godini, što je uticalo na smanjenje tekućeg deficita platnog bilansa. Prema prošloj godini izvoz je porastao za 12%, a uvoz za 3%, dok je u istim mesecima 1957 prema prethodnoj godini porast iznosio kod izvoza 21%, a kod uvoza 42%. U svim mesecima ove godine do septembra ostvarivan je veći izvoz nego u prošloj godini, mada u celini i u tom razdoblju nije bio postignut planirani nivo. Međutim, u septembru i oktobru situacija se izmenila tako da je izvoz prema odgovarajućim mesecima prošle godine opao i to u septembru za 12%, a u oktobru za 7%. Opadanje izvoza za poslednja dva meseca posledica je smanjenja izvoza poljoprivrednih proizvoda, a u septembru i smanjenja izvoza industrijskih proizvoda.

U razdoblju januar—oktobar 1958 ostvaren je ukupan izvoz od 107,7 milijardi din. prema 96,8 milijardi u istim mesecima prethodne godine, što znači da je povećan za 11 milijardi din.

Kretanje izvoza: (U milijardama)

	I n d e k s			
	Januar—oktobar 1956	Jan.—okt. 1957	Jan.—okt. 1958	Jan.—okt. 1957
Ukupan izvoz	79,5	95,3	104,0	120
Od toga:				
Izvoz industrijskih proizvoda	58,6	72,1	72,9	123
Izvoz poljoprivrednih proizvoda	20,9	23,2	31,1	111
				134

Iako industrijski izvoz ne pokazuje onaj tempo porasta koji je zabeležen u prošloj godini, ipak se u njegovom razvoju pojavljuju izvesne pozitivne tendencije. Povećan je izvoz metalne i vojne industrije, brodogradnje, prehrambene industrije, industrije kože i obuće, duvana, papira, elektroindustrije i finalnih proizvoda drvene industrije. Za razliku od ranijih godina, kada je porast ukupnog izvoza industrijskih proizvoda bio rezultat tradicionalnih eksportnih sirovinskih grana, u ovoj godini je težište povećanja u prerađivačkoj industriji, čime je u izvesnoj meri izmenjena dosadašnja struktura industriskog izvoza.

Za izvoz poljoprivrednih proizvoda karakteristični su povoljni rezultati postignuti u ratarstvu i primarnoj prerađi. Izvoz ovih grana povećan je za preko 12 milijardi din. Predviđeni program izvoza stoke, mesa i živine bio je izvršen u

razdoblju od devet meseci za svega 50%. Do zaostajanja izvoza ovih proizvoda uglavnom je došlo zbog ograničenja uvoza od strane zemalja glavnih uvoznica.

Ostvareni rezultati kod uvoza su povoljniji, jer njegov ukupni volumen u proteklom desetomesečnom razdoblju ne prelazi postavljene planske okvire. Vrednost ukupnog uvoza u razdoblju januar—oktobar iznosi 174,6 milijarde din., prema 168,7 milijardi u istim mesecima prethodne godine.

Kretanje uvoza: (U milijardama)

	I n d e k s				
	Januar—oktobar		Jan.—okt. 1957		Jan.—okt. 1958
	1956	1957	1956	1957	1958
Ukupan uvoz	118,8	168,7	174,6	142	103
Od toga:					
Uvoz reprodukcionog materijala	61,5	93,6	92,7	152	99
Uvoz prehrambenih proizvoda	38,5	39,2	30,8	102	79
Uvoz industrijske robe za ličnu potrošnju	3,8	7,7	10,8	203	140
Uvoz opreme	15,0	28,2	40,3	188	143

U toku ove godine sproveden je niz mera u cilju regulisanja uvoza na način koji odgovara mogućnostima platnog bilansa i potrebama proizvodnje i potrošnje. Međutim, i ove godine jedan deo uvoza, a naročito opreme, premašio je predviđene okvire.

Mada je uvoz reprodukcionog materijala po vrednosti niži nego prošle godine zbog promena u strukturi i zahvaljujući zalihama uvoznog materijala prenesenih iz prošle godine, industrijska i poljoprivredna proizvodnja su bile dovoljno snabdene uvezenim sirovinama i reprodukcionim materijalom. Na niži obim uvoza reprodukcionog materijala uticao je i pad cena na inostranim tržištima. Znatn porast pokazuje uvoz industrijske robe za ličnu potrošnju, koji je za dve godine udvostručen. Taj uvoz je osetno doprineo popunjavanju robnih fondova i njihovog asortimana, a pozitivan je i njegov uticaj na domaću proizvodnju i njenu orijentaciju u zadovoljavanju širih potreba lične potrošnje.

Investicije

Investicije su u razdoblju januar—septembar 1958 prema prošloj godini veće za 21% ili za 61 milijardu din. U okviru opšteg porasta povećane su savezne investicije i investicije privrednih organizacija. Investicije narodnih odbora su i dalje ispod prošlogodišnjeg nivoa, dok su investicije narodnih republika na prošlogodišnjem nivou. U investicijama narodnih republika i narodnih odbora porasle su samo investicije iz fondova za stanbenu izgradnju.

Za prvih devet meseci ove godine investiciona sredstva su se formirala na višem nivou nego u prošloj godini za 29%.

Priliv investicionih sredstava: (U milijardama)

	Januar—septembar		Indeks
	1957	1958	1958
			1957
Savezni fondovi	102,1	164,1	161
Republički fondovi	33,2	30,9	93
Lokalni fondovi	76,0	79,2	104
Fondovi privrednih organizacija	46,9	88,3	188
Amortizacioni fondovi	93,1	100,4	108
Ostalo	23,6	22,1	94
Ukupno	374,9	485,0	129

Značajan priliv investicionih sredstava omogućio je, i pored preduzetih ograničenja, visok nivo investicione potrošnje.

Isplate za investicione radove: (U milijardama)

	Januar—septembar		Indeks
	1957	1958	1958
			1957
Savezne investicije	86,2	125,5	146
Investicije narodnih republika, odbora i privrednih organizacija	181,5	200,7	111
Od toga:			
Investicije narodnih republika	22,9	22,8	100
Investicije narodnih odbora	63,4	58,3	92
Investicije iz amortizacionih fondova	59,2	69,6	118
Investicije iz ostalih fondova	36,0	50,0	139
Ostale investicije	21,0	24,0	114
Ukupne isplate	288,7	350,2	121

Porast investicija iz saveznih sredstava je posledica povećanja ovih sredstava određenog planom i naknadnim odlukama Savezne narodne skupštine radi blagovremenog izvršenja osnovnih zadataka Perspektivnog plana. Visok nivo investicija privrednih organizacija je usledio zbog povećanja sredstava koja potiču iz raspodele dohotka u prethodnoj godini, kada je privredna aktivnost bila veoma visoka, a instrumenti raspodele omogućili formiranje ovih fondova na dosta visokom nivou. Pored toga, u prethodnoj godini izvršena je prva faza revalorizacije osnovnih sredstava, što je sa normalnim porastom osnovnih fondova privrednih organizacija omogućilo formiranje amortizacionih sredstava na znatno višem nivou nego prethodne godine.

U okviru isplata za investicione radove koji se finansiraju iz sredstava narodnih republika i odbora, veći nivo isplata učinjen je za stanbenu izgradnju, dok su investicije iz društvenih investicionih fondova i ostalih sredstava ispod prošlogodišnjeg nivoa.

Investicije narodnih republika i odbora: (U milijardama)

	Januar—septembar		Indeks
	1957	1958	1958
			1957
Društveni investicioni fondovi	33,7	25,7	76
Fondovi za stanbenu izgradnju	30,0	35,5	118
Ostala sredstva	22,6	19,9	88
Ukupne investicije	86,3	81,1	94

Isplate za stanbenu izgradnju iz svih izvora iznose 44,4 milijarde din. Pošto su isplate za investicije u poslednjem kvartalu najintenzivnije, očekuje se da će stanbena izgradnja biti iznad okvira predviđenih za ovu godinu.

Ekonomska struktura investicija znatno odstupa od ostvarene strukture u istom razdoblju prethodne godine i od planirane strukture za ovu godinu.

Ekonomska struktura investicija: (U milijardama)

	Januar—septembar		Plan za 1958		Januar—septembar	
	1957				1958	
	Iznos	Struktura	Iznos	Struktura	Iznos	Struktura
Industrija i rudarstvo	102,1	35,4	170,0	36,5	115,1	32,9
Poljoprivreda	27,5	9,5	65,0	14,5	43,0	12,2
Šumarstvo	5,5	1,9	8,0	1,7	3,1	0,9
Gradevinarstvo	8,3	2,9	12,5	2,7	10,4	3,0
Saobraćaj	58,0	20,1	85,4	18,3	69,8	20,0
Trgovina	14,5	5,0	23,0	5,0	18,0	5,1
Znatstvo	2,9	1,0	4,0	0,9	4,0	1,1
Svega privreda	218,8	75,8	367,9	79,1	263,4	75,2
Neprivredne investicije	69,8	24,2	97,3	20,9	86,8	24,8
Ukupno	286,6	100,0	465,2	100,0	350,2	100,0

Ulaganja u neprivredne investicije beleže osetan porast, uglavnom zbog povećanja stanbeno-komunalne izgradnje. U oblasti privrednih investicija postepeno se otklanja ranije zaostajanje u odnosu na planirani obim investicija u industriji i rudarstvu, te se očekuje da će biti do kraja godine ostvaren planirani nivo.

Obrtna sredstva privrede i krediti

Ukupna obrtna sredstva privrede u oktobru u odnosu na kraj 1957 povećana su za oko 137 milijardi din.

Ukupna obrtna sredstva privrede: (U milijardama)

Godina	Stanje 31 oktobra	Promene u odnosu na kraj prethodne godine
1956	971,4	+ 201,8
1957	1.185,0	+ 175,5
1958	1.358,1	+ 136,9

Kretanje ukupnih obrtnih sredstava privrede u osnovi odgovara privrednoj aktivnosti u proteklom razdoblju ove godine. Relativno najveći porast obrtnih sredstava ostvaren je u poljoprivredi i građevinarstvu.

Obrtna sredstva po privrednim oblastima: (U milijardama)

Privredna oblast	Stanje 31 oktobra 1958	Promene krajem oktobra u odnosu na kraj prethodne g.	
		1957	1958
Industrija i rudarstvo	702,5	+ 82,0	+ 60,4
Poljoprivreda	76,1	+ 17,7	+ 17,5
Građevinarstvo	42,4	+ 5,6	+ 9,2
Saobraćaj	31,5	+ 4,2	+ 2,0
Trgovina i ugo- stiteljstvo	456,3	+ 61,9	+ 42,2
Zanatstvo	31,8	+ 5,8	+ 5,1
Ostale oblasti	14,3	+ 1,7	+ 2,1
Neraspoređena sredstva	3,2	— 3,4	— 2,0
Ukupno	1.358,1	+ 175,5	+ 136,9

Kretanje obrtnih sredstava s obzirom na izvore povoljnije je u ovoj nego u prethodnoj godini. Učešće bankarskih kredita u ukupnom povećanju obrtnih sredstava iznosilo je u toku prvih deset meseci 1957 blizu 80%, a u istom razdoblju ove godine svega 45%.

Izvori obrtnih sredstava: (U milijardama)

Izvori	Stanje 31 oktobra 1958	Promene krajem oktobra u odnosu na kraj prethodne g.	
		1957	1958
Fondovi obrtnih sredstava	444,9	+ 30,8	+ 58,9
Zajmovi za obrtna sredstva	31,0	+ 9,4	+ 15,4
Krediti	882,2	+ 135,3	+ 62,6
Ukupno	1.358,1	+ 175,5	+ 136,9

Povećanje fondova obrtnih sredstava privrednih organizacija u iznosu od 59 milijardi din. ostvareno je uglavnom na osnovu propisa o usmeravanju upotrebe sredstava privrednih organizacija.

Budžetska potrošnja

Za deset meseci ove godine budžetski rashodi iznose 365,5 milijardi din. prema 288,6 milijardi u istom razdoblju prošle godine. Ukupno nominalno povećanje budžetskih rashoda u proteklom razdoblju iznosi oko 77 milijardi din. ili 27%. Međutim, ako se iz ukupnih rashoda izdvoje izdaci koji u prethodnoj godini nisu finansirani iz budžeta, kao i rashodi narodne odbrane, izlazi da su budžetski rashodi u ovoj godini efektivno na višem nivou nego u istom razdoblju 1957 za 14,2 milijardi din. ili za 8%.

U razdoblju od deset meseci 1958 rashodi saveznog budžeta, bez narodne odbrane, efektivno su porasli u odnosu na isto razdoblje prošle godine za oko 5 milijardi din. ili za 13%.

Rashodi saveznog budžeta:* (U milijardama)

	Januar — oktobar		I n d e k s i	
	1957	1958	1957	1958
Lični rashodi	6,1	8,1	117	133
Materijalni rashodi	12,4	13,2	103	107
Investicije	7,1	6,1	418	86
Rezerva, dotacije i ostali rashodi	13,7	16,8	98	123
Ukupni rashodi (bez narodne odbrane)	39,3	44,2	120	113

* Radi upoređenja iz ukupnih rashoda saveznog budžeta u 1958 izdvojeni su izdaci za posebne namene u privredi, iznosi premija za kupovine deviza, kao i doprinosi budžetima iz ličnih dohodaka.

Rashodi budžeta narodnih republika i lokalnih organa efektivno su viši nego u istom razdoblju prošle godine za oko 7%, dok je njihov porast u istom razdoblju 1957 iznosio 23%.

Rashodi budžeta narodnih republika i narodnih odbora:

(U milijardama)

	Januar — oktobar		I n d e k s i	
	1957	1958	1957	1958
Lični rashodi	56,0	69,3	119	124
Materijalni rashodi	45,8	44,4	98	97
Investicije	22,3	16,9	256	7
Obaveze i budžetska rezerva	5,9	7,7	144	131
Dotacije ustanovama i dru- štvenim organizacijama	10,7	11,7	135	109
Ukupni rashodi	140,7	150,0	123	107

U okviru delatnosti koje se finansiraju iz republičkih i lokalnih budžeta, rashodi za unapređenje prosvete i kulture povećani su za 7,2 milijardi din. ili za 20%, izdaci za zdravstvenu zaštitu za 0,8 milijardi din. ili za 9%, dok je povećanje rashoda za ostale svrhe manje.

Budžetska potrošnja se i u ovoj godini ostvaruje na višem nivou nego što je predviđeno u bilansima plana, ali je njen porast znatno umereniji nego u ranijim godinama.

Potrošnja stanovništva

Porast kupovne snage stanovništva bio je za prvih deset meseci znatno blaži nego u prošloj godini. Ukupni prihodi stanovništva u ovom razdoblju veći su za 13% nego u prošloj godini, dok je taj porast u isto vreme prošle godine prema prethodnoj iznosio 25%. Na blaži porast kupovne snage stanovništva uticalo je i smanjenje potrošačkih kredita za oko 7 milijardi, nasuprot povećanom korišćenju tih kredita u istom razdoblju prošle godine za oko 21 milijardu din.

Prihodi stanovništva:* (U milijardama)

	Januar — oktobar			I n d e k s i		
	1956	1957	1958	1956	1957	1958
Platni fond	271,7	335,8	397,1	124	118	146
Socijalna primanja	92,7	103,0	115,2	111	112	124
Prihodi od prodaje po- ljoprivrednih proizvoda	103,9	140,4	146,5	135	104	141
Ostali prihodi	63,5	83,3	92,6	131	111	146
Ukupni prihodi (bez potrošačkih kredita)	531,8	662,5	751,4	125	113	141
Potrošački krediti	+7,8	+20,9	—6,7			
Raspoloživa sredstva	539,6	683,4	744,7	127	109	138

* U ukupne prihode stanovništva nisu uračunati prihodi koji se realizuju iz inostranstva, kao ni prihodi koji nastaju u međusobnim odnosima stanovništva. Po tome se ukupni prihodi stanovništva dati u ovom pregledu razlikuju od podataka u »Statističkom biltenu Narodne banke«.

U ukupnim prihodima stanovništva izrazitiji je porast platnog fonda (za 18% prema desetomesečnom razdoblju u prošloj godini), mada je i tu ostvaren blaži porast nego u prošloj godini, kada je iznosio 24%. Porast platnog fonda u ovoj godini jednim delom potiče iz povećanja zaposlenosti od 8%. Ako se uzme u obzir i povećanje troškova života za 6%, onda proizlazi da se realna plata radnika i službenika povećala za svega oko 3%. Svakako da će u narednim mesecima doći do poboljšanja realne plate, kada bude u potpunosti sprovedeno povećanje nominalnih ličnih dohodaka i plata od oktobra ove godine.

Prihodi sela pokazuju nesrazmerno blaži porast u poređenju sa prošlom godinom. Oni su porasli za svega 4% prema 35% u 1957. Podbačaj poljoprivredne proizvodnje nesumnjivo je osnovni uzrok smanjenih prihoda sela. Ali na to je uticao i stabilniji nivo otkupnih cena u uslovima primene režima dogovaranja cena za najvažnije poljoprivredne proizvode, kao i efikasnija naplata poreza.

Kao posledica umerenijeg formiranja kupovne snage stanovništva za prvih deset meseci ove godine bio je osjetno blaži i porast izdataka za robu i usluge, koji iznosi 9% prema 25% u prošloj godini. S obzirom na porast maloprodajnih cena za 5%, realna kupovina roba porasla je za oko 4%.

Izdaci za robu, ugostiteljstvo i usluge:	(U milijardama)					
				I n d e k s i		
	1956	1957	1958	1957	1958	1956
I tromesečje	129,9	162,3	177,2	125	109	
II tromesečje	152,1	194,7	211,1	128	108	
III tromesečje	166,8	208,3	223,9	125	107	
Oktoibar	64,5	75,2	84,9	117	113	
Ukupno	513,3	640,5	697,1	125	109	

U narednim mesecima očekuje se izvestan porast robnog prometa zbog ublažavanja uslova za dobijanje potrošačkih kredita, što se delom već u oktobru ispoljilo njegovim porastom za 2,5 milijarde din., i zbog povećanja plata radnika i službenika. Međutim, ne može se računati sa daljim jačanjem kupovne snage sela s obzirom da će uzroci koji su u dosadašnjem razdoblju izazvali znatno umereniji porast njihovih prihoda delovati i u narednim mesecima.

Tržište i cene

Sadašnja situacija na tržištu ne može se, uzeta u celini, oceniti kao nepovoljna. Visoka investiciona potrošnja i snažan porast zaposlenosti deluju i dalje, ali usporeniji porast lične potrošnje naročito na selu, uz ostvarenje plana industrijske proizvodnje, doprineli su da se snabdevenost tržišta industrijskom robom održi na zadovoljavajućem nivou. Zbog toga ni preduzete mere za povećanje lične potrošnje i povećanje cena izvesnih proizvoda nisu imale krupnijih posledica na tržištu. Kod industrijske robe došlo je do izvesnog porasta maloprodajnih cena, uglavnom zbog povećanja cena nekih proizvoda u oktobru na osnovu mera Saveznog izvršnog veća. Kod proizvođačkih cena to povećanje se dosad odrazilo samo kroz porast indeksa cena potrošne robe.

Zahvaljujući povoljnom razvoju industrijske proizvodnje i uvoza, snabdevenost tržišta industrijskom robom tokom cele godine bila je dobra. Zalihe gotovih proizvoda u industriji su u osetnom porastu. U poređenju sa istim mesecom prethodne godine njihov nivo je povećan u septembru za 27%.

Usled podbacivanja poljoprivredne proizvodnje nastale su teškoće u pogledu snabdevanja tržišta izvesnim poljoprivrednim proizvodima. Te teškoće su se u protekla dva meseca, a naročito u oktobru, jače ispoljile. Međutim, preduzete mere kontrole cena i intervencije na tržištu postojećim rezervama i uvozom, kao i organizacione i druge mere za poboljšanje snabdevanja tržišta, bile su prilično efikasne tako da nije

došlo do ozbiljnijih poremećaja na tržištu. Pojačana aktivnost narodnih odbora pokazala je šta znači njihovo aktivno angažovanje u organizaciji snabdevanja. Pri takvoj oceni dejstva preduzetih mera ne može se zanemariti ni značaj sistema dogovornih cena, koji u sadašnjim uslovima, i pored svojih nedostataka i slabosti, takođe pozitivno deluje da se održe stabilniji odnosi na tržištu poljoprivrednih proizvoda. Osobito se ti rezultati sređivanja tržišta mogu smatrati povoljnim ako se ima u vidu da su postignuti uz istovremeno sprovođenje mera za povećanje lične potrošnje i podizanje životnog standarda radnika.

Opšti nivo otkupnih cena poljoprivrednih proizvoda u razdoblju januar—oktoibar kretao se ovako.

Indeks otkupnih cena poljoprivrednih proizvoda u 1958:

	I	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
Prema decembru 1956 godine	113	111	110	109	108	102	98	100	102
Prema istom mesecu prethodne godine	113	107	103	99	101	96	90	91	94

Na povećanje opšteg nivoa otkupnih cena u poslednja dva meseca uticao je izvestan porast cena žitarica i stočne hrane izazvan povećanom tražnjom u krajevima pogođenim sušom. Intervencijom iz rezervi i uvoza ublažen je porast cena žitarica. Cene ostalih grupa proizvoda zadržale su uglavnom relativno mirno kretanje iz ranijih meseci.

Cene namalo poljoprivrednih proizvoda u septembru i oktobru porasle su u odnosu na mesec avgust za 2% i njihov nivo je viši za 7% nego u decembru prošle godine, a u odnosu na kraj oktobra za 12%. U razdoblju januar—oktoibar ove godine opšti nivo cena namalo poljoprivrednih proizvoda je viši za 14% nego u prošloj godini.

Indeks cena poljoprivrednih proizvoda namalo u 1958:

	I	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
Prema decembru 1956 godine	109	117	119	119	119	111	112	113
Prema istom mesecu prethodne godine	111	118	116	114	118	112	113	112

Na tržištu poljoprivrednih proizvoda se u priličnoj meri uspešno intervenisalo, ali je ipak, pod uticajem smanjene poljoprivredne proizvodnje, došlo do izvesnog porasta cena poljoprivrednih proizvoda.

S. R. — V. H.

BOLNICE

Bolnice, pored celokupnog lečenja pod nadzorom lekara i drugog zdravstvenog osoblja, pružaju bolesnicima potpunu negu, smeštaj i odgovarajuću ishranu.¹ Krajem 1957 u zemlji je bilo 130 opštih bolnica, 48 bolnica za plućnu tuberkulozu, 11 bolnica za koštano-zglobnu tuberkulozu, 18 dečjih bolnica, 14 bolnica za duševne bolesti i 11 drugih bolnica, Sem toga, bilo je 211 stacionara i 217 van-bolničkih porodilišta. U svim ovim bolnicama bilo je 82.370 postelja tj. 4,58 na 1.000 stanovnika.² Od toga u svim stacionarnim ustanovama bez bolnica za tuberkulozu i duševne bolesti 62.972 (3,50 na 1.000 stanovnika), u bolnicama za lečenje tuberkuloze i grudnim odeljenjima opštih bolnica 19.380 (1,08 na 1.000 stanovnika), u bolnicama za duševne bolesnike i neuropsihijatrijskim odeljenjima 9.506 (0,53 na 1.000 stanovnika), a u dečjim bolnicama i dečjim odeljenjima opštih bolnica 6.521 postelja (0,36 na 1.000 stanovnika).

Krajem 1957 u svim bolnicama radilo je 3.455 lekara, 3.119 medicinskih sestara i drugog srednjeg medicinskog osoblja, 11.180 bolničara i drugog nižeg medicinskog osoblja.

Najstarije bolnice u zemlji potiču iz Srednjeg veka, kao bolnice u Dubrovniku, Kotoru i Zagrebu (XIV vek), zatim u Splitu (XVI), Hvaru i Stonu (XVII vek), Slavonskoj Požezi (XVIII vek), Beogradu, Cetinju, Sarajevu i Šibeniku (početak XIX veka). Više bolničkih ustanova podignuto je pre Drugog svetskog rata (1939 bilo je 169 bolnica sa 24.507 postelja).

Vrste bolnica³

Opšte bolnice

Opšte bolnice imaju specijalistička bolesnička odeljenja i medicinske jedinice. One imaju, po pravilu, od 100 do 2.825 postelja. Opšte bolnice primaju na lečenje sve bolesnike i slučajeve za koje imaju odgovarajuća odeljenja.

Broj opštih bolnica smanjen je sa 170 u 1956 na 130 u 1957. Do toga je došlo stoga što se od 1956 bolnice smatraju one zdravstvene ustanove koje imaju najmanje 100 postelja. Neke bolnice i sa manje od 100 postelja su izuzetno zadržale status opštih bolnica.

Tabela 1
OPŠTE BOLNICE U 1957

Narodna republika	Broj bolnica	Broj postelja
Jugoslavija	130	49.426
Srbija	44	18.558
Hrvatska	33	14.649
Slovenija	17	6.829
Bosna i Hercegovina	15	5.063
Makedonija	8	2.924
Crna Gora	8	1.403

Krajem 1957 u zemlji je bilo 12 opštih bolnica sa više od 1.000 postelja, 16 bolnica sa 501 do 1.000, 27 bolnica sa 301 do 500, 60 bolnica sa 101 do 300 i 15 bolnica sa manje od 100 postelja.

¹ Smatra se da zdravstvena ustanova ovog tipa može da nosi naziv »bolnica« samo ako ima najmanje dva odeljenja (interno i hirurško), laboratorijum i rendgen kabinet. Pored toga, moraju postojati uslovi za zaseban smeštaj male dece na internom, kao i porodilište na hirurškom odeljenju.

² Broj stanovnika 18.000.000.

³ Mada se ni po načinu rada ni po nameni bolnice ne bi mogle deliti na vrste, danas ipak postoje ustaljeni profili bolnica koje se uglavnom, razlikuju po tome koju vrstu bolesnika primaju na lečenje.

Uobičajeno je da se razlikuju opšte bolnice, bolnice za lečenje tuberkuloze, bolnice za lečenje duševnih bolesti, dečje bolnice, bolnice za zarazne bolesti itd. Sve ove bolnice, sem opštih, nazivaju se »specijalne bolnice«.

Više od 1.000 postelja imaju bolnice: u Beogradu (2.825),⁴ Nišu (1.200), Novom Sadu (1.050) — Srbija; Osijeku (1.109), Puli (1.030), Rijeci (1.124), Zagrebu (2 sa 2.683) — Hrvatska; Ljubljani (2.045), Mariboru (1.289) — Slovenija; Sarajevu (1.477) — Bosna i Hercegovina; Skopju (1.426) — Makedonija.

Opštih bolnica sa 501 do 1.000 postelja koje se takođe ubrajaju u najbolje opremljene bolnice, ima: u Beogradu (518), Kragujevcu (727), Somboru (527), Subotici (626), Valjevu (529), Zaječaru (531), Zemunu (556), Zrenjaninu (712) — Srbija; Pakracu (551), Šibeniku (700), Splitu (769), Zadru (702), Zagrebu (553) — Hrvatska; Celju (515) — Slovenija; Banjoj Luci (577), Tuzli (610) — Bosna i Hercegovina.

Među bolje opremljene spadaju i opšte bolnice sa 300 do 500 postelja koje imaju specijalistička odeljenja i medicinske jedinice. To su opšte bolnice: u Beogradu (319), Čačku (417), Kraljevu (314), Kruševcu (392), Leskovcu (400), Pančevu (372), Požarevcu (450), Prištini (350), Prizrenu (350), Šapcu (354), Titovom Užicu (321) — Srbija; Bjelovaru (340), Dubrovniku (440), Koprivnici (384), Slavonskom Brodu (452), Sušaku (420), Varždinu (396), Zagrebu (335) — Hrvatska; Jesenicama (400), Koprju (347), Novom Mestu (382), Ptuj (353), Šentpeteru (320) — Slovenija; Mostaru (395), Zenici (379) — Bosna i Hercegovina; Bitoli (358), Štipu (350) — Makedonija; Titogradu (315) — Crna Gora.

Opštih bolnica od 101 do 300 postelja u 1957 bilo je 60, i to: u Boru (182), Čupriji (225), Gornjem Milanovcu (187), Knjaževcu (110), Negotinu (213), Novom Pazaru (148), Petrovcu (104), Pirotu (225), Prokuplju (170), Svetozarevu (208), Smederevu (227), Vranju (234), Beogradu (231), Kikindi (234), Senti (132), Sremskoj Mitrovici (170), Vrbasu (209), Vršcu (239), Gnjilanu (225), Đakovici (236), Kosovskoj Mitrovici (245), Peći (244) — Srbija; Čakovcu (233), Glini (150), Gospiću (173), Kninu (177), Koprivnici (220), Novoj Gradskoj (250), Ogulinu (161), Petrinji (102), Sisku (272), Slavonskoj Požezi (160), Vinkovcima (180), Virovitici (182), Vukovaru (222) — Hrvatska; Brežicama (212), Murskoj Soboti (293), Slovengradecu (223), Staroj Gori (100), Trbovlju (120) — Slovenija; Bijeljini (192), Bihaću (114), Brčkom (127), Derventi (150), Dobroju (227), Travniku (247), Zavidovičima (135), Sarajevu — Jezero (262) — Bosna i Hercegovina; Kumanovu (161), Ohridu (159), Prilepu (230), Tetovu (160) — Makedonija; Baru (161), Bijelom Polju (150), Cetinju (192), Ivankogradu (130), Kotoru (150), Nikšiću (175), Pljevljima (130) — Crna Gora. Ove bolnice ne zadovoljavaju uvek sve uslove za lečenje i negu bolesnika, uglavnom zbog nedovoljnog broja visokokvalifikovanih i specijalističkih kadrova.

Opštih bolnica sa manje od 100 postelja ima u Arandelovcu (80), Aleksincu (85), Donjem Dušniku (40), Ravnom Gaju (45), Topoli (70) — Srbija; Dugoju Resi (49), Otočcu (78), Senju (52) — Hrvatska; Crni (60), Ljubljani (10), Postojni (88), Štremenici (72) — Slovenija; Jaicu (75), Ljivnu (96) — Bosna i Hercegovina; Strumici (80) — Makedonija.

Najviše je postelja u bolnicama u kojima se mogu obezbediti kvalitetno lečenje i nega. U bolnicama sa više od 300 postelja krajem 1957 bilo je 36.279 postelja, dok je u malim bolnicama sa manje od 100 postelja bilo ukupno 879 postelja.

Kliničke bolnice (klinike medicinskih fakulteta) prikazane su kao opšte bolnice. Pored lečenja bolesnika, te bolnice služe za izvođenje nastave i praktične vežbe studenata medicine i stomatologije. Kliničke bolnice postoje u Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu, Skopju i Rijeci.

Odeljenja. — U opštim bolnicama⁵ bilo je 106 hirurških odeljenja sa 8.982 postelje, 116 internističkih odeljenja sa 8.476 postelja, 147 ginekološko-akušerskih⁶ odeljenja sa 6.069 postelja, 81 odeljenje za tuberkulozu pluća sa 5.293 postelje, 121 infektivno odeljenje sa 4.297 postelja, 79 pedijatrijskih⁷ odeljenja sa 4.052 postelje, 52 opšta odeljenja sa 2.201 posteljom, 33 okulistička odeljenja sa 1.815 postelja, 39 dermatoveneroloških odeljenja sa 1.771 posteljom, 44 otorinolaringološka odeljenja sa 1.665 postelja, 21 neuropsihijatrijsko odeljenje sa 1.519 postelja, 4 psihijatrijska (duševna) odeljenja sa 894 postelje, 9 ortopedskih odeljenja sa 692 postelje, 6 uroloških odeljenja sa 307 postelja, 4 traumatološka odeljenja sa 271 posteljom, 2 radiološka odeljenja sa 182 postelje, 3 onkološka odeljenja sa 177 postelja, 4 stomatološka odeljenja sa 88 postelja, 2 reumatološka odeljenja sa 69 postelja, 2 rendgenološka odeljenja sa 62 postelje, 2 odeljenja za fizikalnu terapiju sa 43 postelje.

⁴ U zgradi je broj postelja.

⁵ Prema podacima iz 1955.

⁶ Od toga 79 ginekološko-akušerskih, a 68 samo akušerskih odeljenja (odnosno oteka hirurških odeljenja).

⁷ Od toga 1 hirurško i 1 za mikožu.

Tabela 2
OPŠTE BOLNICE PREMA BROJU ODELJENJA *

Narodna republika	Bolnice koje imaju odeljenja					
	više od 10	8—9	6—7	4—5	3	2
Jugoslavija	27	14	37	43	22	19
Srbija	10	8	17	18	12	9
Hrvatska	10	4	5	10	1	1
Slovenija	2	1	2	4	4	4
Bosna i Hercegovina	4	—	4	5	—	1
Makedonija	1	—	6	2	4	4
Crna Gora	—	1	3	4	1	—

* Podaci iz 1955, tj. pre pretvaranja malih bolnica u *acionare

U zemlji ima još 8 bolnica koje imaju samo po jedno, tj. opšte odeljenje.

U većim i velikim bolnicama svako odeljenje ima šefa-lekara odgovarajuće specijalnosti. U njima postoje i dobro opremljeni laboratorijumi i rendgen-kabineti sa odgovarajućim osobljem.

U malim bolnicama, u kojima najčešće postoje samo jedno opšte, jedno zarazno i jedno hirurško odeljenje sa porodištem, sva odeljenja nisu uvek potpuno opremljena. U njima jedino hirurška odeljenja obavezno imaju šefa lekara-hirurga.

Specijalne bolnice

Bolnice za tuberkulozu pluća podizane su ranije uglavnom van gradova i naselja, najčešće u brdima gde su povoljni klimatski uslovi za lečenje tuberkuloze. Danas se bolnice za tuberkulozu pluća podižu i u gradovima, odnosno u njihovoj neposrednoj blizini (naprimer, bolnica na Bežanjskoj Kosi u Beogradu), i to zbog toga što je utvrđeno da klimatski uslovi nemaju odlučujuću ulogu u lečenju a i što se ostali uslovi lakše obezbeđuju u blizini velikih gradova (stručni kadrovi, ishrana itd.).

U bolnicama za tuberkulozu pluća leči se gotovo isključivo samo plućna tuberkuloza, dok se ostale forme ove bolesti leče u opštim i u nekim drugim specijalnim bolnicama.

Specijalnih bolnica za plućnu tuberkulozu krajem 1957 bilo je 48 sa 10.658 postelja, što je više nego dvostruko od broja u 1948, kada je u zemlji bilo 10 bolnica sa 4.110 postelja. Sa posteljama u grudnim odeljenjima opštih bolnica za obolele od plućne tuberkuloze ukupno ima 15.951 postelja. Kapaciteti bolnica za lečenje tuberkuloznih bolesnika još uvek nisu dovoljni.

Bolnice za tuberkulozu pluća nalaze se: u Knez Selu (338), Ozrenu (390), Surdulici (515), Beogradu (320), Beloj Crkvi (210), Irškom Vencu (190), Jaši Tomiću (139), Novom Sadu (190), Vrbasu (110), Beogradu — dečja (150), Principovcu — dečja (125), Peći (127), Bačkoj Palanci (39), Bečeju (36), Beogradu — Bežanjska Kosa (418) — Srbija: Brestovcu (360), Ičićima (223), Klenovniku (326), Novom Marofu (305), Zagrebu (4 sa ukupno 1.021), Bračku — dečja (130), Velikom Lošinjcu — dečja (83), Šumetlici — dečja (200), Zagrebu — dečja (132) — Hrvatska: Golniku (800), Novom Celju (260), Ormožu (130), Ankaranu (125), Topolšici (243), Sežani (250), Koči pri Mariboru (168) — Slovenija: Kasindolu (320), Slavinovićima (275), Travniku (147), Banovićima — dečja (110) — Bosna i Hercegovina: Bitoli (440), Lešaku (100), Kratovu (120), Štipu (140), Jasenovu (220), Vodnom (100), Skopju — dečje (2 sa ukupno 158) i Institut za TBC (130), Strumici (75) — Makedonija: Nikšiću — Brezoviku (160), Cetinju (110) — Crna Gora.

Bolnice za koštano-zglobnu tuberkulozu⁸ podignute su većinom na morskoj obali, pošto su tamo klimatski uslovi najpovoljniji. U njima se leči samo koštana i zglobna tuberkuloza. Krajem 1957 bilo je 11 ovakvih bolnica sa 2.963 postelje (od toga 1 za decu sa 350 postelja):

Bolnice za koštano-zglobnu tuberkulozu nalaze se: u Banji Koviljači (185) — Srbija: Biogradu na Moru (220), Kraljevcu (191), Rovinju (470), Lovranu (280), Rijeci — dečja (350) — Hrvatska: Šentpeteru (227), Valdetri (383) — Slovenija: Stolcu (207) — Bosna i Hercegovina: Ohridu (140) — Makedonija: Risnu (310) — Crna Gora.

Dečje bolnice leče decu do 14 godina. Sa bolnicama za dečju tuberkulozu i mikozu u zemlji ima 18 dečjih bolnica

sa 2.469 postelja. Sa posteljama u dečjim odeljenjima opštih bolnica (4.052) ukupno ima 6.521 postelja za decu.

Dečje bolnice nalaze se u Principovcu (125), Beogradu (3 sa 490), Novom Sadu (180) i Peći (70) — Srbija; Bračku (130), Velikom Lošinjcu (83), Zagrebu (2 sa 282), Šumetlici (200), Rijeci (350) — Hrvatska; Banjovici (110), Banjoj Luci (196), Jagomiru (95) — Bosna i Hercegovina; Skopju (2 sa 158) — Makedonija.

Bolnice za duševne bolesti. — Sa posteljama u odeljenjima za neuropsihijatrijske i duševne bolesti opštih bolnica ukupno ima 9.506 postelja za lečenje i smeštaj nervnih i duševnih bolesnika, što je u odnosu na potrebe veoma malo. Većina ovih bolnica nalazi se izvan naselja. Gotovo sve imaju svoje ekonomije i radionice.

U zemlji ima 14 bolnica za duševne bolesti sa ukupno 7.102 postelje, i to: u Beogradu (510), Toponici (719), Vršku (1.000), Kovinu (600) — Srbija; Popovači (505), Rabu (40), Vrapču (1.605), Ugljanu (330) — Hrvatska; Begunju (250), Polju kod Ljubljane (712) — Slovenija; Jagomiru (203) — Bosna i Hercegovina; Demir Hisaru (308), Bardovcima (220) — Makedonija; Dobroti (100) — Crna Gora.

Pored ovih, postoje još i sledeće specijalne bolnice: **Infektivna bolnica** u Zagrebu (220).

Traumatološke bolnice u Beogradu (55) i Zagrebu (110).

Bolnice za mikozu u Beogradu (220), Peći (70), Jagomiru (95) i Banjoj Luci (40).

Ginekološko-akušerska bolnica u Beogradu (250).

Očne bolnice u Pančevu (40), Prelogu (60).

Bolnice za rehabilitaciju: u Beogradu—Institut (86), Banjoj Luci—Centar (185) i u Igalu—Institut (150).

Stacionari i vanbolnička porodilišta

Stacionara opšteg tipa (bolničkih odeljenja) u domovima zdravlja, zdravstvenim stanicama i dispanzerima, ima ukupno 202 sa 7.677 postelja. Najviše ih je u Srbiji (75 sa 3.727 postelja) i Bosni i Hercegovini (63 sa 2.057 postelja), a u ostalim republikama znatno manje (Hrvatska: 26 sa 727 postelja, Slovenija: 16 sa 400 postelja, Makedonija: 11 sa 371 posteljom, Crna Gora: 11 sa 395 postelja). Ima još 9 stacionara sa 466 postelja u dispanzerima za tuberkulozu (4 sa 205 postelja u Srbiji, 1 sa 26 postelja u Hrvatskoj, 2 sa 55 postelja u Bosni i Hercegovini i 2 sa 180 postelja u Makedoniji).

Vanbolnička porodilišta, kao odeljenja domova zdravlja i zdravstvenih stanica, služe za normalne porođaje odnosno porođaje kod kojih je dovoljna pomoć babice i lekara opšte prakse. Krajem 1957 bilo je 217 vanbolničkih porodilišta sa 2.143 postelje.

Tabela 3
STACIONARI I VANBOLNIČKA PORODILIŠTA KRAJEM 1957

Narodna republika	Stacionari		Vanbolnička porodilišta		Stacionara za tuberkulozu	
	broj postelja		broj postelja		broj postelja	
Jugoslavija	202	7.677	217	2.143	9	466
Srbija	75	3.727	119	1.108	4	205
Hrvatska	26	727	34	426	1	26
Slovenija	16	400	1	56	—	—
Bosna i Hercegovina	63	2.057	46	372	2	55
Makedonija	11	317	8	132	2	180
Crna Gora	11	395	9	49	—	—

Prirodna lečilišta (banje i klimatska lečilišta) koja ispunjavaju određene uslove imaju i stacionarna odeljenja sa 7.160 postelja. Mada to nisu prava bolnička odeljenja, ona ipak rasterećuju bolnice, naročito ako su dobro opremljena (naprimer, u Hrvatskoj—Varaždinske i Stubičke Toplice, Daruvar, Topusko, Rab).

Unutrašnja organizacija bolnice

U svakoj bolnici postoje dva sektora: bolesnički sektor i administrativno-finansijski i ekonomski sektor.

⁸ Dečje bolnice za koštano-zglobnu tuberkulozu javljaju se i u grupi dečjih bolnica.

Bolesnički sektor

Ovaj sektor bolnice obuhvata prijemno odeljenje, bolesnička odeljenja, medicinske jedinice i apoteku i služi za postavljanje dijagnoze oboljenja i lečenje bolesnika na odeljenjima (bolesnika koji leže) ili u medicinskim jedinicama i poliklinici (ambulantnih bolesnika). Ovaj sektor, pored tog glavnog zadatka, može da služi i za školovanje i usavršavanje medicinskih kadrova i za naučno-istraživački rad.

Prijemno odeljenje. — Svaka bolnica ima ambulantu u kojoj se pregledaju bolesnici koji su upućeni na bolničko lečenje. U manjim bolnicama to odeljenje sastoji se samo od jedne ordinacije i čekaonice, a u velikim bolnicama to je znatno veća bolnička jedinica sa nekoliko ordinacija, prijemnom kancelarijom, sanitarnim propusnikom, pa i manjim brojem postelja za hitan, noćni prijem bolesnika. Bolesnik se ne prima u bolnicu ako prethodno nije pregledan u ovoj ambulanti i ako nije proverena potreba bolničkog lečenja.

U cilju postavljanja precizne dijagnoze i trajnijeg ambulantnog lečenja, nastoji se da se prijemna odeljenja pretvore u **polikliničke specijalističke ordinacije** koje, pored pregleda bolesnika radi prijema u bolnicu, mogu da služe i za pregled i lečenje ambulantnih bolesnika.

Bolesnik koji je primljen u bolnicu na lečenje, posle pregleda u prijemnoj ambulanti i registrovanja u prijemnoj kancelariji, prolazi kroz **sanitarni propusnik**, gde dobija bolničko rublje, a zatim odlazi na određeno bolesničko odeljenje gde se ponovo pregleda radi propisivanja lekova, pružanja odgovarajuće nege i hrane.

Bolesnička odeljenja. — Ona su različita, uglavnom specijalističkog karaktera. Na njima se bolesnicima pruža kvalitetno specijalističko lečenje i odgovarajuća nega, smeštaj i ishrana.

Bolesnička odeljenja obično se sastoje od dve, četiri ili više bolesničkih jedinica (najmanje dve, jedna za muškarce, druga za žene).

Veličina bolesničkih odeljenja nije kod nas utvrđena, ali se smatra da ona ne treba da imaju manje od 50 postelja, tako da mogu imati dve bolesničke jedinice po 25. Međutim, veliki broj odeljenja ima 40, 30, 20 pa i manje od 10 postelja. Krajem 1956 u opštim bolnicama bilo je 16 odeljenja sa više od 200 postelja, 18 odeljenja sa 151 do 200 postelja, 70 odeljenja sa 101 do 150 postelja, 172 odeljenja sa 51 do 100 postelja, 253 odeljenja sa 21 do 50 postelja, 201 odeljenje sa manje od 20 postelja. Najmanja su odeljenja zarazna i akušerska, koja čine gotovo polovinu odeljenja sa manje od 20 odnosno 50 postelja.

Svako bolesničko odeljenje mora imati sve što je potrebno za lečenje i negu bolesnika (bolesničke sobe sa nameštajem, kupatilo, čajnu kuhinju, sobe za lekara, za osoblje, za pregled i intervencije itd.). Neka bolesnička odeljenja imaju i druge prostorije, kao što su, naprimer, trpezarija, soba za posete, soba dežurne sestre i sl. Pored prostorija koje se nalaze u bolesničkim jedinicama, bolesničko odeljenje ima još i sobe: za šefa odeljenja, za lekare (sa bibliotekom), za veće intervencije, manji laboratorijum, a izvesna odeljenja još i operacione sale, porodilišta i slične radne prostorije. Ovi uslovi nisu ispunjeni u svim odeljenjima.

Medicinske jedinice. — U bolnicama postoje i medicinske jedinice, tj. organizacione jedinice za lečenje bolesnika ali nemaju postelje za smeštaj. U tim jedinicama se leče bolesnici sa bolesničkih odeljenja i bolesnici koji dolaze na ambulantno lečenje.

Medicinske jedinice su rendgen-kabineti, laboratorijumi, kabineti za fizikalnu terapiju i rehabilitaciju i kabineti za radnu terapiju, stanice i kabineti za transfuziju itd.

Rendgen-kabineti. — Velike bolnice imaju rendgen-aparate za gledanje (pregled) i slikanje, a rede i za terapiju. Nema bolnice bez rendgen-aparata za rendgenoskopiju, a gotovo u svim bolnicama mogu se praviti i rendgenografije.

Svaka bolnica ima svoj **klinički laboratorijum** — u malim bolnicama oni obavljaju samo preglede mokraće, krvi,

ispljuvka, stolice i stomačnog soka, a u većim i velikim bolnicama i veoma komplikovane laboratorijske analize.

Fizikalnu terapiju primenjuju uglavnom samo veće bolnice. Za tu svrhu postoje naročiti aparati (dijatermija, ultravioletni zraci, ultrazvuk, infracrveno zračenje itd.), a primenjuje se i masaža, hidroterapija, gimnastika itd.

Bolnice imaju svoje **apoteke** osposobljene da izrađuju lekove koji su potrebni bolesnicima u bolnici. Samo izuzetno bolnice se snabdevaju lekovima iz mesnih apoteka.

Utrošak lekova u bolnicama raste iz godine u godinu, što je uslovljeno povećanjem broja lečenih bolesnika, a i uvođenjem savremenih lekova (antibiotika, kortizonskih i hormonskih preparata itd.) koji su veoma skupi.

Svaki bolesnik koji umre u bolnici smešta se u **prosekturu** koja je u manjim bolnicama obična mrtvačnica, a u većim ustanovama odeljenje u kome se po potrebi vrši i obdukcija leša i anatomopatološki pregledi radi utvrđivanja tačnog uzroka smrti.

Administrativno-finansijski i ekonomski sektor

Celokupno administrativno, finansijsko i ekonomsko poslovanje bolnice vodi administrativno-finansijski i ekonomski sektor.

Bolnička kuhinja ima znatan broj stručnih kuvarica i ostalog osoblja (na 25 postelja jedan radnik u kuhinji). U kuhinji se priprema i dijetalna hrana. Bolesnicima se daju obično tri obroka dnevno, a na nekim odeljenjima ili u toku određenih dijeta četiri i više.

Perionica i šivara se staraju o rublju bolesnika.

Bolnice, sem duševnih, retko imaju veće ekonomije, ali obično imaju manji ili veći park, cvetnu baštu i dvorište.

Društveno samoupravljanje i finansiranje

Bolnicama upravljaju organi društvenog samoupravljanja — upravni odbor i upravnik.⁹ Članove upravnog odbora imenuje narodni odbor opštine na čijem se području nalazi bolnica (sem u slučajevima kada bolnica pripada srezu ili republici). Upravni odbor sačinjavaju 1/3 članova koje izabere i predloži radni kolektiv bolnice i 2/3 članova koje obično predloži Socijalistički savez radnog naroda. Upravnik bolnice je član upravnog odbora po položaju. Među članovima koje predloži Socijalistički savez obično se nalaze 1—2 predstavnika Zavoda za socijalno osiguranje.

Sve svoje odluke upravni odbor sprovodi preko upravnika bolnice. Upravnik organizuje rad i njime neposredno rukovodi. On je odgovoran za izvršenje zakona i drugih propisa.

U bolnicama postoji savetodavni organ — stručni kolegijum, koji sačinjavaju svi šefovi odeljenja i glavna medicinska sestra bolnice. Stručni kolegijum diskutuje o stručnim problemima i pomaže upravniku pri rešavanju pitanja unapredjenja lečenja, dijetalne ishrane, nabavke medicinskih aparata, sistematizacije radnih mesta, izbora lekara i glavne medicinske sestre itd.

U nekim većim bolnicama obrazovana je i t. zv. uprava, koja je takođe savetodavni stručni organ po pitanjima administrativnog, finansijskog i ekonomskog poslovanja. Upravu sačinjavaju upravnik, pomoćnik upravnika, glavna medicinska sestra, šef računovodstva i ekonom bolnice.

Do 1953 bolnice su bile budžetske ustanove i dobijale su finansijska sredstva za svoje izdržavanje i rad od nadležnih narodnih odbora odnosno osnivača, ukoliko to nije narodni odbor.

Uredbom o samostalnom finansiranju zdravstvenih ustanova,¹⁰ donesenom marta 1953, bolnice su prešle na samostalno finansiranje i izdržavaju se od svojih prihoda. Troškove usluga koje bolesnicima pruža bolnica plaća: za zdravstveno osigurana lica — socijalno osiguranje; za socijalno neobezbeđena lica — narodni odbor opštine; za bolesnike koji boluju od određenih zaraznih bolesti, tuberkuloze, raka i u drugim određenim slučajevima — narodni odbor opštine; za duševne bolesnike — savet za narodno zdravlje narodne republike itd., a u svim ostalim

⁹ Društveno samoupravljanje u zdravstvenim ustanovama uvedeno je 1953.

¹⁰ »Službeni list FNRJ«, br. 14/53.

slučajevima koji nisu nabrojani u Uredbi o plaćanju troškova lečenja u zdravstvenim ustanovama¹¹ sami bolesnici.

Prihodi bolnica sačinjavaju prihodi od lečenja hospitalizovanih bolesnika, prihodi od lečenja i pregleda ambulantnih bolesnika, dotacije narodnih odbora ili privrednih i društvenih organizacija i vanredni prihodi (od prodaje otpadaka i rashodovanih stvari, ekonomije itd.).

Cene bolesničkog dana¹² u toku 1957 kretale su se od 400 do 2.000 din. (u proseku 1.320 din.). Najviše cene bolesničkog dana bile su u kliničkim i specijalnim bolnicama.

Tabela 4

CENE BOLESNIČKOG DANA 1957/58*

Narodna republika	Godina	Opšte bolnice	Klinike	Za TBC pluća	Specijalne bolnice	Za TBC kostiju	Bolnice za duševne bolesti
Srbija	1957	821	1.441	883	—	—	387
	1958	958	1.445	1.046	—	—	391
Hrvatska	1957	901	1.606	918	1.340	949	539
	1958	1.042	1.789	1.035	1.567	1.085	556
Slovenija	1957	1.113	1.444	991	—	—	602
	1958	1.237	1.627	1.003	—	—	660
Bosna i Hercegovina	1957	914	1.200	896	—	—	512
	1958	983	1.281	962	—	—	682
Makedonija**	1957	—	—	—	—	—	—
	1958	—	—	—	—	—	—
Crna Gora	1957	928	—	904	1.055	846	405
	1958	1.065	—	1.007	1.107	909	909

* Stanje u junu 1958.

** Podaci za ovu Republiku nisu još obrađeni.

Stalnim uvođenjem savremenih metoda lečenja, povećavanjem broja bolničkog osoblja, poboljšanjem ishrane i poskupljenjem izvesnih artikala i komunalnih usluga povećavaju se i cene bolesničkog dana.

U opštim bolnicama, prema njihovoj veličini, cene¹³ bolesničkog dana bile su u 1956 u proseku : u bolnicama do 50 postelja — 694 din., od 50 do 100 postelja — 753 din., od 100 do 200 postelja — 802 din., od 200 do 300 postelja — 953 din., od 300 do 500 postelja — 914 din., od 500 i više postelja — 1.004 din., u klinikama medicinskih fakulteta — 1.382 din.

Iz prihoda bolnice se formiraju: fond za amortizaciju (koristi se samo za zamenu i obnovu postojećeg inventara i održavanje zgrada) i fond za investicije (koristi se za nabavku aparata, instrumenata i drugog inventara, kao i za dogradnju i adaptaciju zgrada).

Viškovi koje bolnica ostvari raspoređuju se u rezervni fond i fond za investicije (u Sloveniji i Makedoniji još i u fond za nagrađivanje).

Samostalno finansiranje je omogućilo znatno bolje poslovanje bolnica. Bolnice se bolje snabdevaju lekovima, instrumentima, aparatima i drugim potrebama, kao i kadrovima, u prvom redu lekarima i drugim stručnim osobljem.

Zbog povećanja troškova lečenja i porasta broja bolesničkih dana, dugovi narodnih odbora bolnicama se stalno povećavaju. Krajem 1957 ti dugovi iznosili su oko dve milijarde dinara.

¹¹ »Službeni list FNRJ«, br. 56/48.¹² Na rashode u ukupnom iznosu računa se 10—12% za amortizaciju osnovnih sredstava i investicije. Tako obračunata svota ukupnih rashoda deli se prosečnim brojem bolesničkih dana ostvarenih u toku prošlih godina ili brojem bolesničkih dana koji se planira za predračunsku godinu, i na taj način dobija cena jednog bolesničkog dana.¹³ »Narodno zdravlje«, br. 5/58.

Osoblje bolnica

Osoblje bolnice sačinjavaju zdravstveni radnici, administrativni, finansijski i ekonomski službenici i tehničko osoblje.

Na bolesničkim odeljenjima rade lekari-primarijusi, lekari-specijalisti, lekari na specijalizaciji, lekari opšte prakse (izuzetno), medicinske sestre i bolničari, a na izvesnim odeljenjima još i babice, dečje negovateljice, medicinski laboranti i medicinski tehničari. Pored ovog stručnog medicinskog osoblja, rade još spremačice i servirke, a na nekim odeljenjima i administrativni službenik.

U medicinskim jedinicama rade, pored lekara, medicinski tehničari, medicinski laboranti, pomoćni laboranti i razni zdravstveni saradnici, a po potrebi, i medicinske sestre i spremačice.

U apotekama rade magistri farmacije, apotekarski pomoćnici, apotekarski laboranti i spremačice.

Na 1 lekara u 1957 dolazilo je u proseku 20, na jednu medicinsku sestru 30, a na jednu bolničarku 10 postelja. Medicinskih sestara i bolničarki nema dovoljno, te se preduzimaju mere da se otvaranjem novih škola za srednje medicinske radnike i za bolničarke broj ovog osoblja poveća.

Tabela 5

OSOBLJE BOLNICA U 1957

	Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora
Lekari	1.464	870	426	267	329	99
Srednje medicinsko osoblje	1.297	750	455	174	285	158
Niže medicinsko osoblje	4.178	3.608	1.444	1.021	742	187
Postelje na 1 lekara	17,5	24,9	24,6	25,1	15	22,5
Postelje na 1 medicinsku sestru	19,8	28,9	23	38,5	17,4	14,1

Rukovodeće stručno medicinsko osoblje u bolnicama:

— upravnik bolnice — lekar, koji, pored ove dužnosti, u manjim bolnicama može biti i šef jednog bolesničkog odeljenja;

— šef (načelnik) odeljenja — lekar-specijalist; u velikim bolnicama šefovi odeljenja su obično primarijusi; šef odeljenja rukovodi celokupnim radom odeljenja, a u prvom redu radi na postavljanju dijagnoza, određivanju lečenja, usavršavanju medicinskih kadrova i održavanju reda i discipline osoblja;

— šef otseka — lekar-specijalist, rukovodi radom jednog otseka na bolesničkom odeljenju;

— šef bolničke apoteke — magistar farmacije, rukovodi radom apotekarskog osoblja, radi u apoteci i stara se da bolnica bude uvek snabdevena potrebnim lekovima i sanitetskim materijalom;

— šef laboratorijuma upravlja bolničkim laboratorijumom i odgovoran je za rad osoblja uposlenog na svom odeljenju;

— glavna medicinska sestra bolnice nadzire rad svih medicinskih sestara, drugog srednje medicinskog osoblja, bolničara, babica, dečjih negovateljica, spremačica i servirki na odeljenjima. Ona se stara o poštovanju kućnog reda, o redu i čistoci u bolnici, o dijetalnoj ishrani bolesnika, o nezi, presvlačenju i spavanju bolesnika, o izgledu i čistoci osoblja itd.;

— odeljenjska medicinska sestra je glavna medicinska sestra na odeljenju. Ona pomaže šefu odeljenja u odnosu na rad medicinskih sestara, bolničarki i drugog srednjeg i nižeg medicinskog i nekvalifikovanog osoblja na odeljenju. Glavna briga odeljenjske sestre jeste da se određena terapija tačno i na vreme primeni, da se bolesnik neguje stručno i savesno.

IZVOR:

Podaci Sekretarijata za narodno zdravlje Saveznog izvršnog veća na bazi ankete koju je ovaj Sekretarijat sproveo početkom 1958 sa stanjem u decembru 1957.

P. D.

KRETANJE ZARAZNIH BOLESTI U FNRJ U 1957

U 1957 u zemlji je prijavljeno 139.448 slučajeva zaraznih bolesti, od kojih je završilo smrću 1.281 lice. Procentualno, najviše zaraznih bolesti je prijavljeno u Sloveniji (88,70), najmanje u Hrvatskoj (63,18) na 10.000 stanovnika. Najčešće prijavljene zarazne bolesti bile su male boginje — 51.774 obolela, veliki kašalj 34.427 i šarlah 19.573.

U toku 1957 opao je broj obolelih od pegavca, difterije, tetanusa, antraksa, besnila; zapaža se ustaljen broj obolelih od crevnog tifusa, paratifusa, d. zenterije i zaraznog zapaljenja moždanih opni; znatne razlike po broju obolelih, što zavisi od pojave epidemije izražene su kod šarlaha, malih boginja, velikog kašlja i poliomielitisa; tendencija porasta se zapaža kod zarazne žutice.

Obavezna prijava zaraznih oboljenja

Prema Zakonu o sprečavanju zaraznih bolesti od 1948¹ obaveznoj prijavi kod nas podleže 29 zaraznih bolesti i to: Kuga — Pestis, Kolera — Cholera, Žuta groznica — Febris flava, Velike boginje — Variola vera, Pegavac — Typhus exanthematicus, Povratni tifus — Febris recurrens, Crevni tifus — Typhus abdominalis, Paratifus — Paratyphus, Srdobolja — Dysentria, Skrlet (šarlah) — Scarlatina, Difterija — Diphtheria, Male boginje — Morbilli, Veliki kašalj — Pertussis, Zarazno zapaljenje mozga — Meningitis cer. epidemica, Encefalitis — Encephalitis lethargica, Dečja paraliza — Poliomyelitis acuta, Zli grč — Tetanus, Prostrel — Anthrax, Bruceloza — Brucellosis, Bešnilo — Lyssa, Kala-azar — Kala-azar, Guba — Lepra, Crveni vetar — Erysipelas, Babinja groznica — Sepsis puerperalis, Leptospiroza — Leptospirosis, Tularemija — Tularemia, Q-groznica — Febris Q, Zarazna žutica — Hepatitis epidemica, Malarija — Malaria.

Prvih šest bolesti spadaju u t. zv. karantinske bolesti, tj. u one opasne zarazne bolesti koje mogu imati za posledicu primenu, u cilju predohrane, naročitih međunarodnih mera ako se pojave kod putnika u međunarodnom saobraćaju ili u pojedinim predelima i državama sveta.²

Od karantinskih bolesti kod nas se još uvek javlja samo pegavac. Kuga je davno iščezla, a kolera se javljala u epidemičnom obliku u toku Balkanskog i Prvog svetskog rata i oba puta brzo iščezavala. Slično je bilo i sa velikim boginjama i povratnim tifusom. Velike boginje su se pojavljivale u manjim ili većim epidemijama posle Prvog svetskog rata i nestale, tako da od 1928 nema slučajeva ove opake bolesti; povratni tifus se pojavljivao u našoj zemlji u epidemičnom obliku neposredno posle Prvog i Drugog svetskog rata, ali je oba puta brzo iščezavao, tako da od 1949 nije zabeležen ni jedan slučaj. Žute groznice nema kod nas, jer ne postoje prirodni uslovi za život komaraca koji je prenose.

KRETANJE ZARAZNIH BOLESTI U 1957

Bolest	Oboleli	Umrli	Oboleli na 10.000 stanovnika	Umrli na 100 obolelih
Typhus exanthem.	273	8	0,15	2,93
Typhus abdomin.	3.519	68	1,93	1,93
Paratyphus	1.237	6	0,68	0,49
Dysentria	8.496	41	4,66	0,48
Scarlatina	19.573	25	10,73	0,13
Diphtheria	3.784	173	2,08	4,57
Morbilli	51.774	348	28,39	0,67
Pertussis	34.427	210	18,88	0,61
Mening. cer. epid.	834	50	0,46	6,00
Encephal. lethargica	58	11	0,03	8,97
Poliomyelitis acuta	620	23	0,34	3,71
Tetanus	701	267	0,38	38,09
Anthrax	349	4	0,19	1,15
Brucellosis	—	—	—	—
Lyssa	2	2	0,00	100,00
Kala-azar	12	—	0,01	—
Lepa	2	—	0,00	—
Erysipelas	2.453	14	1,35	0,57
Sepsis puerperalis	25	3	0,01	12,00
Leptospirosis	523	1	0,29	0,19
Tularemia	3	—	0,00	—
Q — febris	2	—	0,00	—
Hepatitis epid.	10.069	27	5,52	0,27
Malaria	712	—	0,39	—
Ukupno	139.448	1.281	76,48	0,92

¹ »Službeni list FNRJ«, br. 37/48.

² Međunarodni sanitarni pravilnik Svetske zdravstvene organizacije od 1952.

Najveća smrtnost od zaraznih bolesti je bila kod besnila — 100%, tetanusa — 38,09%. Kod šest zaraznih bolesti — bruceloze, kala-azara, lepre, tularemije, Q-groznice i malarije nije bilo smrtnih slučajeva.

U apsolutnim ciframa najviše lica umrlo je od malih boginja — 348, zlog grča — tetanusa — 267, velikog kašlja — 210 i difterije — 173. Od crevnog tifusa umrlo je 68 lica, od zaraznog zapaljenja moždanih opni 50, od srdobolje 41 lice. Najmanje je umrlih od leptospiroze — 1, besnila — 2 i babinje groznice — 3 lica.

Pregled pojedinih zaraznih bolesti u 1957³

Pegavac — Typhus exanthematicus. U 1957 prijavljena su 273 slučaja oboljenja. Pegavac pokazuje tendenciju opadanja u poređenju sa petogodišnjim prosekom 1952—1955 g. (404,8). U Sloveniji i Makedoniji nije zabeležen ni jedan slučaj. Najviše ga je bilo u Bosni i Hercegovini (0,51)* i u Crnoj Gori (0,49).

Za vreme ratova ova se bolest brzo širi i može uzeti velike razmere (Prvi i Drugi svetski rat). Osnovna mera za suzbijanje ove bolesti je borba protiv vašljivosti, jer pegavac prenosi vaš. Stoga se kod nas preduzimaju mere protiv vašljivosti (u jednom delu Kosmeta impregnira se rublje DDT-em, a u Bosni i Hercegovini se primenjuju zdravstveno-prosvetne metode u cilju aktivisanja stanovništva za borbu protiv vašljivosti). Pegavac je više socijalno-ekonomski nego medicinski problem.

U zemljama gde su zdravstvene prilike povoljnije nema pegavca.

Crevni tifus — Typhus abdominalis. Prijavljeno je 3.519 obolelih. Prosek za 1952—1956 iznosi 3.740,8. Pad je neznatan, tako da se može smatrati da se crevni tifus nalazi na istoj visini kao i za poslednjih pet godina. Najviše ga je bilo u Makedoniji (4,36), zatim u Hrvatskoj (2,44), a najmanje u Sloveniji (0,58).

Najbolja predohrana protiv ove bolesti je ispravno snabdevanje vodom za piće i pravilan postupak sa ljudskim izlučevinama, jer se tifus prenosi ljudskim izmetom.

U zemljama sa razvijenom komunalnom higijenom oboljenje od tifusa svedeno je na neznatan broj slučajeva.

Paratifus — Paratyphus. Prijavljeno je 1.237 slučajeva. Razlika između petogodišnjeg proseka (1.182,6) i prijavljenih slučajeva u 1957 je neznatna. Postoji slaba tendencija porasta. Najviše paratifusa je bilo u Sloveniji (2,03), zatim u Hrvatskoj (1,30) i u Makedoniji (1,26), a najmanje u Crnoj Gori (0,06) i u Srbiji (0,18). Za predohranu protiv paratifusa takođe je značajna razvijenost komunalne higijene.

Uzročnik paratifusa ima više tipova; neki se prenose sa čoveka, neki sa životinje na čoveka putem životnih namirnica i dr. U razvijenim zemljama broj oboljenja je kolebljiv, pa se i kod nas zapaža ista pojava.

Dizenterija — Dysentria. Prijavljeno je 8.496 obolelih. Upoređena sa prosekom 1952/56 god. (6.734) dizenterija bi pokazivala tendenciju porasta. Međutim, evidencije zaraznih bolesti iz godine u godinu postaju sve bolje, što se naročito vidi po broju prijavljenih bolesnika od dizenterije, malih boginja, velikog kašlja i šarlaha.

Najveći broj oboljenja zabeležen je u Crnoj Gori (12,43), zatim u Makedoniji (5,78), Hrvatskoj (5,73) Srbiji (4,68), a najmanje u Sloveniji (2,05).

Ima više vrsta dizenterije. Najopasnija toksična dizenterija (Shiga) u našoj zemlji je praktično iščezla poslednjih godina. Ova se bolest danas javlja u blažim formama i najčešće se pojavljuje u krajevima sa slabijim higijenskim prilikama kod stanovništva nedovoljne zdravstvene prosvetnosti. Dizenterije ima svugde, ali broj oboljenja je manji u razvijenim državama.

Šarlah — Scarlatina. Prijavljena su 19.573 obolela. U odnosu na prosek 1952/56 god. (12.970), pojava epidemije i bolja prijava uslovlila je porast u 1957. Najviše obolelih je prijavljeno u Hrvatskoj (14,44), zatim Sloveniji (13,09), a najmanje u Makedoniji (3,77).

Ovo oboljenje do pre tridesetak godina pretstavljalo je bolest koje su se roditelji najviše plašili. Bilo je godina (1923, 1924, 1928) kada je u nekim bolnicama svako treće dete umiralo od ove bolesti. Danas je ovo blaga dečja bolest.

Bolest se teško može sprečiti. Vakcinacija nije dala znatnije rezultate.

Kod nas i u drugim zemljama javlja se u približno sličnom procentu. U toku života oboli 30—35% stanovništva.

Difterija — Diphtheria. Prijavljena su 3.784 obolela. U odnosu na prosek 1952/56 god. (4.548), jasna je tendencija opadanja ovog oboljenja.

Procentualno najviše obolelih od difterije prijavljeno je u Makedoniji (4,49), zatim u Srbiji (2,39), u Bosni i Hercegovini (1,88), a najmanje u Sloveniji (0,83).

³ O malariji vidi: »Suzbijanje malarije«, »Jugoslovenski pregled«, 1958, str. 227—228 (23—24).

⁴ Brojevi u zagradi označavaju broj obolelih na 10.000 stanovnika.

Ova se bolest najefikasnije iskorenjuje vakcinacijom koja se kod nas sprovodi svake godine. U Sloveniji je vakcinacija najbolje sprovedena, zato u toj Republici ima i najmanje difterije. U nekim zemljama gde se vakcinacija redovno sprovodi difterije je praktički nestalo (u Danskoj je 1957 zabeležen samo 1 slučaj).

Male boginje — Morbilli. Prijavljena su 51.774 obolela. Prosek 1952/56 — 22.365,5 oboljenja. Najviše je prijavljeno u Makedoniji (43,39), Crnoj Gori (41,29) i Srbiji (32,80), a najmanje u Hrvatskoj (17,60). Znatno porast malih boginja je posledica velike epidemije koja je vladala u zemlji u 1957 g.

Bolest je u svim zemljama u porastu. 95% stanovništva preboli ovu bolest u toku života.

Predohrana je teška. Vakcina ne postoji iako se radi na njoj. Najveća smrtnost je male dece od 6 meseci do 3 godine, kao i kod slabe i bolešljive dece. Ova se deca mogu kratkotrajno zaštititi t. zv. gama globulinom (preparatom spravljenim iz čovečije krvi). Ovaj se preparat i spravlja i primenjuje u zemlji.

Male boginje mogu biti naročito opasne kada se pojave zajedno sa velikim kašljem. U tom slučaju broj umrle dece može biti veoma visok (u Bosni i Hercegovini, na Kosmetu i dr.).

Veliki kašalj — Pertussis. Prijavljeno 34.427 obolelih. Prosek 1952/56 god. 21.598,8. Najviše je prijavljeno u Bosni i Hercegovini (25,08), zatim u Srbiji (20,87) i Sloveniji (20,68), a najmanje u Crnoj Gori (9,53) i Hrvatskoj (10,74). Veliko povećanje broja obolelih je posledica epidemije koja je vladala 1957 u Bosni i Hercegovini, Srbiji i Sloveniji.

Ovo teško dečje oboljenje može se uspešno izbeći ili ublažiti ako se deca na vreme vakcinišu. Kod nas su sve pripreme izvršene tako da će obavezna vakcinacija početi u toku 1959. Za sada se delimično deca vakcinišu u Sloveniji, Hrvatskoj i Srbiji.

Zarazno zapaljenje moždanih opni — Meningitis cer. epidemica. Prijavljena su 834 obolela. Prosek (706,2). U upoređenju sa petogodišnjim prosekom, u 1957 se zapaža porast ovog oboljenja. Međutim, prema 1956 pokazuje slab pad. Najviše je prijavljeno u Hrvatskoj (0,68), zatim u Bosni i Hercegovini (0,42), a najmanje u Crnoj Gori (0,27) i Sloveniji (0,32).

Ova se bolest javlja u drugim zemljama u približno istom procentu, mahom sporadično, rede u vidu većih epidemija (1940).

Encefalit — Encephalitis lethargica. Prijavljeno je 58 obolelih. Najviše je prijavljeno u Hrvatskoj (0,06) i u Srbiji (0,03). Sloveniji (0,03). Mali broj slučajeva ne dopušta da se izvedu neki pouzdani zaključci o kretanju ovog oboljenja.

Poliomijelitis — Poliomyelitis acuta. Prijavljeno je 620 obolelih. Prosek 1952/56 god. 576. Prema 1956 (1.376) obolelih u 1957 je za 50% manji. Prema tome može se zaključiti da postoji tendencija opadanja ovog oboljenja s obzirom i na epidemiju koja je vladala 1956 i 1957. Najviše je obolelih u Sloveniji (0,84), zatim Hrvatskoj (0,35) i Srbiji (0,32), a najmanje u Bosni i Hercegovini (0,17).

Postoji mogućnost da se deca vakcinišu protiv ove bolesti. U 1957 Slovenija je sprovela vakcinaciju dece od 6 meseci do 6 godina; vakcinisano je preko 90% dece. Kod nas su izvršene pripreme za sopstvenu proizvodnju ove vakcine. Druge profilaktičke mere su slabo efikasne.

U poređenju sa pojavom ove bolesti u drugim zemljama kod nas deca manje obolevaju. Najviše obolelih je uzrasta do 10 godina. U nekim zapadnim zemljama više obolevaju starija godišta.

Bolest se javlja najčešće sporadično stvarajući reda žarišta.

Zli grč — Tetanus. Prijavljen 701 oboleli. Prosek 1952/56 god. 880. Najviše je prijavljeno u Srbiji (0,55), Hrvatskoj (0,33) i Sloveniji (0,30), a najmanje u Crnoj Gori (0,04). Postoji tendencija laganog opadanja ovog oboljenja.

Protiv ove bolesti profilaktično se daje serum u slučaju ozlede, koji štiti 15—20 dana, a vakcina čije zaštitno dejstvo traje godinama, primenjuje se zajedno sa vakcinom protiv difterije ili crevnog tifusa. Broj vakcinisanih lica iz godine u godinu se povećava.

Ima dosta slučajeva (20—30%) oboljenja među novorođenom decom. Novorođenčad oboleva zbog nepravilnog sečenog pupčanika (stari i zardali nož, nožnice, srp i dr.). U cilju predohrane od tetanusa novorođenčadi, u malom broju slučajeva, vrši se vakcinacija trudnica.

Prostrel — Anthrax. Prijavljeno 349 obolelih. Prosek 1952/56 god. 803,0. Vrlo nagao pad zabeležen je posle preduzetih mera veterinarske službe. Najveći broj oboljenja je u Makedoniji (0,39), zatim u Bosni i Hercegovini (0,24), Srbiji (0,21), a najmanje u Sloveniji (0,03) i Crnoj Gori (0,06).

Bruceloza — Brucellosis. U 1957 nije zabeležen ni jedan slučaj ove bolesti.

Besnilo — Lyssa. Prijavljena su dva slučaja. Prosek 1952/56 god. 15. Vrlo nagao pad nastao je posle sprovedenja sistematske vakcinacije pasa koji prenose ovu bolest. Slučajevi su bili po 1 u Bosni i Hercegovini i Makedoniji.

Kala-azar — Kala-azar. Prijavljeno 12 obolelih i to 6 u Srbiji (0,01), 5 u Hrvatskoj (0,01) i 1 u Crnoj Gori (0,02).

Guba — Lepra. Prijavljena su dva obolela i to 1 u Hrvatskoj i 1 u Crnoj Gori.

Crveni vetar — Erysipelas. Prijavljena su 2.453 obolela. Najviše je prijavljeno u Makedoniji (2,68), zatim u Hrvatskoj (1,74) i Srbiji (1,26). U Sloveniji nije prijavljen ni jedan slučaj ovog oboljenja. Crveni vetar se javlja kao posledica nehiđ jenskih navika.

Babinja groznica — Sepsis-puerperalis. Prijavljeno je 25 obolelih. Najviše je bilo u Makedoniji (0,04), Bosni i Hercegovini (0,03), Crnoj Gori (0,02), zatim u Srbiji (0,01), Hrvatskoj (0,01). U Sloveniji nije bilo obolelih.

Leptospiroza — Leptospirosis. Prijavljena su 253 obolela. Najviše obolelih bilo je u Hrvatskoj (1,17), zatim u Sloveniji (0,13).

Tularemija — Tularemia. Prijavljena su samo 3 obolela u Hrvatskoj.

Q-groznica — Febris Q. Takođe tri obolela u Hrvatskoj. **Zarazna žutica — Hepatitis epidemica.** Prijavljeno je 10.069 obolelih prema 8.063 u 1956. Ovo oboljenje pokazuje tendenciju porasta.

D. K.

IZDAVAČKA DELATNOST ZA DECU I OMLADINU

Dečja literatura u našoj zemlji ima lepe tradicije. Nju su stvarali naši najbolji pesnici (Zmaj, Nizor i Župančič). Dečje knjige su ilustrovali poznati slikari i grafičari (Uroš Predić, Hinko Smrekar i dr.). U predratnoj Jugoslaviji nije bilo specijalnih preduzeća za izdavanje dečje i omladinske literature.

Veliki uspeši na izdavanju dečje literature postignuti su posle oslobođenja. Za izdavačku delatnost za decu i omladinu zainteresovani su ne samo roditelji i škola, već i svi društveni faktori kojima je poverena briga o vaspitavanju i obrazovanju, o kulturnoj raznodoli i stvaralačkoj aktivnosti mlade generacije.

Društvena briga o napretku dečje literature

Prvo specijalizovano preduzeće za izdavanje dečje i omladinske literature — »Novo pokolenje« osnovao je Centralni komitet Narodne omladine Jugoslavije odmah posle rata. Do kraja 1945 decu su već dobila izvestan broj odabranih novih knjiga, skromno opremljenih. Početkom 1946 osnovana su specijalizovana preduzeća za izdavanje dečje i omladinske literature — »Novo pokolenje« u Zagrebu i »Novo pokolenje« u Skopju i »Mladinska knjiga« u Ljubljani.

Dečje knjige su izdavali i drugi izdavači, ali često bez dovoljnog poznavanja potreba ili bez dovoljnog kriterija u odabiranju tekstova i ilustracija. U cilju pravilnog usmeravanja ove značajne grane kulturno-prosvetne delatnosti, Savezna narodna skupština donela je 1947 Zakon o izdavanju dečje i omladinske literature¹, a na osnovu toga su u pojedinim republikama (Srbiji, Hrvatskoj i Sloveniji) donete i posebne uredbe. U republikim ministarstvima prosvete organizovani su bili referati i komisije za dečju literaturu koji su pružavali celokupnu problematiku izdavačke delatnosti za decu i omladinu, uskladjivali i odobravali izdavačke programe i sl. U početku, kada je u redakcijama bilo malo iskusnih kadrova, izdavanje dečje literature bilo je centralizovano.

Godine 1951, u toku decentralizacije i prelaza na radničko samoupravljanje, ukinut je Zakon o izdavanju dečje i omladinske literature kao i u vezi s tim sve uredbe, referati i komisije u državnom aparatu. U to vreme u preduzećima za izdavanje dečje literature bilo je stručnjaka, a pri redakcijama su bili već osnovani književni i pedagoški saveti. Ovi saveti bili su začeci sadašnjih izdavačkih saveta — organa društvenog samoupravljanja, formiranih na osnovu Zakona o izdavačkoj delatnosti (donetog 1955), koji je vođenje izdavačke politike stavio u njihovu kompetenciju. U sastavu izdavačkih saveta preduzeća za dečju literaturu nalaze se, pored književnika i likovnih umetnika, redovno i prosvetni radnici, pedagozi i psiholozi.

Izdavačko preduzeće »Novo pokolenje« orijentisalo se na izdavanje knjiga za omladinu i odrasle, te su 1950 osnovana nova preduzeća »Dečja knjiga« u Beogradu, »Detska radost« u Skopju i »Mladost« u Zagrebu. Od 1950 i druga izdavačka preduzeća proširuju svoju delatnost i izdaju slikovnice i druge edicije za decu i omladinu.

Uporedo sa sve većim razvijanjem izdavačke delatnosti za decu i omladinu rasla je potreba da se društveni faktori više angažuju i mobilizuju sve snage koje mogu doprineti unapređenju i širenju dečje knjige.

Pri Savetu društava za staranje o deci i omladini Jugoslavije osnovana je stalna Komisija za dečju literaturu i štampu (1954), a pri Udruženju izdavača FNJR posebna Sekcija izdavača dečje literature (1955), kasnije Svet za dečju i školsku knjigu.

Savetovanja o izdavačkoj delatnosti za decu i omladinu

Dečja literatura bila je predmet više savetovanja. Na savetovanju izdavača u Beogradu (1952) izvršena je analiza izdavačke delatnosti, naročito u pogledu izdavanja savremenih jugoslovenskih pisaca i narodne književnosti. Istaknuta je potreba uže saradnje među izdavačima, razmena planova i rukopisa koji dolaze u obzir za zajedničko štampanje. Savetovanje o ilustracijama u Ljubljani (1954) istaklo je likovno-vaspitni i opšteobrazovni značaj slike u dečjim publikacijama. Već tada je ukazano na to da je teško rešiti problem umetnički opremljenih slikovnica zbog nedostatka specijalnih mašina i visokovalifikovanih grafičkih stručnjaka. Ukazano je na nezdružujuću pojavu komercijalnih slikovnica bez umetničkih kvaliteta i na potrebu borbe protiv takvih tendencija. Posle razmatranja problema književnog i likovnog stvaralaštva, izdavačke delatnosti i stanja mreže biblioteka na savetovanju o društvenoj ulozi dečje literature u Skopju (1955), upućeni su razni predlozi savetima za prosvetu i kulturu. Savezu književnika Jugoslavije, organizacijama prosvetnih radnika i Savezu

društava bibliotekara Jugoslavije, što je doveo do uspešne saradnje svih zainteresovanih faktora i do punije afirmacije dečje književnosti kao specijalne ali ravnopravne oblasti književnog i likovnog stvaralaštva. Na savetovanju Udruženja izdavača FNJR u Mostaru (1956) donet je, između ostalog, zaključak da Udruženje treba naročito da se angažuje u otklanjanju slabosti koje proističu iz nesistematskog rada onih preduzeća koja samo povremeno izdaju dečju i omladinsku literaturu. Savetovanje koje je organizovao Svet društava za staranje o deci i omladini Jugoslavije (1957) obuhvatilo je u prvom redu pitanje brzeg rasturanja knjige u redovima mladih čitalaca. Konstatovano je da se mreža javnih dečjih biblioteka širi, ali ima znatnih teškoća zbog nedostatka prostorija, finansijskih sredstava i specijalnih kadrova za rad u dečjim bibliotekama.

Posebno je razmotren problem školskih biblioteka koje treba da su glavni posrednici dečje knjige. U rezoluciji II Nacionalnog kongresa za zaštitu dece (oktobar 1958) konstatovano je napredak izdavačke delatnosti za decu i omladinu, kao i potreba da se utiče na ravnomerniji razvoj i jedinstveniju programsku politiku. Istaknut je značaj dečjih biblioteka ne samo kao vaspitnih institucija, nego i kao društvenih regulatora knjižnog tržišta.

Pitanje izdavačke delatnosti za decu i omladinu redovno prate i razmatraju društveno-političke organizacije i mnogi kulturni i javni radnici. Sve to znatno doprinosi da se problemi izdavanja literature za decu i omladinu prouče i postepeno rešavaju.

Izložbe knjiga, književne nagrade

Da bi se javnost upoznala sa izdavačkom delatnošću, u svim republičkim centrima priređuju se (od 1955) redovne propagandne izložbe dečjih knjiga iz cele zemlje, koje zatim obilaze i druga mesta. Tom prilikom održavaju se književne priredbe za decu, predavanja za roditelje i sl.

Kao znak priznanja za stvaralački rad u oblasti literature i ilustracija za decu, Svet društava za staranje o deci i omladini Jugoslavije osnovao je književnu nagradu »Mlado pokolenje«. To nije novčana nagrada, već plaketa odnosno statueta, umetnički rad vajara Antuna Augustinčića.

Plaketu za dugogodišnji rad na dečjoj književnosti primili su književnici: Tone Seliškar iz Ljubljane (1957), Mato Lovrak iz Zagreba (1957) i Desanka Maksimović iz Beograda (1958).

Statuetu za najbolju knjigu odnosno najbolju umetničku opremu primili su: Branko Ćopić iz Beograda za knjigu »Doživljaji mačka Tošeka« i Joze Ćuiha iz Ljubljane za opremu slikovnice sa tekstom Jove Jovanovića-Zmaja »Zlatna potura« (1956); Ela Peroci iz Ljubljane za zbirku priča »Majhno kot mezinček« i Marija Vogelzik iz Ljubljane za opremu knjiga slovenačkih narodnih dečjih pesama »Pojte, pojte, drobne ptice« (1957).

Nagrada se dodeljivala dosada na dan rođenja Hansa Kristijana Andersena (2 aprila), a ubuduće dodeljivaće se na Dan mladosti (25 maja).

Postoje još i nagrade za dečje knjige objavljene na određenom području: nagrada »Neven« za knjige na srpskohrvatskom jeziku, »Levstikova nagrada« za knjige na slovenačkom jeziku i nagrada za dečje knjige na makedonskom jeziku.

Izvestan broj knjiga za decu i omladinu jugoslovenskih autora stekao je međunarodno priznanje: »Dobar vetar, plava ptico«, roman za decu Berislava Kosijera iz Beograda dobio je u Parizu nagradu UNICEF-a (1956); »Majhno kot mezinček«, priče Ele Peroci iz Ljubljane stavljene su na počasnu listu konkurenata za »Andersenovu nagradu« 1957, međunarodnu nagradu koju svake druge godine dodeljuje Međunarodni kuratorijum za dečju knjigu (sedište je ove organizacije u Cirihu, a Jugoslavija je član od 1955.).

Izdavačka delatnost u 1957

U 1957 bilo je šest specijalizovanih preduzeća koja su izdavala knjige za decu i omladinu u stalnim edicijama ili kao posebne publikacije, i to:

Dečja knjiga (Beograd) — edicije: »Buba mara« (slikovnice sa kratkim tekstom za najmlađe), »Pčelica« (priče za najmlađe čitaoce), »Kolibri« (bajke raznih naroda), »Zlatno kolo« (klasična dela svetske i domaće književnosti za decu), »Plava ptica« (omladinski romani), »Biblioteka za devojičice i dečake«, »Zmaj« (novele i kraći romani), »Mala školska biblioteka« (školska lektira), »Biblioteka priručnika«, biblioteka »Pionirska pozornica«.

Omladina (Beograd) — edicije: »Plava knjiga« (omladinski romani), »Idealik«, »Eureka«, »Omladinski svet« i druge publikacije namenjene starijim omladincima.

Mladost (Zagreb) — edicije: »Palčićeve knjižnice« (za najmlađe čitaoce), »Pionirska knjižnica« (priče, bajke), »Vjeverica« (pripovetka), »Zmaj« (dečji romani), »Jelen« (biblioteka za srednji uzrast), »Karavela« (putopisi), »Zanimljiva biblioteka« (romani za omladinu), »Priručnici«.

Naša deca (Zagreb) — edicije: Slikovnice, »Biblioteka Saveza pionira« (priručnici), »Biblioteka kazališta lutaka«.

¹ »Službeni list FNJR«, br. 28/45.

Mladinska knjiga (Ljubljana) — edicije: »Čebelica« (za najmlađe čitaoce), »Sinji galeb« (za srednji uzrast), »Kondor« (izbor za školsku lektiru), »Zlatna ptica« (bajke raznih naroda), »Cicibanova knjižnica« (pesme, pripovetke), »Knjižnica za šolarjeka«, »Knjižnica za mladino«, »Igra in delo« (priručnici), »Iz življenja živali« (popularna zoologija), »Priroda in ljudje« (popularna nauka i tehnika).

Detska radost (Skopje) — edicije: »Domaći pisatelji« i »Stranski pisatelji« (za sve uzraste).³

Mnoga druga izdavačka preduzeća, pored knjiga za odrasle, izdaju stalne edicije za decu i omladinu, i to:

Nolit (Beograd) — »Zanimljiva biblioteka« (omladinski romani); *Stožer* (Beograd) — »Kadok« (dečiji i omladinski romani); *Sportska knjiga* (Beograd) — »Omladinska biblioteka« (romani) i »Priče o istinama« (popularna nauka i tehnika); *Tehnika knjiga* (Beograd) — »Zabavna literatura« (naučno-fantastični romani) i »Popularna nauka i tehnika«; *Kosmos* (Beograd) — »Zlatna biblioteka« (dečiji romani); *Matica srpska* (Novi Sad) — »Omladinska i dečija književnost«; *Minerva* (Subotica) — »Kolo« (dečiji i omladinski romani); *Bratstvo-jedinstvo* (Novi Sad) — »Biblioteka za decu« (dečije pripovetke, romani, dečije knjige na mađarskom jeziku); *Kultura* (Petrovac) (dečije knjige na slovačkom jeziku); *Miladin Popović* (Pristina) — dečije knjige na šiptarskom jeziku; *Libertatea* (Vršac) — dečije knjige na rumunskom jeziku; *Otokar Keršovani* (Rijeka) — slikovnice; *Edit* (Rijeka) — dečije knjige na italijanskom jeziku; *Svijetlost* (Sarajevo) — »Bambi« (biblioteka za mladu decu), »Mladi dani« (biblioteka za stariju decu); *Narodna prosvjeta* (Sarajevo) — »Lastavica« (dečiji romani), »Pingvin« (omladinska književnost) i »Sabrana djela dječijih pisaca« (Čopić, Seliškar i Lovrak); *Džepna knjiga* (Sarajevo) — »Cvrčak« (biblioteka za mladu decu); *Narodna knjiga* (Cetinje) — »Jedro« (dečiji romani i pripovetke); *Kočo Racin* (Skopje) — »Galeb« (pripovetke i romani za mlade); »Detski romani« (dečije knjige na šiptarskom i turskom jeziku); *Kultura* (Skopje) — »Lebedovi krila« (dečiji romani i pripovetke); *Obzorja* (Maribor) — »Pravljica« (bajke i priče).

Sem navedenih, dečije knjige izdalo je još ukupno 15 preduzeća i 8 ustanova, ali u sasvim malom broju (1 — 5 knjiga): *Savremena škola*, *Prosveta*, *Dečja štampa* (Beograd), *Sloga*, *Epoha*, *Zavod za školsku opremu*, *Color ibi*, *Likos*, *Matica hrvatska*, *Prosvjeta*, *Zora*, *27 srpanj* (Zagreb), *Slovenski poročevalac*, *Cankarjeva založba* i *Prešernova družba* (Ljubljana), *Primorski tisk* (Koper), *Mohorjeva družba* (Celje). Pojedine knjige izdale su i sledeće organizacije i ustanove: Vazduhoplovni savez Jugoslavije, Savez sportova Hrvatske, Savez amaterskih pozorišta Srbije, Zveza prijateljev mladine Slovenije i dr. Neke osmogodišnje škole (Kustošija u Zagrebu, osmogodišnje škole u Doboju i dr.) izdaju svake godine zbornik književnih radova i crteža svojih učenika u tiražima od oko 1.500 primeraka, što predstavlja prilog najmlađih dečjoj literaturi i izraz njihovog stvaralačkog rada.

Izdavanjem dečje literature u 1957 bavilo se 48 preduzeća i ustanova odnosno organizacija. Ovakvom razgranatom izdavačkom delatnošću angažovan je veći broj pisaca, ilustratora i prevodilaca; izbegnute su uniformnost i jednostranost karakteristične za razdoblje kad su specijalizovana preduzeća imala gotovo monopolistički položaj. Međutim, ovakva razgranata izdavačka delatnost dovela je i do izvesnih negativnih pojava, do komercijalizacije i zapostavljanja onih vrsta izdanja koja se teže plasiraju na tržištu (naprimer, popularno-naučnih) i do favorizovanja vrsta koje imaju uvek prođu (naprimer slikovnice i romani). Ovo pitanje je tretirano na raznim forumima i savetovanjima. Tokom 1957 u Hrvatskoj su se spojila neka preduzeća sa sličnom delatnošću, a neka su odustala od izdavanja dečje literature. Slično su postupila i neka izdavačka preduzeća u Beogradu (»Dečja knjiga«, »Dečja štampa« i »Omladina«). Koncentracija finansijskih sredstava i kadrova, kao i sistematska programska politika doneće tek u idućem razdoblju vidnije rezultate, jer se promene u strukturi izdavačke delatnosti ne odražavaju tako brzo na strukturu knjižnog fonda.

Broj izdatih knjiga i tiraž. Kretanje izdavačke delatnosti pokazuje broj izdatih knjiga, broj oštampanih primeraka i prosečni tiraž. Najočigledniji pokazatelj je prosečni broj primeraka knjiga na 100 čitalaca.⁴

³ »Kondor« i knjige za školsku lektiru štampaju se u velikom tiražu i prodaju preko škole.

⁴ Edicija »Stranski pisatelji« izdata je na makedonskom, šiptarskom i turskom jeziku.

⁴ Dok su slojevi korisnika ostalih grana literature vrlo diferencirani u pogledu nivoa obrazovanja i interesovanja za razne književne i stručne oblasti, dečja čitalačka publika može se tretirati kao celina, obuhvativši svu decu od preškolskog uzrasta, kojoj su namenjene slikovnice, pa do 16 godina, kad uglavnom prestaje potreba za izdajama uverenih specijalno za mladog čitaoca. Kad je u pitanju dečja literatura, lako je doći do ovog podatka, jer svako je dete potencijalni čitalac dečjih knjiga.

Tabela 1
KRETANJE IZDAVAČKE DELATNOSTI

Godina	Broj knjiga	Ukupni tiraž	Prosečni tiraž po jednoj knjizi	Prosečni broj primeraka na 100 dece
1945	46	415.000	9.160	11
1950	154	1.356.000	9.200	35
1954	249	1.254.000	5.100	33
1957	380	2.115.000	5.500	56

Broj izdatih knjiga za decu i omladinu je u stalnom porastu. Neposredno posle oslobođenja knjige su štampane u visokim tiražima. Međutim, posle 1950 došlo je do naglog smanjenja tiraža zbog poskupljenja hartije i grafičkih usluga, a sa poskupljenjem knjiga i do izvesnog manjeg opadanja tiraža. Počev od 1954 prosečni tiraži se opet povećavaju, iako je i u toj godini prosečni broj primeraka na 100 dece nešto manji nego ranije.

Razlike u obimu izdavačke delatnosti pojedinih jezičkih područja u 1957 su velike, i one se naročito odražavaju u prosečnom broju primeraka na 100 dece.

Tabela 2
KNJIGE ZA DECU I OMLADINU U 1957 PREMA JEZIČKOM PODRUČJU

Jezičko područje	Broj knjiga	Ukupan tiraž	Prosečni tiraž	Prosečni broj primeraka na 100 dece
Srpskohrvatsko (3.138.000 dece)	258	1.515.000	5.800	48
Makedonsko (332.000 dece)	31	97.000	3.100	29
Slovenačko (296.000 dece)	91	503.000	5.500	170
Jugoslavije (3.792.000 dece)	380	2.115.000	5.500	56

Najbolji rezultati na izdavanju knjiga za decu i omladinu postignuti su u Sloveniji, zahvaljujući pre svega masovnim izdanjima po pristupačnoj ceni preduzeća »Mladinska knjiga«, koje knjige rastura preko škole. Pretplatnici biblioteka »Čebelica«, »Sinji galeb« i »Kondor« dobijaju za vreme školske godine redovno svakog meseca po jednu knjigu čija je cena 60, 120 odnosno 130 din. U ovoj Republici su veoma razvijene tradicije u izdavanju knjiga za decu, i omladinu.

Autori. U 1957 izdato je 225 dela jugoslovenskih autora (u Srbiji 64, Hrvatskoj 57, Sloveniji 58, Bosni i Hercegovini 27, Makedoniji 13 i Crnoj Gori 6).

Tabela 3
DELA JUGOSLOVENSKIH AUTORA PREMA JEZIKU ORIGINALA

Jezik	Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Svega
Srpskohrvatski	57	51	23	6	4	4	145
Slovenački	6	6	4	—	—	54	70
Makedonski	1	—	—	—	9	—	10

Sa stranih jezika prevedeno je knjiga za decu i omladinu u 1957: s nemačkog 28, engleskog 24, ruskog 22, francuskog 15, iz američke književnosti 13, s mađarskog 6, italijanskog 5, norveškog 4, danškog 4, češkog 3, indijskog 3, slovačkog 2, bugarskog 2, s poljskog, grčkog, rumunskog, holandskog, finskog i estonskog jezika po 1 knjiga. Iz raznih literatura izdato je 18 knjiga. Ukupno je u 1957 izdato 155 dela stranih autora.

Tokom posleratnih godina jugoslovenska književnost za decu i omladinu stalno napreduje. Broj autora (pisaca i ilustratora) knjiga za decu se stalno povećava.

U 1950 jugoslovenska književnost bi'a je zastupljena sa 49,6%, a u 1954 sa 50% u ukupnoj izdavačkoj delatnosti za decu i omladinu. Izdanja jugo loven ke književno ti za decu i omladinu u 1957 iznose 59%, a prevodi strane književnosti 41% celokupne izdavačke delatnosti za decu i omladinu.

Ovaj napredak pokazuje naročito upoređenje broja izdanja savremenih autora i izdanja iz narodne i klasične književnosti za decu:

Tabela 4

SAVREMENA I KLASIČNA KNJIŽEVNOST ZA DECU I OMLADINU

	Jugoslovenska književnost		Prevodna literatura	
	Savremeni autori	Narodna i klasična književnost	Savremeni autori	Narodna i klasična književnost
Broj izdanja	197	28	75	80
U procentima	87%	13%	49%	51%

Od jugoslovenskih pisaca najviše izdanja na jezicima naših naroda i nacionalnih manjina imali su France Bevk, Branko Ćopić i Tone Selikar (svaki po 5 raznih izdanja), zatim Ivana Brlić-Mazuranić i Fran Milčinski (po tri razna izdanja).

Tabela 5

STRUKTURA IZDAVAČKE DELATNOSTI PO REPUBLIKAMA

(Tiraži u hiljadama)

Vrsta izdanja	Srbija		Hrvatska		Slovenija		Bosna i Hercegovina		Makedonija		Crna Gora	
	izdanje	tiraž	izdanje	tiraž	izdanje	tiraž	izdanje	tiraž	izdanje	tiraž	izdanje	tiraž
Slikovnice	23	235	32	338	10	27	1	5	—	—	—	—
Bajke	20	88	7	23	19	102	10	67	4	14	—	—
Pripovetke	17	58	12	38	18	130	14	72	11	34	2	5
Pesme	7	24	5	11	5	17	4	25	6	17	2	4
Romani	30	145	11	47	22	156	19	163	9	28	—	—
Putopisi	3	14	—	—	3	7	1	8	—	—	—	—
Biografije	4	23	2	9	3	23	—	—	1	24	1	2
Popularna nauka	—	—	—	—	4	21	—	—	—	—	1	1
Pozorišni komadi	1	2	3	5	2	9	1	4	—	—	—	—
Priručnici	8	67	12	25	5	14	—	—	—	—	—	—
Dečji literarni radovi i crteži	—	—	4	6	—	—	1	1	—	—	—	—
Svega:	113	656	88	502	91	503	51	345	31	97	6	12

Knjige ne ostaju u granicama jedne republike, a znatan broj izdanja štampa se istovremeno latinicom i ćirilicom.

Tabela 6

STRUKTURA KNJIŽNOG FONDA (Za uzrast od 5 do 9 godina)

Vrsta	Broj knjiga	Tiraž
Slikovnice	66	605.000
Bajke	60	294.000
Priče, pripovetke	28	157.000
Pesme	29	95.000
Ukupno	183	1.151.000

Tabela 7

STRUKTURA KNJIŽNOG FONDA

(Za uzrast od 9 do 16 godina)

Vrsta	Broj knjiga	Tiraž
Pripovetke, novele	46	186.000
Romani	91	539.000
Putopisi	7	29.000
Biografije, uspomene	11	61.000
Popularna nauka	5	22.000
Ukupno	160	837.000

Razlike između jezičkih područja su znatne i u količini izdatih knjiga i u pogledu unutrašnje strukture knjižnog fonda. Tako se fond slovenačkih knjiga za decu i omladinu,

Od stranih pisaca najviše su izdavani braća Grim (6 raznih izdanja), zatim Rudjard Kipling i Žil Vern (po 3 razna izdanja).

Struktura izdavačke delatnosti. Prema uzrastu dece i omladine kojima su namenjene, postoje dve glavne grupe dečjih knjiga:

izdanja za mladi uzrast, tj. za pretškolsku decu i učenike nižih razreda osnovne škole (knjige bez teksta ili sa kraćim tekstovima u stihu ili prozi, grafički prilagođene čitaocima-početnicima); u ovim izdanjima dominira likovni element: višebrojna slika, raznolik prelom teksta i sl.; takve knjige su namenjene uglavnom deci do devete godine;

izdanja za stariji uzrast, obično su većeg obima, tekstovi su složeni normalnim slogom, a ilustrativni materijal je uglavnom dat u jednobojnoj štampi; u knjigama za zrelije mlade čitaocel ilustracija zauzima manje značajno mesto.

Posebnu grupu čine izdanja koja nisu namenjena lektiri, već razvijanju stvaralačkih aktivnosti **dece raznog uzrasta** (razni priručnici za modelarstvo, opremljeni tehničkim crtežima, dečji leksikoni, albumi i sl.). U ovu grupu spadaju i pozorišni komadi za dramsku aktivnost dece, priručnici za dečje priredbe itd.

Unutar pomenutih grupa zastupljeni su razni književni rodovi i vrste, što izdavačku delatnost za decu čini veoma raznovrsnom. Od strukture knjižnog fonda izdatog u određenom razdoblju zavisi dalje razvijanje interesovanja mlade čitalačke publike i njen kontinuirani razvoj od prve slikovnice do vrhunskih dela domaće i svetske književnosti.

posmatran kroz prosečni broj primeraka na 100 dece, odlikuje znatnom usklađenošću. Naprimer: bajke su zastupljene u gotovo istom broju kao i pripovetke iz stvarnog života (84 primerka bajki prema 82 primerka priča i pripovetki na 100 dece). U fondu za stariju decu, pored romana (89 primeraka na 100 dece), dato je dosta mesta i pripovetkama (100 primeraka na 100 dece), biografskoj (13 primeraka na 100 dece), memoarskoj i putopisnoj literaturi (3 primerka na 100 dece) itd.

Izdavačka delatnost za decu Makedonije je u razvoju. Neke oblasti još nisu zastupljene (slikovnice, popularno-naučna i priručnička literatura), ali struktura fonda izdatih knjiga je zadovoljavajuća i u pogledu knjiga za određeni uzrast i u srazmeri prosečnog broja knjiga za mladu i stariju decu.

Izvesne disproporcije, međutim, postoje na srpskohrvatskom jezičkom području, u prvom redu, u nesrazmeri broja izdavača (36) i broja izdatih knjiga odnosno naslova (258). Veliki broj izdavača u Srbiji izdaje nesrazmerno malo knjiga za stariju decu, naročito malo popularno-naučnih knjiga i biografske literature.

Izdavačku delatnost za decu i omladinu u 1957 karakteriše orijentacija na izdavanje savremenih autora, kao i velika aktivnost u izdavanju slikovnica i dečjih i omladinskih romana.

IZVOR:

Podaci Udruženja izdavačkih preduzeća i organizacija FNRJ i materijali sa II Nacionalnog kongresa za zaštitu dece.

M. K.

TANJUG

(TELEGRAFSKA AGENCIJA NOVA JUGOSLAVIJA)

TANJUG ima zadatak da »našu štampu, radiostanice i druge ustanove i lica snabdeva vestima i drugim novinskim materijalom iz zemlje i inostranstva i da obaveštava inostranstvo o najvažnijim događajima u Jugoslaviji«.¹

TANJUG je osnovan 5. novembra 1943 u Jajcu. Ideju za stvaranje nove jugoslovenske novinske agencije dao je Mcša Pijade. On je bio ne samo osnivač TANJUG-a nego u početku i prvi saradnik nove agencije.

Krupni događaji koji su se u to vreme odvijali u našoj zemlji, široki razmah Narodnooslobodilačkog rata, pripreme za Drugo zasjedanje AVNOJ-a, koje je usledilo krajem novembra 1943 u Jajcu, ukazali su na potrebu da se što pre osnuje nova jugoslovenska novinska agencija sa zadatkom da informiše svetsku javnost o borbama naroda Jugoslavije protiv fašističkih osvajača, a da istovremeno obavesti i narode Jugoslavije o toj borbi kao i ugledu koji su oni, zahvaljujući nadčovečanskim naporima, zasluženost sticali u redovima Ujedinjenih naroda.

Jedan od prvih zadataka TANJUG-a bio je da što brže i potpunije obavesti inostranu javnost o događajima u zemlji uoči i posle Drugog zasjedanja AVNOJ-a. Ovo je sa uspehom obavljeno i svi najznačajniji materijali za najkraće vreme upućeni su u inostranstvo.

Prvi direktor TANJUG-a bio je Vladislav Ribnikar, a članovi redakcije Lepa Pijade, Jara Ribnikar i Olga Humo.

Posle Jajca, gde se nalazio do februara 1944, TANJUG je nastavio s radom u Drvaru, a zatim na Visu. Odmah posle oslobođenja Beograda, TANJUG je smešten u zgradu nekadašnje agencije AVALA, gde je otpočeo sa redovnim emisijama za zemlju i inostranstvo. U to vreme skromna sredstva kojima se odvijao rad do oslobođenja Beograda zamenjena su kompletnijim uređajima.

Organizacija i upravljanje

TANJUG je ustanova sa samostalnim finansiranjem. Po pravilima TANJUG-a, organi upravljanja su: upravni odbor i direktor. Sedam članova upravnog odbora namezuje Savezno izvršno veće, a šest članova bira iz svojih redova kolektiv. Direktor i glavni urednik članovi su upravnog odbora po položaju.

Upravni odbor TANJUG-a utvrđuje smernice rada i kontroliše izvršenje zadataka koje TANJUG-u postavlja osnivač i Pravilima propisuje upravni odbor.

U skladu sa Zakonom o novinskim preduzećima i ustanovama, upravni odbor TANJUG-a vrši prava i dužnosti koje u listovima obavlja izdavački savet. U svojstvu izdavačkog saveta upravni odbor TANJUG-a donosi zaključke o pitanjima od osnovnog interesa za novinsku delatnost ustanove, a takođe razmatra u opštim linijama celokupnu delatnost TANJUG-a.

Redakcijski kolegijum, koji sačinjavaju direktor, glavni urednik, rukovodioci pojedinih redakcija TANJUG-a i sekretar redakcije, odgovoran je za političku i novinsku delatnost agencije.

Direktor TANJUG-a je Jovan Marinović, a glavni urednik Rudolf Štajduhar. Pretsednik upravnog odbora je dr Mladen Iveković predsednik Saveznog veća Savezne narodne skupštine, a potpredsednik Aleksandar Marković, novinar.

Delatnost

TANJUG ima četiri redakcije, i to: spoljnopoliitičku redakciju, unutrašnjepoliitičku redakciju, redakciju za inostranstvo i redakciju ekonomskih informacija.

Rad u redakcijama TANJUG-a organizovan je tako da se odvija permanentno u toku 24 časa.

Za potrebe jugoslovenskih dnevnih listova i dnevnih emisija jugoslovenskih radiostanica, TANJUG prosečno dnevno emituje 130 vesti, izveštaja, dopisa, članaka, komentara i ostalog novinskog materijala. To je velikim delom originalni rad novinara Agencije u Beogradu, dopisnika u zemlji i inostranstvu, a jednim delom to su izveštaji inostranih novinskih agencija.

Unutrašnjepoliitička redakcija TANJUG-a emitovala je za potrebe dnevnih listova i radiostanica u 1958 prosečno dnevno po 40 izveštaja, dopisa ili osvrta. Najveći procenat ovog novinskog materijala je o privredi, zatim o političkom

životu u zemlji (društvenom sistemu i političkoj aktivnosti), prosveti i kulturi, socijalnim problemima, fiskulturi itd.

TANJUG u zemlji ima dopisništva u Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu, Skopju, Titogradu, Novom Sadu, Splitu i Rijeci.

TANJUG ima dopisnike u Londonu, Moskvi, Njujorku, Peking, Parizu, Nju Delhiju, Bonu, Varšavi, Rimu, Kairu, Pragu, Berlinu (DDR), Beču, Budimpešti, Bukureštu, Sofiji i Atini. Svi dopisnici TANJUG-a u inostranstvu, sem rada za Agenciju, sarađuju svojim specijalnim dopisima u jugoslovenskim dnevnim listovima i radiostanicama.

Spoljnopoliitička redakcija dnevno obrađuje i upućuje dnevnim listovima i radiostanicama preko 90 izveštaja, dopisa i informacija. Sem dopisnika Agencije, značajan izvor informacija su izveštaji i novinske informacije stranih novinskih agencija. Iz inostranstva u Agenciju dnevno stiže preko 600 hiljada reči, što predstavlja 1.500 stranica materijala. TANJUG redovno prima vesti pet velikih svetskih novinskih agencija: Rojtera, AFP-a, Asošieted Pres-a, TASS-a, Nove Kine i 20 nacionalnih novinskih agencija, među kojima DPA, ANSA, PAP, ČTK, MTI, ADN, IIS, Antara Andjer Pres, BULGA. Prijem vesti ovih agencija obezbeđen je podizanjem modernog TANJUG-ovog prijemnog centra kod Beograda.

Sve izveštaje i novinske informacije TANJUG upućuje dnevnim listovima i radiostanicama u Jugoslaviji teleprinterom ili radioteleprinterom (bežičnim teleprinterom).

TANJUG izdaje i nekoliko biltena, među kojima treba naročito pomenuti Bilten vesti inostranih agencija, koji sadrži najvažnije informacije inostranih novinskih agencija i izvode iz najznačajnijih članaka objavljenih u svetskoj štampi. Ovaj bilten izlazi svakodnevno u tri izdanja.

Nedeljni informativni bilten predstavlja rezime Biltena vesti inostranih agencija i izlazi jedanput nedeljno.

TANJUG takođe objavljuje jedanput nedeljno Bilten zanimljivosti, koji sadrži napise, članke i izveštaje o kulturnom, umetničkom i naučnom životu u inostranstvu, tehničkim dostignućima i drugim novitetima.

Bilten sportskih zanimljivosti takođe izlazi jedanput nedeljno, a donosi razne sportske zanimljivosti iz čitavog sveta (obuhvata gotovo sve sportske grane).

Značajno mesto u delatnosti TANJUG-a zauzima njegova redakcija emisija za inostranstvo. U ovom radio-telegrafskom servisu TANJUG svakodnevno emituje za inostranstvo, preko sopstvenih stanica, najznačajnije novinske izveštaje, napise i komentare o događajima i zbivanjima u Jugoslaviji, kao i one informacije koje se odnose na aktivnost naše zemlje u inostranstvu. Posebno mesto ovde zauzimaju izvodi iz najznačajnijih članaka koje objavljuju jugoslovenski listovi o aktuelnim međunarodnim događajima. Postoje opšta emisija za Evropu, kao i regionalne emisije za Daleki Istok i za arapski svet.

TANJUG-ove emisije za inostranstvo redovno koristi 14 svetskih i većih nacionalnih novinskih agencija. Sve je veći broj listova i radiostanica u svetu koji prenose informacije TANJUG-ove emisije za inostranstvo. U toku 1958 14 evropskih listova često donose opširnije ili u kraćim izvodima vesti i informacije TANJUG-ove emisije za inostranstvo. Prema podacima kojima se raspolaže, 13 inostranih evropskih radiostanica vrlo često koristi TANJUG.

U okviru redakcije za inostranstvo izlazi dnevno Bilten na engleskom jeziku namenjen stranim predstavništvima i novinarima u Beogradu. On sadrži izveštaje, vesti i napise koje TANJUG-ova emisija za inostranstvo objavljuje u svom opštem servisu.

Redakcija ekonomskih vesti i informacija naročito se razvila u toku poslednjih godina. Njen je zadatak da jugoslovenskim preduzećima, ustanovama, institucijama, štampi i radiju dostavlja svakodnevno informacije o situaciji na svetskim tržištima i o svetskoj privredi uopšte.

Ova redakcija objavljuje 30 biltena, u kojima se detaljno obrađuju najraznovrsniji problemi svetske privrede.

Redakcija ekonomskih informacija bavi se i problemima našeg poljoprivrednog tržišta, i već tri godine objavljuje Bilten koji tretira probleme tog tržišta.

Redakcija ekonomskih informacija najznačajnije izveštaje upućuje privrednim preduzećima teleprinterom, telefonom i telegramima, što ovima omogućuje veoma brzu orijentaciju u oceni kretanja na svetskom tržištu.

U TANJUG-u rade 103 novinara, od kojih u dopisništvima u zemlji 17, a u dopisništvima u inostranstvu 19.

¹ Rešenje Saveznog izvršnog veća 1954, »Službeni list FNRJ«, br. 24/54.

Telekomunikaciona služba

U tehničkom pogledu TANJUG je potpuno moderno opremljena novinska agencija. Širom Jugoslavije funkcioniše TANJUG-ova teleprinterska mreža, kojom dnevni listovi i radiostanice primaju novinske izveštaje i informacije TANJUG-a.

U cilju što sigurnijeg prenosa vesti i novinskih informacija, 1956 puštena je u rad i radioteleprinterska mreža.

U Batajnici se nalazi savremeno opremljeni Prijemni centar, gde se pomoću modernih uređaja i usmerenih antena vrši prijem više od 20 svetskih i nacionalnih novinskih agencija koje emituju svoje novinske servise na sistemu radioprintera, helu i morzeu.

U novije vreme TANJUG je preduzeo korake za podizanje svog otpremnog centra pored Beograda.

Međunarodne veze

TANJUG ima ugovore o međusobnoj razmeni i prodaji novinskih vesti i informacija s Rojterom, AFP-om i Asošied Presom i dalje s agencijama PAP, MTI, ANSA, ADN, MEN (Kairo) itd. S velikim brojem ovih agencija besplatno se razmenjuju novinske informacije na bazi reciprociteta.

TANJUG je učestvovao na konferencijama zapadno-evropskih novinskih agencija 1952 u Brislu, 1956 u Rimu i 1957 u Strasburu. Pretstavnik TANJUG-a uzeo je učešća na konferenciji funkcionera novinskih agencija socijalističkih zemalja, koja je u oktobru 1956 održana u Pekingu.

TANJUG je član Saveza evropskih novinskih agencija. Ova međunarodna institucija novinskih agencija nastoji da putem jednog organizaciono-oformljenog međunarodnog tela utiče na izvesne međunarodne organizacije, u čiju nadležnost spadaju problemi novinskih informacija itd.

R. Š.

ETNOGRAFSKI MUZEJI

Etnografski muzeji proučavaju kulturno-istorisku prošlost naroda Jugoslavije, a posebno njihov etnički i nacionalni razvitak. Ovi muzeji prikupljaju, naučno obrađuju i izlažu predmete koji pokazuju društveni razvitak kroz vekove (ljudske stanove, nošnje, oruđa, oružje, običaje itd.).

Etnografski materijal, koji je do danas prikupljen i naučno obrađen u etnografskim muzejima i etnografskim odeljenjima kompleksnih muzeja kod nas, pomaže sagledavanju društveno-ekonomskog razvitka Južnih Slovena i drugih naroda i etničkih grupa koje su živele i žive u granicama naše zemlje. Ovaj materijal pretstavlja dragocen doprinos evropskoj, a time i svetskoj kulturi, utoliko više što je u mnogim evropskim zemljama sličnog materijala davno nestalo.

Specijalnih etnografskih muzeja u zemlji ima sedam, od kojih pet rade u republičkom okviru, a ostala dva obuhvataju karakteristične etničke pokrajine. U svim muzejima kompleksnog tipa postoje i etnografska odeljenja, čija se delatnost uglavnom proteže u granicama srezova kojima pripadaju.

Etnografski muzeji u Srbiji

Etnografski muzej Srbije. — Prvi organizovani pokret za prikupljanje etnografskih predmeta u Srbiji počeo je za vreme priprema Etnografske izložbe i Sveslovenskog sastanka u Moskvi 1867. Otada pa do 1901 etnografski materijal je prikupljan i čuvan u Narodnom muzeju u Beogradu. Februara 1901 Etnografsko odeljenje Narodnog muzeja postaje samostalna institucija.

Do svršetka Prvog svetskog rata Etnografski muzej Srbije proučavao je narodni život i prikupljao muzejski materijal uglavnom sa teritorije tadašnje Srbije, a između dva rata proširuje naučno-istraživački rad na čitavu zemlju. Tako ovaj Muzej izlaze na industrijskoj izložbi u Liježu (1905), na izložbi u Bukureštu (1906), na novinarskoj izložbi u Parizu (1906), na balkanskoj izložbi u Londonu (1907). Godine 1910 Etnografski muzej i Beogradsko žensko društvo priredili su u Pragu izložbu »Srpska žena«, a 1911 Muzej je izlagao na Međunarodnoj izložbi u Torinu.

Između dva svetska rata Muzej je okupio veliki broj saradnika, nabavio znatan broj muzejskih predmeta iz svih krajeva zemlje i uspostavio vezu sa više od 80 naučnih ustanova u Evropi i Americi. U ovom razdoblju Etnografski muzej Srbije razvio je znatnu publicističku delatnost.

Posle oslobođenja uslovi za rad u Muzeju znatno su poboljšani. Dobijena su velika materijalna sredstva, a broj stručnog i pomoćnog osoblja je povećan (1939 u Muzeju su radila 4 stručnjaka sa fakultetskom spremom, a krajem 1958 radi 13). Povećanje materijalnih sredstava omogućilo je da se inventar muzejskih predmeta udvostruči. Izdavačka delatnost Muzeja u ovom periodu takođe je znatno napredovala. Nastavljeno je sa izdavanjem »Glasnika«, koji je počeo izlaziti 1926, a povodom pedesetogodišnice osnivanja Muzeja (1951) štampani su Zbornik, tri albuma i tri vodiča za izložbe. Muzej je okupio veliki broj saradnika iz svih republika, koji sarađuju na publikacijama.

Etnografski muzej Srbije organizovao je tematske izložbe: »Vojvodina u XIX veku« (1947), »Vukov zavičaj« (1947), »Slikarski radovi naših etnografa u XIX veku« (1949), »Čilimarstvo u Srbiji« (1950), »Glavne etničke odlike naroda Jugoslavije« (1951), »Izložba narodne umetnosti Jugoslavije« (1953), »Nadrilekarstvo i štetni narodni običaji« (1954), »Beograd nekad i danas« (1954), »Izložba srpskih narodnih spomenika« (1955), »Izložba muzičkih instrumenata« (1957) i »Izložba dečjih igračaka« (1958).

Prikazujući narodni život i običaje, Muzej nastoji da savremenom čoveku omogući da što bolje upozna razvitak svojih predaka. Povoljni uslovi za rad po oslobođenju omogućili su da se promene ne samo metodološki principi naučno-istraživačkog rada, nego i stara organizaciona struktura odeljenja Muzeja.

Etnografski muzej Srbije ima u svom sastavu:

Odeljenje nošnji i tkanina ima 4 oteka sa 23 zbirke u 180 kolekcija sa 12.900 muzejskih predmeta; Odeljenje narodne privrede (sve vrste poljoprivrednih sprava i zanatskog alata) ima 5 oteka sa 23 zbirke u 64 kolekcije sa 9.250 muzejskih predmeta; Odeljenje kuće i pokućanstva (naselje, kuća, pokućstva, sporedne zgrade i sprave za kućnu radinost) ima 23 kolekcije sa 1.000 predmeta; Odeljenje duhovne kulture (građa i dokumenti o svim tekovinama narodne duhovne kulture) ima 4 kolekcije sa 1.700 predmeta; Ilustrativno odeljenje (slike, crteži i fotografije) ima 18 kolekcija sa 46.950 predmeta; Odeljenje inventara i kartoteke; Biblioteka i arhiv (literatura koja se odnosi na kulturno-istorisku prošlost jugoslovenskih naroda a i ostalih naroda sveta i neobjavljena građa naučno-istraživačkog rada na terenu) imaju 18.040 inventarskih brojeva i tehničko odeljenje u kome se obavljaju svi poslovi za pravilno čuvanje i održavanje muzejskih predmeta.

Etnološko odeljenje Vojvodanskog muzeja. — Iz Muzeja Matice srpske, u kome se prikupljao i čuvao etnološki materijal iz Vojvodine, osnovano je 1947 Etnološko odeljenje pri Vojvodanskom muzeju, koje je ubrzo postalo etnološki naučno-istraživački centar Vojvodine. Dosad je ovo odeljenje sakupilo 2.720 muzejskih predmeta. U odeljenju takođe postoje zbirke: Beznadžikovske sa 470 predmeta, Jovana Račua sa 1.550 predmeta, zbirka odličaka i maketa sa 199 predmeta, folklorna zbirka sa 732 predmeta i fototeka sa 6.500 negativna. Odeljenje je otvorilo izložbu »Rezultati takmičenja na prikupljanju etnografskih predmeta« (1948), izložbu »Materijalna kultura Vojvodine XIX veka« (1952). Pored znatne aktivnosti u prikupljanju, čuvanju i izlaganju muzejskih predmeta, ovo odeljenje proučava etnološku prošlost i kulturu naroda Vojvodine. Rezultati tog rada objavljeni su u časopisu »Rad Vojvodanskog muzeja«.

Etnografsko odeljenje Muzeja Kosova i Metohije. — Muzej Kosova i Metohije osnovan 1949, posvetio je naročitu pažnju etnološkom materijalu i etnološkim proučavanjima. Etnografsko odeljenje Muzeja Kosova i Metohije osnovano je iste godine, i do danas je prikupilo 3.000 predmeta i izvršilo više ekipnih i pojedinačnih proučavanja

naroda Kosova i Metohije. Jedan deo tih proučavanja objavljen je u »Glasniku Muzeja Kosova i Metohije«, koji je dosad izašao u dve knjige (1956 i 1957) u Prištini.

Muzej je priredio tematsku izložbu »Ribolov na Kosmetu« (1952) i »Izložbu narodne umetnosti na Kosovu i Metohiji«.

U Srbiji postoje etnološka odeljenja u kompleksnim muzejima u Čupriji, Čačku, Čajetini, Kragujevcu, Kraljevu, Kruševcu, Leskovcu, Negotinu, Nišu, Pirotu, Požarevcu, Smederevu, Šapcu, Titovom Užicu, Valjevu i Zaječaru — uža Srbija; Bačkom Petrovcu, Beloj Crkvi, Kikindi, Novom Sadu, Pančevu, Senti, Somboru, Sremskim Karlovcima, Subotici Vršcu i Zrenjaninu — Vojvodina; Kosovskoj Mitrovici, Novom Pazaru i Prizrenu — Kosovo i Metohija.

Etnografski muzeji u Hrvatskoj

Etnografski muzej Hrvatske. — Prikupljanje etnološkog muzejskog materijala u Hrvatskoj počelo je u prvoj polovini XIX veka. Zbog političkih prilika u kojima su živeli Hrvati Etnografski muzej Hrvatske osnovan je tek 1919. On predstavlja značajan potsticaj za rad na etnološkim proučavanjima naroda u Hrvatskoj i uticao je na mnoge muzeje u ovoj Republici da prikupljaju etnografski materijal.

Od osnivanja Etnografski muzej Hrvatske sistematski prikuplja i proučava građu sa svih hrvatskih područja. Danas Muzej ima 34.000 muzejskih predmeta, a Biblioteka preko 6.000 svezaka.

Prve zbirke ovoga Muzeja sačinjavali su predmeti izdvojeni iz srodnih ustanova, privatnih zbirki i predmeta otkupljenih ili poklonjenih Muzeju¹.

Pored etnografskog materijala, koji uglavnom karakteriše područje NR Hrvatske, Muzej poseduje i zbirku predmeta iz doba otkrivanja ekvatorijalne Afrike (sa područja Belgiskog Konga)², zatim predmeti Dalekog Istoka³ i zbirka muzejskih predmeta iz Afrike i Južne Amerike⁴.

Muzej je podeljen na dva glavna odeljka (građa iz zemalja Južnih Slovena i srodnih naroda i građa van-evropskih zemalja).

Celokupna građa Etnografskog muzeja Hrvatske raspoređena je u tri tipološke celine:

— severni nizinski krajevi srodni čitavoj Panonskoj niziji (građa o najbližjoj okolini Zagreba i ostalim delovima severne Hrvatske, Posavine, Slavonije i Baranje);

— Primorje (od tršćanske obale do Boke Kotorske uključujući Istru, obalu i otoke) nosi oznake mediteranskog karaktera sa vlastitim specifičnim crtama;

— oblasti koje zahvata Dinarski planinski sistem (narodne nošnje s nekadašnje turske granice, Like, središnje Bosne i bosansko-dalmatinskih kraških polja i iz dalmatinskog zaleđa Vrljke; zanimljivu naučnu temu predstavljaju narodne nošnje plemena Hota na crnogorsko-albanskoj granici).

Muzej je počeo publicističku delatnost 1934 časopisom »Etnološka istraživanja i građa«. Godinu dana kasnije Muzej je počeo da izdaje »Vjesnik Etnografskog muzeja u Zagrebu« (od 1938 izdate su 4 knjige). Obe ove publikacije okupile su veliki broj saradnika iz zemlje. Pored ovih publikacija, Muzej je izdao i dva vodiča kroz Muzej i Album narodnih ornamenata.

Narodni etnografski muzej u Splitu. — Organizovaniji rad na prikupljanju etnografskih predmeta u Dalmaciji počeo je početkom XX veka. Posle uspele izložbe narodne umetnosti, koja je priređena 1910 u Splitu, osnovan je Pokrajinski muzej za Dalmaciju u Splitu⁵.

Posle Prvog svetskog rata Pokrajinski muzej za Dalmaciju smešten je u staru Gradsku većnicu sagrađenu u XV veku. U ovoj zgradi otvoren je Etnografski muzej.

¹ Od privatnih zbirki naročito je dragocena zbirka Salomona Bergera, velikog poznavaoa hrvatskog etnografskog tekstila, kao i zbirka slavonskog tekstila koja je pripadala Mirku Cepeliću.

² Taj materijal prikupio je Dragutin Lerman, jedan od učesnika u Stanlejevim ekspedicijama.

³ Ove predmete Muzeju su poklonili Viktor, mornarički admiral i Mika Trnjina, pevačica.

⁴ Ovi predmeti su poklon braće Seljan sa njihovih istraživanja na ovim kontinentima.

⁵ Najvažniji muzejski predmeti tadašnjeg Muzeja bili su iz kolekcije Vida Vuletića-Vukasovića, koja je sa uspehom izlagana u Sjedinjenim Američkim Državama.

Posle oslobođenja naročito se intenzivno radilo na prikupljanju muzejskih predmeta. Muzej ima preko 12.000 predmeta i 2.000 publikacija, 8.000 snimaka iz raznih oblasti narodnog života i običaja. Arhiv muzeja sadrži značajnu građu iz Dalmacije (crteže, albume, slike i akvarele holandskog slikara Van de Mora iz 1878 s prikazima iz Dalmacije).

Etnografski muzej u Zadru. — Postao je samostalna institucija 1952, kada se izdvojio iz Narodnog muzeja Zadra. Njegov zadatak je da radi na području Severne Dalmacije, tj. od Podgorja do toka reke Krke i na ostrvima Rabu i Pagu do Murta. Muzej ima oko 1.500 predmeta među kojima naročito dragocenih 20 kompleta narodnih nošnji (nošnja Bukovice, Ravnhin Kotara, paška nošnja i dr.).

U hrvatskoj postoje i etnografska odeljenja ili zbirke u kompleksnim muzejima u Bakru, Bjelovaru, Čakovcu, Križevcima, Osijeku, Pazinu, Poreču, Rijeci, Samoboru, Sisku, Slavonskoj Požezi, Šibeniku, Varaždinu, Vinkovcima i Virovitici.

Etnografski muzeji u Sloveniji

Etnografski muzej Slovenije. — Osnovan u Ljubljani (1923), stalno radi na prikupljanju etnološke i muzejske građe sa teritorije Slovenije i njenom proučavanju. Muzej je dosad prikupio 13.148 muzejskih predmeta.

Naučno-istraživački rad naročito je postao intenzivan posle oslobođenja. Organizovano je 15 ekipa koje su proučavale materijalnu, socijalnu i duhovnu kulturu slovenačkog seljaštva u Dolenjskom, Istri i Primorju.

Etnografski muzej Slovenije ima sledeće oteke: kuće i pokućstvo; privreda; stočarstvo; zanati; lov i ribolov; pčelarstvo; narodna nošnja i vez; narodna umetnost; biblioteka; arhiv i tehnički otek. Pored stalne izložbe, Muzej je posle oslobođenja priredio tematske izložbe: »Izložba etnografskog gradiva prikupljenog u razdoblju od 1948—1953 (1953), »Izložba slikanih košnica« (1955) i »Izložba etnografskih zbirki iz Afrike, Amerike i Azije« (1956). Na terenu su takođe organizovane tri izložbe etnografskog materijala koji su istraživačke ekipe prikupljale na terenu.

Etnografski muzej Slovenije izdavao je časopis »Etnolog« (od 1926 do 1944 izašlo je 17 svezaka), a od 1948 izdaje stručni časopis »Slovenski etnograf« (do danas izašlo 10 brojeva).

Etnografska odeljenja postoje pri kompleksnim muzejima u Kranju, Metliki, Novoj Gorici, Tolminu, Postojni, Škofjoj Loži, Kopru, Celju, Mariboru, Brežicama, Ptuj i Murskoj Soboti.

Etnografski muzeji u Bosni i Hercegovini

Na prikupljanju etnografskog muzejskog materijala u ovoj Republici radio je Zemaljski muzej (osnovan 1888). Ovaj materijal nije bio izložen sve do 1945.

Etnografsko odeljenje Zemaljskog muzeja u Sarajevu. — Rad na prikupljanju etnografskih predmeta počeo je 1888, a naročito intenzivno radi se od 1945. Dosad je prikupljeno 9.659 primeraka. Posle II svetskog rata otvorene su izložbe: »O životu bosanskih seljaka« (1949), »O razvoju umetničkih zanata« i »O životu bosansko-hercegovačkih feudalaca-muslimana«.

Preduzeti su znatniji naučno-istraživački radovi na terenu. Vršena su ispitivanja pojedinih oblasti Bosne i Hercegovine, a prikupljeni materijal i građa objavljeni su u »Glasniku Zemaljskog muzeja« (izlazi od 1889). Etnografsko odeljenje objavljuje narodne nošnje u boji (fotografije i albume).

Etnografsko odeljenje zavičajnog muzeja u Mostaru. — Značajno je za proučavanje života stanovnika Hercegovine. U Bosni i Hercegovini etnografska odeljenja postoje još i u kompleksnim muzejima u Banja Luci, Bihaću, Prijedoru, Travniku i Tuzli.

Etnografski muzeji u Makedoniji

Etnološki muzej u Skopju. — Rad na etnološkom proučavanju i prikupljanju etnoloških predmeta počeo je između dva svetska rata. U tom razdoblju osnovano je u sastavu Narodnog muzeja u Skopju Etnološko odeljenje, koje je imalo i stalnu izložbu.

Posle oslobođenja (1949) Etnološko odeljenje se izdvaja iz Narodnog muzeja i pretvara u samostalni muzej koji vrši proučavanja i prikuplja muzejsku građu na teritoriji NR Makedonije, a radi uporednih studija i u oblastima koje se graniče sa ovom Republikom.

Etnološki muzej u Skopju je dobio preko 9.000 muzejskih predmeta. Posebna pažnja posvećuje se etnološkim ispitivanjima oblasti Azot kraj Titovog Velesa, a u Poreču se vrše ispitivanja Vlahi. Priređene su tematske izložbe: »Razvoje kuće u Makedoniji« i »Domaća radinost u Makedoniji«. Ova poslednja obišla je gotovo sve veće gradove u ovoj Republici.

Da bi sačuvao zanimljive običaje od zaborava, Muzej ih snima na terenu na kome su se još očuvali. Dosad su snimljeni kratkometražni filmovi: »Uskršnji običaj u Poreču«, »Narodni običaj Azota«, »Običaji u okolini Štipa«, »Rusalije«, »Đurđevdanski običaji u okolini Skopja« i »Gajdadžiski zanat«.

Godine 1952 pri Etnološkom muzeju osnovan je Odeljak primenjene umetnosti, koji prikuplja muzejski materijal o umetničkim zanatima (kujundžiskom, rezbarskom i dr.). Ovaj Odeljak ima izložbeni deo, a sa svojim eksponatima je učestvovao na »Izložbi umetničke obrade metala« (1956), koju je organizovao Muzej primenjene umetnosti u Beogradu.

Etnografska odeljenja i zbirke imaju kompleksni muzeji u Bitoli, Ohridu, Štipu, Tetovu i Titovom Velesu. Ova odeljenja su prikupila veliki broj muzejskih predmeta, od kojih su mnogi stručno i naučno obrađeni i izloženi.

Etnografski muzej u Crnoj Gori

Prikupljanje etnološke muzejske građe u Crnoj Gori počelo je u drugoj polovini XIX veka. Muzej je osnovan 1893 podom četiristogodišnjice Obodske štamparije. U ovom Muzeju kompleksnog tipa postojala je bogata etnološka zbirka, koju su odnele austrijske okupatorske vlasti krajem Prvog svetskog rata.

Etnografski muzej Crne Gore ponovo je osnovan 1951, prilikom proslave stogodišnjice Njegoševe smrti. Muzej je

smješten u Biljardi, nekadašnjem Njegoševom dvorcu i ima 2.450 muzejskih predmeta. Muzej ima zbirke: narodne alatke, pomorska, muslimanska i crnogorska narodna nošnja i zbirke starog oružja i muzičkih instrumenata. Sve ove zbirke sadrže 2.300 muzejskih predmeta.

Muzej je priredio tematske izložbe: čilimarstva i narodnih vezova (1955), rezbarije (1955), narodne nošnje iz Boke Kotorske (1956), i ribolova na Skadarskom Jezeru (1957).

U Crnoj Gori postoje etnografska odeljenja u kompleksnim muzejima u Hercegovom, Ivankogradu, Kotoru, Nikšiću, Perastu i Pljevljima.

Upravljanje

Etnografski muzeji su samostalne ustanove kojima upravljaju organi društvenog samoupravljanja.

Organi Etnografskog muzeja su: muzejski savet i stručno veće i direktor ili upravnik. Muzejski savet imenuje osnivač iz reda kulturnih i javnih radnika, a jedan deo bira kolektiv iz reda službenika i radnika ustanove. Direktor je član saveta po položaju. Muzejski savet bira predsednika između svojih članova koji nisu službenici ustanove i sekretara. Savet odlučuje o poslovima iz svog delokruga samo na sednicama kojima prisustvuje većina članova saveta.

Muzejski savet utvrđuje statut muzeja, daje načelnu saglasnost na godišnje programe rada ustanove, razmatra izveštaje direktora.

Etnografskim odeljenjima ili zbirkama koje se nalaze u sastavu kompleksnih muzeja upravljaju organi društvenog samoupravljanja tih muzeja.

IZVOR:

»Glasnik Etnografskog muzeja u Beogradu«, 1-18; »Muzej«, 1-10, izdanje Saveza muzejsko-konzervatorskih društava FNRJ, Zagreb; »Zbornik Etnografskog muzeja u Beogradu«; Statut Etnografskog muzeja u Beogradu; »Glasnik Etnografskog muzeja u Beogradu«, 20; »Statut Zemaljskog muzeja u Sarajevu«, Sarajevo 1958; »Vesnik«, 1-8, organ muzejskog konzervatorskog društva NRS, Beograd; anketa etnološke sekcije NRS, izveštaji uprava muzeja: Zadra, Splita, Cetinja, Sarajeva, Ljubljane; »Muzeji i arhivi«, izdanje Uredba za informacije Izvršnog veća Sabora Narodne Republike Hrvatske, Zagreb 1957, »Vjesnik Etnografskog muzeja u Zagrebu«, I-IV, izdanje Hrvatskog državnog etnografskog muzeja u Zagrebu; »Etnografska istraživanja i gradnja«, I-IV, izdanje Hrvatskog državnog etnografskog muzeja u Zagrebu.

V. I.

MEĐUNARODNA RAZMENA STUDENATA NA STRUČNOJ PRAKSI

U toku studija najbolji studenti obavljaju stručnu praksu u inostranstvu koju organizuju međunarodne organizacije za razmenu studenata na stručnoj praksi.

Ovi vidovi razmene studenata naročito su se razvili u razdoblju posle Drugog svetskog rata, jer je s naglim razvojem nauke i tehnike porasla i potreba za sve širim upoznavanjem najnovijih naučnih i tehničkih dostignuća u različitim zemljama sveta.

Studenti na praksi dobijaju mogućnost da svoje opšte-teorijsko znanje stečeno u toku studija praktično primene, upoznaju stepen razvoja nauke i njene primene u različitim delovima sveta, nove tehnološke procese, sistem i organizaciju rada i istraživanja u mnogim oblastima ljudskog stvaralaštva. Upoznavanjem nove sredine, njenih navika, običaja i pogleda na život i rad, kao i učenjem stranih jezika, studenti pored toga stiču i širu opštu kulturu.

Na stručnoj praksi u inostranstvu posle oslobođenja bilo je oko 3.300 jugoslovenskih studenata. U našoj zemlji obavilo je stručnu praksu oko 2.500 stranih studenata. To je ostvareno posredovanjem međunarodnih organizacija ili na osnovu sporazuma Saveza studenata Jugoslavije i studentskih rukovodstava drugih zemalja.

Međunarodne studentske strukovne organizacije

Međunarodnih organizacija za razmenu studenata na stručnoj praksi ima pet:

IAESTE (International Association for the Exchange of Students for Technical Experience — Međunarodno udruženje za razmenu studenata na tehničkoj praksi) organizuje razmenu studenata tehničkih, šumarskih i poljoprivrednih fakulteta, kao i pojedinih oteka prirodno-matematičkih fakulteta;

IFMSA (International Federation of Medical Students Associations — Međunarodna federacija udruženja studenata medicine) organizuje stručnu praksu studenata medicine i stomatologije;

AIIESEC (Association Internationale des Etudiants en Sciences Economiques et Commerciales — Međunarodno udruženje studenata ekonomskih i komercijalnih nauka) organizuje stručnu praksu studenata ekonomskih fakulteta;

IVSU (International Veterinary Students' Union — Međunarodna unija studenata veterine) organizuje stručnu praksu studenata veterine;

IPSF (International Pharmaceutical Students' Federation — Međunarodna federacija studenata farmacije) organizuje stručnu praksu u inostranstvu studenata farmacije.

Ove organizacije su osnovane posle Drugog svetskog rata. (Najstarija od njih, IAESTE, osnovana je 1948, a najmlađa, IVSU, 1953.) Jugoslovenski studenti odgovarajućih struka pristupili su ovim organizacijama u razdoblju od 1952 do 1954. Članice ovih organizacija su gotovo sve zemlje Zapadne Evrope i Skandinavije, kao i neke zemlje van ovog područja (SAD, Kanada, Grčka, Turska, Izrael, Indija).

Međunarodnim studentskim strukovnim organizacijama rukovode organi koji se biraju svake godine na skupu predstavnika svih zemalja-članica. Na godišnjim sastancima se isto tako obavlja i najveći deo dogovora za razmenu studenata u sledećoj godini. Razmena studenata vrši se na principu reciprociteta, a prema broju razmenjenih studenata svaka zemlja-članica uplaćuje članarinu međunarodnoj strukovnoj organizaciji.

U svakoj zemlji-članici postoji nacionalni komitet za svaku međunarodnu organizaciju za razmenu studenata na stručnoj praksi. U izvesnom broju zemalja ovi nacionalni komiteti su pod neposrednim rukovodstvom industrijskih ili drugih komora, različitih odeljenja ministarstava prosvete ili odgovarajućih nacionalnih strukovnih organizacija, ali najčešće njima rukovode sami studenti određenih struka.

Razmenom studenata u našoj zemlji rukovode jugoslovenski nacionalni komiteti odgovarajućih međunarodnih organizacija. Komiteti imaju pododbore u svakom univerzitetkom centru; oni su samostalne organizacije koje rade u okviru Saveza studenata Jugoslavije. Komitetima rukovode studentska rukovodstva uz učešće predstavnika univerziteta, komora i stručnih društava, Komisije za kulturne veze sa inostranstvom i Uprave za tehničku pomoć FNRJ.

Pri Centralnom odboru Saveza studenata Jugoslavije osnovan je početkom 1957 Koordinacioni odbor za stručnu praksu u inostranstvu, sa zadatkom da doprinese usklađivanju aktivnosti i bržem i boljem rešavanju zajedničkih problema svih strukovnih organizacija.

Pored ovih zemalja, tokom 1957 i 1958 jugoslovenski studenti su ostvarili relativno obimnu razmenu sa studentima Poljske, a nešto manje i sa studentima Čehoslovačke. Ove zemlje nisu članice međunarodnih studentskih strukovnih organizacija, te je ova razmena ostvarena na osnovu bilateralnih aranžmana između rukovodstava Saveza studenata Jugoslavije i studentskih rukovodstava Poljske i Čehoslovačke.

Jugoslovenski studenti na stručnoj praksi u inostranstvu

Izbor naših studenata za odlazak na stručnu praksu u inostranstvo obavlja se konkursom, koji se objavljuje još na početku školske godine.

Na konkursu mogu učestvovati samo studenti završne godine studija ili absolventi koji imaju zadovoljavajući uspeh u stručnom radu i prethodno su obavili stručnu praksu u našoj zemlji i koji, u pogledu moralnog lika i društvenog stava, odgovaraju kriterijumu Saveza studenata (što ocenjuje udruženje studenata čitave godine). Svaki kandidat koji učestvuje na konkursu polaže ispit iz jednog stranog jezika.

Udruženje studenata u otvorenoj diskusiji sastavlja predlog liste studenata koji su konkurisali. Predlog razmatra komisija od nastavnika i predstavnika studenata i dostavlja konačnu rang-listu univerzitetkom pododboru odgovarajuće strukovne organizacije. Prema raspoloživim mestima, uspehu kandidata na ispitu iz stranog jezika i mestu na rang-listi vrši se definitivni izbor studenata, najčešće tri meseca pre odlaska na praksu.

Priprema studenata i boravak na praksi. — O izboru studenata za stručnu praksu obaveštavaju se fakultetski organi (odgovarajuće katedre) kako bi i oni stručno pripremili studente radi što boljeg korišćenja prakse. U okviru takve pripreme studenti često pre polaska na praksu provedu izvesno vreme u sličnom preduzeću ili ustanovi u našoj zemlji i upoznaju se detaljnije s našim dostignućima i problemima u toj oblasti.

Za studente izabrane na konkursu Savez studenata organizuje predavanja na kojima se oni upoznaju sa društveno-političkom situacijom u zemljama u kojima će boraviti na praksi, sa studentskim pokretom tih zemalja i vezama koje sa njima održava Savez studenata Jugoslavije.

Pre polaska na praksu svi studenti se podvrgavaju lekarskom pregledu. Studenti su osigurani za vreme boravka na praksi kod Državnog osiguravajućeg zavoda.

Voznu kartu i putne dnevnice (u devizama) do mesta u kome će se obaviti praksa obezbeđuje Uprava za tehničku pomoć FNRJ, fakulteti i ustanove koje dodeljuju stipendiju (ako je student stipendista) ili sami studenti.

Studenti koji odlaze na stručnu praksu uplaćuju strukovnim organizacijama doprinos (od 1.500 do 3.000 din.) za pokriće dela materijalnih troškova organizacije i za pomoć studentima koji sami plaćaju putne troškove.

Praksa naših studenata tehničkih fakulteta traje prosečno 2 do 4 meseca, a jedan ili dva meseca za studente ostalih struka. Praksa se obavlja u toku letnjih meseci. Za vreme stručne prakse studenti dobijaju stan, hranu i nešto novca ili platu. Po pravilu, smeštaj studenata na praksi obezbeđuje preduzeće odnosno ustanova koja ih prima. Studenti tehničkih fakulteta dobijaju znatno veće plate od studenata ostalih fakulteta.

Na radnom mestu na kome obavlja praksu student ustvari zamenjuje redovnog službenika ili radnika, te se od njega zahteva puno zalaganje i spremnost za obavljanje odgovarajućih poslova. Pravilima međunarodnih studentskih strukovnih organizacija predviđeno je da student u toku boravka na praksi postepeno prođe sve faze delatnosti kako bi bolje upoznao proizvodni proces, odnosno oblast i način rada ustanove u kojoj obavlja praksu.

Od oko 3.300 naših studenata koji su posle oslobođenja obavili praksu u inostranstvu, samo preko organizacije IAESTE na stručnoj praksi je bilo 1.696 studenata u 17 zemalja.

U toku 1958 studentske strukovne organizacije uputile su na praksu u inostranstvu 639 studenata i to:

IAESTE 298, IFMSA 226, AIESEC 65, IVSU 42 i IPSF 8.

Struktura studenata po zemljama u kojima su obavljali praksu u 1958 je sledeća:

Zapadna Nemačka 235, Poljska 164, Engleska 40, Francuska 31, Švedska 30, Austrija 26, Norveška 18, Italija 14, ostale zemlje 91.

Za strane studente nacionalni komiteti organizuju pored same stručne prakse i intenzivan kulturni i društveni program. U nekim mestima (Štokholm, Helsinki, London) za vreme trajanja prakse u toku letnjeg raspusta otvaraju se međunarodni studentski klubovi. U ovakvim klubovima okupljaju se studenti iz različitih krajeva sveta i u njima se pored raznih nacionalnih i internacionalnih večeri drže predavanja, diskusije i prikazuju filmovi o zemlji u kojoj studenti obavljaju praksu. Ova aktivnost znatno doprinosi uzajamnom razumevanju i prijateljstvu mladih intelektualaca iz različitih zemalja.

Po povratku sa prakse student podnosi organizaciji koja ga je poslala izveštaj o obavljenoj praksi i njenom kvalitetu, kao i o svim ostalim uslovima prakse. Ovakav izveštaj student treba da podnese i odgovarajućoj katedri fakulteta, a i ustanovi koja ga stipendira (ako je stipendist). Najbolji izveštaji se nagrađuju. Nije redak slučaj da se ovakvi izveštaji docnijom razradom koriste za seminarske, čak i diplomatske radove.

Ustanova u inostranstvu u kojoj je student obavio praksu dostavlja nacionalnom komitetu zemlje koji je poslao studenta na praksu izveštaj o njegovom radu, uspehu i zalaganju.

Ovako organizovanu stručnu praksu u inostranstvu fakulteti najčešće priznaju za ravnu stručnoj praksi u zemlji (naročito fakulteti na kojima je student obavezan da u toku studija više puta obavi stručnu praksu u zemlji).

Strani studenti na stručnoj praksi u Jugoslaviji

Samo u toku 1958 stručnu praksu u našoj zemlji obavila su 504 studenata iz 19 zemalja, i to:

Preko IAESTE 159, IFMSA 226, AIESEC 72, IVSU 43 i IPSF 4.

Jugoslovenski komitet organizacije IAESTE svake godine obezbeđuje stručnu praksu u inostranstvu daleko većem broju naših studenata od broja stranih studenata koji preko ove organizacije obavljaju praksu u našoj zemlji.

Studenti su došli iz sledećih zemalja:

Zapadne Nemačke 203, Poljske 156, Francuske 40, Engleske 31, Norveške 17, Švedske 15, Italije 7, Austrije 3 i ostalih zemalja 32.

Jugoslovenski komiteti strukovnih organizacija u organizovanju stručne prakse za strane studente uspešno sarađuju više godina sa preko 500 preduzeća, klinika, instituta i drugih ustanova u zemlji.

Strani studenti borave na stručnoj praksi u našoj zemlji jedan do dva meseca. Po završenoj praksi njima se omogućuje kružno putovanje po našoj zemlji, pri čemu koriste popust od 50% od redovne vozne cene.

U okviru svojih mogućnosti strukovne organizacije (naročito u Beogradu i Ljubljani) organizuju zajedničke skupove za sve strane studente koji obavljaju praksu na teritoriji njihove republike. Ovakvi skupovi traju tri do četiri dana i na njima se strani studenti upoznaju sa društveno-političkim uređenjem i ekonomskim sistemom naše zemlje, njenom istorijom i kulturom, a i sa Savezom studenata Jugoslavije i uopšte životom studenata i omladine u Jugoslaviji.

Z. P.

JUGOSLOVENSKI REKORDI

Rekordi su najveća sportska dostignuća u jednoj sportskoj grani odnosno disciplini. Postoje dve vrste rekorda: državni rekordi u atletici, dizanju tegova, kuglanju, plivanju, streljaštvu i sportskom vazduhoplovstvu i rekordi za određene staze kao u automoto sportu, biciklizmu, veslanju i smučanju. Za postavljanje državnog rekorda potrebni su izvesni uslovi isti za sve sportiste ali različiti za razne sportske grane, što zavisi od specifičnosti sporta. Državni rekordi vode se posebno za muškarce i za žene.

Atletika

U atletici prvi zvanični rekordi su zabeleženi 1919. godine. Za priznavanje rekorda u atletici potrebno je da su ispunjeni sledeći uslovi: rezultat mora da bude postavljen na uredno prijavljenom zvaničnom takmičenju na otvorenoj stazi u prisustvu trojice ispitanih sudija, i to u takmičenju bez davanja prednosti; vetar ne sme da bude jači od 2 m u sekundi, nagib staze ustranu 1:100, u pravcu trčanja 1:1.000; kod trčanja vreme mora da se meri sa tri štoperice, a kod skokova i bacanja visina odnosno daljina se mere čeličnim metrom. Posle postignutog rezultata, ako je bolji od postojećeg rekorda u određenoj disciplini, sastavlja se specijalni rekordni zapisnik sa već navedenim neophodnim podacima i ličnim podacima takmičara, koji potpisuju trojica ispitanih prisutnih sudija, rukovodilac i organizator takmičenja. Zapisnik se dostavlja Atletskom savezu Jugoslavije na homologiranje. Kada se zapisnik razmotri na sastanku sekretarijata Atletskog saveza Jugoslavije i potpiše ga sekretar Saveza, rekord je zvanično priznat.

REKORDI U ATLETICI

(Na dan 30.XI.1958)

Disciplina	Rekorder	Rezultat	Godina	Mesto
Muški				
Trčanja				
100 m	Stanko Lorger	10,4	1958	Celje
200 m	Zvonko Sabolović	21,7	1949	Beograd
	Milovan Jovančić		1953	Beograd
	Petar Pecelj		1953	Zagreb
	Stanko Lorger		1955	Celje
	Veljko Petrović		1956	Beograd
300 m	Miloje Grujić	35,0	1958	Beograd
400 m	Viktor Šnajder	47,0	1958	Sofija
800 m	Andrej Vipotnik	1:49,2	1957	Ludvigshafen
1.000 m	Joško Murat	2:21,1	1958	Zagreb
1.500 m	Veliša Mugoša	3:43,0	1957	Varšava
2.000 m	Veliša Mugoša	5:14,4	1954	Beograd
3.000 m	Veliša Mugoša	8:05,4	1956	London
5.000 m	Veliša Mugoša	13:58,8	1956	Beograd
10.000 m	Drago Štritof	29:34,8	1958	Stokholm
15.000 m	Franjo Mihalić	46:36,4	1952	Beograd
20.000 m	Franjo Mihalić	1:02:24,4	1952	Beograd
25.000 m	Franjo Mihalić	1:19:35,2	1957	Laperanta
1 sat	Franjo Mihalić	19,211 m	1952	Beograd
3.000 m stipl	Petar Šegedin	8:47,8	1953	Beograd
110 m prepone	Stanko Lorger	13,8	1958	Celje
400 m prepone	Rajko Miler	54,1	1956	Zagreb
1 milja	Joško Murat	4:02,9	1958	Turku
4×100 m	Državna reprezentacija (Jovančić, Madarević, Benjak, Pecelj)	41,5	1953	Zagreb
4×200 m	AK Partizan, Beograd (Stevanović, Stanković, Račić, Sabolović)	1:28,3	1949	Zagreb
4×400 m	Državna reprezentacija (Šarić, Savić, Grujić, Šnajder)	3:12,4	1958	Sofija
4×800 m	AK Partizan, Beograd (Knežević, Nalović, Hočevar, Šarić)	7:45,4	1956	Beograd
3×1.000 m	AK Crvena zvezda, Beograd (Đorđević, Radišić, Mugoša)	7:27,6	1955	Beograd
400×300×200×100 m	AK Crvena zvezda, Beograd (Savić, Dovičević, Pecelj, Dragashević)	1:57,6	1958	Beograd
4×1.500 m	AK Partizan, Beograd (Subotić, Futo, Nalović, Šarić)	16:00,4	1957	Beograd
Skokovi				
Vis	Vlado Marjanović	2,03 m	1955	Augsburg
Dalj	Branko Miler	7,60 m	1957	Zagreb
Motka	Roman Lešek	4,41 m	1958	Zagreb
Troskok	Radoslav Jocić	15,17 m	1957	Celje
Bacanja				
Kugla	Dako Radošević	16,28 m	1958	Sarajevo
Disk	Dako Radošević	53,04 m	1956	Sarajevo
Koplje	Mirko Vujačić	72,86 m	1957	Titograd
Kladivo	Zvonko Bezjak	64,73 m	1957	Zagreb
Višeboji				
Petoboj	Oto Rebula	3.105 bodova	1948	Beograd
Desetboj	Jože Brodnik	6.781 bod	1958	Celje

Žene

Trčanja				
100 m	Olga Šikovec	12,0	1958	Celje
200 m	Olga Šikovec	25,0	1958	Celje
400 m	Milica Rajkov	58,1	1957	Maribor
800 m	Milica Rajkov	2:12,3	1957	Ljubljana
80 m prepone	Milka Babović	11,0	1957	Ljubljana
4×100 m	Državna reprezentacija (Babović, Simić, Rakić, Šikovec)	48,2	1958	Sofija
4×200 m	AK Mladost, Zagreb (Butja, Šumak, Bogić, Babović)	1:46,6	1951	Zagreb
3×800 m	AK Kladivar, Celje (Belaj, Gašparut, Slamnik)	7:26,2	1958	Celje
Skokovi				
Vis	Olga Gere	1,64 m	1958	Sofija
Dalj	Draga Stamejčić	5,69 m	1958	Ljubljana
Bacanja				
Kugla	Nada Kotlušek	15,04 m	1956	Ljubljana
Disk	Nada Kotlušek	47,86 m	1956	Ljubljana
Koplje	Cmiljka Kalušević	48,81 m	1956	Ljubljana
Višeboji				
Petoboj	Draga Stamejčić	4.363 boda	1958	Stokholm

Dizanje tegova

Rekordji u dizanju tegova vode se od 1948. To su ustvari bili rezultati postignuti na prvom državnom prvenstvu. Za priznavanje rekorda potrebno je da su ispunjeni sledeći uslovi: rezultat mora da bude postavljen na zvaničnom takmičenju, tegovi treba da odgovaraju pravilima Teškoatletskog saveza, podijum mora da bude visok 20 cm, dimenzija 4×4 m i da se ne ugiba; takmičar ima pravo na tri pokušaja dizanja tereta; potrebno je da prisustvuje troje ispitanih sudija. Posle postignutog rezultata, ako je bolji od postojećeg rekorda u određenoj disciplini, sastavlja se poseban zapisnik u koji se unose svi već navedeni neophodni podaci i lični podaci takmičara, a potpisuju ga sudije, organizator i rukovodilac takmičenja. Zapisnik se šalje Odboru za dizanje tegova Jugoslavije i pošto ga on overi, rekord je zvanično priznat.

REKORDI U DIZANJU TEGOVA

(Na dan 30.XI.1958)

Kategorija i disciplina	Rekorder	Rezultat	Godina	Mesto
Bantam				
Olimpiski triatlon	Andrija Maleč	270,0 kg (87,5—77,5—105)	1955	Sarajevo
Izvlačenje	Andrija Maleč	92,5 kg	1954	Beograd
Trzaj	Andrija Maleč	80,0 kg	1953	Ljubljana
	Aleksandar Rusi		1954	Beograd
Izbacivanje	Andrija Maleč	105,0 kg	1955	Sarajevo
Perolaka				
Olimpiski triatlon	Andrija Maleč	277,5 kg (95—82,5—100)	1957	Ljubljana
Izvlačenje	Andrija Maleč	95,5 kg	1957	Ljubljana
Trzaj	Andrija Maleč	83,0 kg	1957	Ljubljana
Izbacivanje	Andrija Maleč	102,5 kg	1957	S. Mitrovica
Laka				
Olimpiski triatlon	Tine Rozman	317,5 kg (95—82,5—125)	1957	Ljubljana
Izvlačenje	Janez Jamšek	98,0 kg	1957	Ljubljana
Trzaj	Tine Rozman	98,0 kg	1957	Ljubljana
Izbacivanje	Tine Rozman	125,0 kg	1954	Vilah
Srednja				
Olimpiski triatlon	Tine Rozman	335,0 kg (100—102,5—132,5)	1956	Ljubljana
Izvlačenje	Ivan Perge	105,0 kg	1958	Novi Sad
Trzaj	Tine Rozman	102,5 kg	1956	Pariz
Izbacivanje	Tine Rozman	132,5 kg	1956	Pariz
Poluteška				
Olimpiski triatlon	Jože Colarić	377,5 kg (115—112,5—150)	1958	Stokholm
Izvlačenje	Zlatko Milovac	115,7 kg	1957	Ljubljana
Trzaj	Jože Colarić	112,5 kg	1957	Ljubljana
Izbacivanje	Jože Colarić	150,0 kg	1958	Ljubljana
Srednje-teška				
Olimpiski triatlon	Jože Colarić	400,0 kg (120—130—150)	1958	Ljubljana
Izvlačenje	Jože Colarić	121,0 kg	1958	Ljubljana
Trzaj	Jože Colarić	131,0 kg	1958	Ljubljana
Izbacivanje	Jože Colarić	150,0 kg	1958	Ljubljana
Teška				
Olimpiski triatlon	Roman Dolenc	335,0 kg (110—95—130)	1957	Ljubljana
Izvlačenje	Roman Dolenc	111,0 kg	1957	Ljubljana
Trzaj	Zvonko Bezjak	105,8 kg	1957	Ljubljana
Izbacivanje	Zvonko Bezjak	135,0 kg	1957	Ljubljana

Kuglanje

Rekordi u kuglanju vode se od 1949. Za priznavanje rekorda potrebno je da bude postavljen na zvaničnom takmičenju sa rekvizitima i kuglanom odgovarajućih propisanih dimenzija u prisustvu jednog ispitanog sudijs. U ostalom postupak za priznavanje rekorda je isti kao i u atletici.

REKORDI U KUGLANJU (Na dan 30.XI.1958)

Disciplina	Rekorder	Rezultat	Godina	Mesto
M u š k i				
200 hitaca	Miro Stržaj	968 čunjeva	1957	Kranj
6×200 hitaca ekipno	Državna reprezentacija	5.261 čunj (prosek 876,8)	1958	Ljubljana
Ž e n e				
100 hitaca	Franciska Erjavec	445 čunjeva	1957	Prag
6×100 hitaca ekipno	KK Medved-grad, Zagreb	2.361 čunj (prosek 393,5)	1957	Zagreb

Plivanje

Rekordi u plivanju vode se od 1923. Za priznavanje rekorda potrebno je da je takmičenje prijavljeno, da su prisutna trojica ispitanih sudija i da je rezultat postignut u bazenu od 50 metara (ovaj uslov se traži tek od 1. maja 1957, tako da postoje discipline gde rekord još nije postavljen, već postoji samo norma). Rekord se može postići i u slatkoj i u slanoj vodi. Postupak za priznavanje rekorda je dalje isti kao kod atletike i kuglanja.

REKORDI U PLIVANJU (Na dan 30.XI.1958)

Disciplina	Rekorder	Rezultat	Godina	Mesto
M u š k i				
Slobodan stil				
100 m	Matej Njeguš	56,7	1956	Split
200 m	Slobodan Kićović	2:11,7	1958	Kotor
400 m	Vlado Brinovec	4:44,2*	1958	Ljubljana
800 m	Vlado Brinovec	10:05,0	1957	Split
1.500 m	Vlado Brinovec	19:04,4	1957	Split
Prsno				
100 m	Tito Tomičić	1:15,8*	1958	Zagreb
200 m	Dušan Pandur	2:45,5*	1954	Torino
Leptir				
100 m	Boris Volčanšek	1:04,6	1957	Split
200 m	Boris Volčanšek	2:32,8	1958	Split
Leđno				
100 m	Mihovil Dorčić	1:06,4	1958	Split
200 m	Mihovil Dorčić	2:34,5	1956	Dubrovnik
Štafete slobodnog stila				
4×100 m	PK Mornar, Split (Franjković, Jakovljević, Jeger, Škanata)	4:03,0	1952	Split
4×200 m	Državna reprezentacija (Kićović, Brinovec, Pirc, Mušnjak)	8:50,2	1958	Split
Štafeta mešovito stila				
4×100 m	Državna reprezentacija (Škanata, Pandur, Kambij, Jeger)	4:30,6	1954	Zadar
Slobodan stil				
100 m	Hilda Cajner	1:08,0	1958	Split
200 m	Hilda Cajner	2:31,8	1958	Split
400 m	Eša Ligorio-Đurović	5:18,0	1954	Zadar
800 m	Eša Ligorio-Đurović	11:05,0	1954	Dubrovnik
1500 m	Miroslava Mladenović	23:31,5	1955	Zadar
Prsno				
100 m	Norma	1:24,0		
200 m	Vinka Jeričević	2:55,8*	1956	Melburn
Leptir				
100 m	Anja Najdhar	1:20,6	1954	Split
200 m	Anja Najdhar	3:10,5	1953	Split
Leđno				
100 m	Eša Ligorio-Đurović	1:17,7*	1954	Torino
200 m	Natalija Bajković	2:50,0	1958	Mostar
Štafeta slobodnog stila				
4×100 m	Omladinska reprezentacija (Benković, Staničić, Čamdžić, Cajner)	4:44,0	1958	Split
Štafeta mešovito stila				
4×100 m	Norma	5:16,0		

* Rekord postignut u slatkoj vodi.

Streljaštvo

Rekordi u streljaštvu vode se od 1948. Za priznavanje rekorda potrebno je da budu postavljeni na zvaničnom takmičenju, verifikiranom strelištu i to samo u prvenstvenim ili trening takmičenjima, kao i u okviru međudržavnih takmičenja, ali ne i na takmičenjima za medalju; takmičenju moraju prisustvovati glavni sudija, sudiski žiri, sektorski sudija, pisar i rukovodilac takmičenja; posle takmičenja sastavlja se rekordni zapisnik uz koji se mora obavezno priložiti i karton strelca (meta). Rekord priznaje Centralni odbor Streljačkog saveza Jugoslavije na osnovu zapisnika o rekordu.

REKORDI U STRELJAŠTVU (Na dan 30.XI.1958)

Disciplina	Rekorder	Rezultat	Godina	Mesto
Vojnička puška domaće proizvodnje				
ekipno tri stava	Hrvatska	2.419(3.000)*	1957	Zagreb
pojedinačno 3×20	Miroslav Stojanović	510(600)	1957	Zagreb
ležeći stav	Miroslav Jozjić	181(200)	1957	Zagreb
klečeći stav	Drago Polić	175(200)	1957	Zagreb
stojeći stav	Krešo Anić	168(200)	1956	Ljubljana
Vojnička puška inostranog porekla				
ekipno tri stava	Reprezentacija Jugoslavije	2.641(3.000)	1958	Moskva
pojedinačno 3×20	Dragoljub Milenković	537(600)	1958	Moskva
ležeći stav	Dragoljub Milenković	188(200)	1958	Moskva
	Miodrag Živanović		1958	Moskva
klečeći stav	Dragoljub Milenković	182(200)	1958	Moskva
	Krešo Anić		1958	Moskva
stojeći stav	Tihomir Sertić	175(200)	1952	Zagreb
Vojnički pištolj				
ekipno	Slovenija	2.368(3.000)	1956	Ljubljana
pojedinačno 60 m	Cvetko Radević	502(600)	1958	Beograd
Puška slobodnog izbora velikog kalibra				
ekipno tri stava	Reprezentacija Jugoslavije	5.343(6.000)	1952	Oslo
pojedinačno 3x40	Zlatko Mašek	1.107(1.200)	1954	Zagreb
ležeći stav	Franc Planinc	387(400)	1952	Zagreb
klečeći stav	Vladimir Grozdanić	387(400)	1958	Moskva
stojeći stav	Krešo Anić	359(400)	1958	Moskva
Malokalibarski pištolj slobodnog izbora				
ekipno	Reprezentacija Jugoslavije	2.603(3.000)	1958	Varšava
pojedinačno	Karel Umek	542(600)	1958	Moskva
Malokalibarska puška — engleski mač				
ekipno	Reprezentacija Jugoslavije	2.456(3.000)	1958	Moskva
pojedinačno 3x20	Josip Čuk	586(600)	1958	Varšava
Malokalibarska puška slobodnog izbora				
ekipno tri stava	Reprezentacija Jugoslavije	5.570(6.000)	1958	Moskva
ekipno ležeći stav	Reprezentacija Jugoslavije	1.934(2.000)	1958	Moskva
ekipno klečeći stav	Reprezentacija Jugoslavije	1.873(2.000)	1958	Moskva
ekipno stojeći stav	Reprezentacija Jugoslavije	1.763(2.000)	1958	Moskva
pojedinačno tri stava	Branislav Lončar	1.132(1.200)	1958	Beograd
ležeći stav	Josip Čuk	396(400)	1958	Varšava
klečeći stav	Branislav Lončar	382(400)	1958	Beograd
stojeći stav	Josip Čuk	361(400)	1958	Moskva
Ž e n e				
Malokalibarska puška slobodnog izbora				
ekipno tri stava	Reprezentacija Jugoslavije	2.456(3.000)	1958	Moskva
pojedinačno 3x30	Milena Dimić	834(900)	1958	Beograd
Malokalibarska puška — engleski mač				
pojedinačno	Majda Herold	574(600)	1958	Moskva

* U zagradi je dat mogući broj krugova.

IZVOR:

Dokumentacija Saveznog zavoda za fizičku kulturu.

O. A.

JUGOSLOVENSKI KONGRES ZA FIZIČKU KULTURU

Jugoslovenski kongres za fizičku kulturu održan je 6, 7 i 8 novembra 1958 u Beogradu.

Kongres je sazvan na inicijativu 48 političkih i društvenih organizacija, organa državne uprave i drugih institucija.

Kongresu je prisustvovalo 1.816 učesnika — prijavljenih predstavnika raznih organizacija i ustanova i oko 120 gostiju.

Kongres je radio u plenumu i u 3 komisije.

U ime Odbora za pripremu Kongresa je otvorio Zoran Polić i tom prilikom pročitao pozdravno pismo predsednika Tita.

Predsednik Tito je u svom pismu, pored ostalog, rekao: »Pošto je fizička kultura delatnost od općeg društvenog značaja, o njenom razviku treba da se stara društvena zajednica u celini i da na njenom unapređenju rade svi zainteresovani faktori, a ne samo organi uprave i društvene organizacije za fizičku kulturu... Danas je značaj fizičke kulture još i veći, s obzirom da se naši gradovi sve više razvijaju, da niču novi industrijski centri i da se način života i rada naših ljudi u mnogo čemu izmijenio. Danas je fizička kultura jedna od bitnih svakodnevnih potreba naših građana i moglo bi se reći da predstavlja dio njihovog standarda.«

Kongres je u ime SIV-a pozdravio potpredsednik Ranković.

Na plenarnoj sednici, 6 novembra, učesnici su saslušali referat Slavka Komara, predsednika Komisije za fizičku kulturu SIV-a. »Zadaci i putevi razvika fizičke kulture u uslovima socijalističke izgradnje Jugoslavije«, koji je pročitao Vlado Ivković. U diskusiji o ovom referatu na plenarnim sednicama, 6 i 7 novembra, govorilo je 17 učesnika.

Komisije su radile sva tri dana trajanja Kongresa.

U prvoj komisiji diskutovalo se na osnovu koreferata: »Sadržaj i organizacija fizičke kulture u Jugoslaviji«, koji je podneo Branko Polić, direktor Saveznog zavoda za fizičku kulturu, i »Nastavni kadrovi u fizičkoj kulturi«, koji je podneo Vlado Ivković, sekretar Savezne komisije za fizičku kulturu. Radu ove komisije prisustvovalo je prosečno oko 450, a u diskusiji učestvovali su 52 delegata.

U drugoj komisiji diskutovalo se na osnovu koreferata: »Komuna i fizičko vaspitanje naroda«, koji je podneo Naum Naumovski, predsednik Narodnog odbora Sreza Skopje, »Planiranje, projektovanje i izgradnja objekata za fizičku kulturu«, koji je podneo ing. Boris Bakrač, predsednik Jugoslovenskog olimpijskog komiteta i »Materijalno-finansijski problemi fizičke kulture«, koji je podneo Milivoje Radovanović, predsednik Partizana Jugoslavije — Saveza za telesno vaspitanje. Radu ove komisije prisustvovalo je prosečno oko 450, a u diskusiji učestvovalo 39 delegata.

U trećoj komisiji diskutovalo se na osnovu koreferata: »Fizička kultura i zdravlje naroda«, koji je podneo dr Herbert Kraus, sekretar Sekretarijata za narodno zdravlje SIV-a i »Fizička kultura kao sredstvo rasonode i aktivnog odmora i njen uticaj na radnu sposobnost«, koji je podneo Mišo Pavličević, sekretar Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije. U diskusiji je učestvovalo 41 delegat.

Na plenarnoj sednici, 8 novembra, Kongres je usvojio izveštaje sve tri komisije, odluku o organizovanju i sprovođenju jugoslovenske sabirne akcije za izgradnju objekata za masovnu fizičku kulturu, rezoluciju i pismo predsedniku Titu.

Na predlog Narodne omladine Jugoslavije, doneta je odluka da se organizuje akcija prikupljanja materijalno-finansijskih sredstava za izgradnju što više objekata za fizičku kulturu pri školama, u stambenim naseljima i to, pre svega, u industrijskim centrima i većim naseljima. Ta sredstva koristeće se isključivo za izgradnju objekata na teritoriji opštine na kojoj su i ostvarena.

Rezolucija Kongresa glasi:

I

Fizička kultura ima ogroman društveni značaj, i njen razvitak nerazdvojivo je povezan sa borbom koju naši radni ljudi vode za izgradnju socijalističkog društva. Fizička kultura doprinosi jačanju zdravlja, radne i odbranbene sposobnosti građana i predstavlja pogodan oblik zabave i odmora.

Ovakvo shvaćena fizička kultura može se razvijati samo na amaterskim principima. Jedino tako ona može biti, uz umno i tehničko obrazovanje, jedan od sastavnih elemenata socijalističkog vaspitanja.

Upravo radi toga razvitak fizičke kulture u našoj zemlji ne može biti samo stvar organizacija za fizičku kulturu, nego i celokupne društvene zajednice. Zato je neposredni zadatak političkih i društvenih organizacija, organa vlasti i društvenog upravljanja, kao i mnogobrojnih institucija da pomažu masovnom okupljanju radnih ljudi i njihovom uključivanju u sistemski rad na fizičkom obrazovanju.

Opšti ekonomski i društveni razvitak naše zemlje zahteva da se, s obzirom na povećanje stanovništva u gradovima i industrijskim centrima, upravo tu posveti najveća pažnja obuhvatanju što većeg broja radnih ljudi delatnošću na fizičkom obrazovanju. To tim više što razvijanje fizičke kulture u savremenim uslovima predstavlja neposredan izraz brige za radnog čoveka.

Rad na fizičkom obrazovanju i vaspitanju odvijaje se u porodici, preškolskim ustanovama, školama, Jugoslovenskoj narodnoj armiji, predvojničkoj obuci, u organizacijama za fizičku kulturu, kao i u izletničkim, izvidničkim, ferijalnim i sličnim organizacijama. Istom cilju će služiti i izgradnja odgovarajućih igrališta i uređaja po parkovima, plažama i izletištim, kao i otvaranje servisa za slobodnu fiskulturnu aktivnost uz sportske objekte.

Kongres ukazuje da je potrebno i dalje razvijati pokret fizičke kulture — jedinstven po idejnim osnovama i zajedničkom minimalnom programu fizičkog obrazovanja, ali dovoljno elastičan uz maksimalno bogatstvo oblika i metoda, da bi saglasno uslovima pojedinih krajeva naše zemlje mogao obuhvatiti desetine i stotine hiljada novih članova. Pored ostalog, i to će omogućiti da se zajedničkim naporima u nekoliko narednih godina potpuno obuhvate radom na fizičkom radu svi učenici u školama i da se bitno poveća broj članova organizacija za fizičku kulturu.

II

Uzimajući u obzir teške posledice rata, kao i zaostalost nasleđenu iz predratne Jugoslavije, fiskulturni pokret je od oslobođenja do danas postigao krupne rezultate u obuhvatanju mnogih desetina hiljada građana naše zemlje i razvijanju novih oblika fiskulturne delatnosti, stalno se povećavao broj članova organizacija za fizičku kulturu, podignuta je na visoki nivo delatnost na fizičkom vaspitanju pripadnika Armije, unapređuje se rad na fizičkom obrazovanju učenika, postignuti su značajni rezultati u osposobljavanju stručnih kadrova i izgradnji objekata za fizičku kulturu.

Usvajajući osnovne stavove izražene u referatu i koreferatima, Kongres u isto vreme ukazuje i na izvesne nedostatke i pojave, koje su se u proteklom periodu javljale u našem fiskulturnom pokretu. To se u prvom redu odnosi na nedovoljna nastojanja da se omasovi pokret fizičke kulture, na shvatanje da sport postoji isključivo radi postizavanja vrhunskih rezultata, a ne radi naših radnih ljudi i zadovoljavanja njihovih potreba i interesovanja. Zanimarivanje osnovne društvene funkcije fizičke kulture i njeno zaboravljanje u praksi dovelo je do ozbiljnih tendencija komercijalizacije sporta, i to kako kod pojedinaca, tako i kod nekih klubova, do rasipanja društvenih sredstava, stvaranja crnih fondova, prekidanja odnosa među sportskim kolektivima, nepostovanja postojećih propisa i slično. Sve je to uslovalo da razvitak fizičke kulture unekoliko zaostane za napretkom postignutim na drugim područjima našeg društvenog života.

Kongres osuđuje negativne pojave i poziva sve društvene i političke organizacije, sve fiskulturnike i radnike u oblasti fizičke kulture da se najenergičnije bore za njihovo uklanjanje. U isto vreme Kongres očekuje da će se sve društvene snage više i sistematski interesovati za osnovne probleme fizičke kulture i da će pomoći forumima i organizacijama za fizičku kulturu da odluke ovog Kongresa čim uspešnije budu provedene u delo.

III

Kongres naglašava da je škola, kako u gradu tako i na selu, osnovni faktor svestranog fizičkog vaspitanja dece i omladine.

Kongres ukazuje da će škola u skladu sa opštim materijalnim mogućnostima sve više biti stavljena u položaj da pored obezbeđuje potrebne materijalne i kadrovske uslove kako bi u toku narednih nekoliko godina sva školska omladina preko obavezne nastave fizičke kulture i kroz slobodnu aktivnost bila obuhvaćena redovnim i sistematskim fizičkim vaspitanjem.

Prosvetni organi, školski odbori, nastavnički saveti, a posebno nastavnici za fizičku kulturu, imaju veliku ulogu da ostvare taj krupan zadatak. Oni su dužni, bez obzira na mestičnu oskudnost materijalnih sredstava, da organizuju učenicima raznolike oblike fiskulturne aktivnosti prema postojećim mogućnostima i uslovima.

U cilju razvijanja slobodne van-nastavne aktivnosti učenika u oblasti fizičke kulture, potrebno je prići stvaranju učeničkih društava za fizičku kulturu koja će se povezivati na teritoriji opština i srezova u cilju lakšeg ostvarenja svog programa i učestvovanja u posebnim lokalnim takmičenjima za omladinu. Društvene organizacije za fizičku kulturu treba da pomognu školi u tome da mladim generacijama obezbedi fizičko vaspitanje koje odgovara potrebama našeg društvenog i privrednog razvika.

Da bi rad na svestranom fizičkom vaspitanju u školi postao efikasniji i konkretniji i da bi se mogli pratiti rezultati koji se u tome postižu, potrebno je utvrditi minimalni program fizičkog obrazovanja koji učenici određenog uzrasta treba da savladaju. Učenicima koji savladaju taj program, dodeljuje se značka za fizičku kulturu.

U vezi sa obezbeđivanjem prostora za bavljenje fizičkom kulturom, treba nastojati da se po unapred izrađenom planu odmah počne sa izgradnjom odgovarajućih vežbališta uz postojeće škole, ili stvaranjem zajedničkih centara za fizičku kulturu za nekoliko škola. Kongres smatra da odgovarajućim propisima treba predvideti obavezu da se prilikom projektovanja i podizanja novih školskih zgrada osigura i izgradnja odgovarajućih objekata za fizičku kulturu.

Kongres posebno ukazuje na potrebu pružanja veće pomoći razvijanju fizičke kulture na univerzitetima. To se odnosi kako na pitanje stvaranja materijalne baze, tako i na obezbeđivanje potrebnih stručnih kadrova.

IV

Delatnost Jugoslovenske narodne armije na fizičkom vaspitanju predstavlja sastavni deo napora društvene zajednice na podizanju fizičke kulture naroda.

Kongres očekuje da će Armija i ubuduće pružiti svesrdnu pomoć i podršku radu na fizičkom vaspitanju naroda, razvijajući i dalje svestrano fizičko vaspitanje svojih pripadnika.

V

»Partizan« Jugoslavije — Savez za telesno vaspitanje, Savez sportova, Streljački, Planinarski i Konjički savez, kao i druge organizacije za fizičku kulturu, treba da prošire svoju delatnost kako bi zadovoljile raznovrsne potrebe i interese građana, a naročito u opštem podizanju fizičke kulture, unapređenju vrhunskog sporta i slobodne aktivnosti u fizičkoj kulturi radi zdravlja, zabave i raznodela.

Ove organizacije moraju daleko veću pažnju posvetiti okupljanju radničke omladine, odraslih građana, kao i daljem širenju fizičke kulture u selu.

Omasovljenje organizacija za fizičku kulturu sve više zavisi od sadržine i oblika njihovog rada. Aktivnost ovih organizacija se ne može više iscrpljivati u klasičnim časovima telesnog vežbanja i treniranja radi priprema za takmičenja i sletove. U osnovu rada svih fiskulturnih organizacija treba postaviti minimalni program fizičkog obrazovanja čije ispunjenje će takođe biti stimulirano odgovarajućim znakovima.

Kongres preporučuje da se osnovna fiskulturna aktivnost odvija u društvima »Partizana«, u okviru sportskih i drugih društava za fizičku kulturu koja će po svojim organizacionim, kadrovskim i materijalnim uslovima i zdravstvenom službom moći zadovoljiti raznovrsne potrebe širokih masa radnih ljudi. To ne isključuje mogućnost postojanja i samostalnih sportskih klubova.

Postepeno ostvarivanje zajedničkog programa vodiće približavanju »Partizana« Jugoslavije — STV i organizacija Saveza sportova Jugoslavije. To približavanje biće ubrzano organizovanjem zajedničkih akcija, zajedničkim učestvovanjem u takmičenjima, zajedničkom politikom i organima za osposobljavanje kadrova, izgradnju objekata i izdavačku delatnost.

Uspešno ostvarivanje zadataka jedinstvenog fiskulturnog pokreta moći će da dođe i kao rezultat poboljšanja rada i učvršćenja postojećih društvenih organizacija za fizičku kulturu. Zato treba još efikasnije nastojati da se provodi osnovni program »Partizana«, uvede minimalni program fizičkog obrazovanja u sportske i druge organizacije za fizičku kulturu, i da se daleko čvršće povežu sportski savezi u okviru Saveza sportova Jugoslavije.

VI

Kongres posebno ukazuje na potrebu vršenja izmena u postojećem sistemu takmičenja koja organizuju društvene organizacije za fizičku kulturu. Takmičenja predstavljaju snažnu polugu fizičkog vaspitanja, ona su njegov sastavni deo, koji se ničim ne može zameniti. Međutim, takmičenja mogu odigrati pozitivnu ulogu samo onda ako su podređena određenim vaspitnim ciljevima. Zato naša puna orijentacija mora da bude na takmičenja u okviru osnovnih organizacija, opština i srezova. Učešće na takmičenjima u principu ne sme smetati pripadnicima organizacija za fizičku kulturu da ispunjavaju svoje obaveze u školama i na radnim mestima.

Kongres obavezuje Savez sportova Jugoslavije da ponovo razmotri sistem takmičenja, da ga izmeni i dozvoli savezne lige u postojećem obliku samo u onim slučajevima kada je to društveno-ekonomski opravdano, kada ne narušava vaspitne zadatke fizičke kulture i kada je neophodno radi podizanja kvaliteta pojedinih grana sporta.

VII

Vrhunska sportska dostignuća treba da se javljaju kao prirodna posledica razvijene fizičke kulture naroda i redovnog sistematskog rada u osnovnim organizacijama. To znači da najviše sportska dostignuća treba da budu deo i rezultat rada na masovnom i svestranom fizičkom vaspitanju, da odražavaju stepen kvaliteta naše fizičke kulture uopšte.

U našim uslovima bavljenje sportom ne može biti profesija. Svi sportisti treba da uporedo sa bavljenjem sportom rade na nekom radnom mestu, da se postepeno pripremaju za neki poziv ili da uče. Najboljim i najtalentovanijim sportistima potrebno je pomoći u osposobljavanju za neki poziv i preko odgovarajućih stipendija za školovanje i stručno usavršavanje.

Obavezuje se Savez sportova Jugoslavije da u tom smislu dopuni propise o materijalnoj pomoći i kategorizaciji sportista koji će biti obavezni za sve sportske saveze. Kongres očekuje da će se sve društvene organizacije, a prvenstveno one za fizičku kulturu, najenergičnije boriti za poštovanje donesenih odluka i da će sprečiti sve vidove njihovog kršenja i izigravanja.

VIII

Zdravstvenoj zaštiti članova organizacija za fizičku kulturu potrebno je posvetiti naročitu pažnju. U tom smislu treba proširiti zdravstvenu zaštitu fiskulturnika, kako u preventivnoj tako i praktičnoj lecarskoj službi.

Za obezbeđenje materijalne baze za provođenje zdravstvene zaštite, treba da se staraju opštine, srezovi i republike, a za koordinaciju službe i naučno-istraživački rad, državna komisija i zavodi za fizičku kulturu.

IX

U politici izgradnje objekata za fizičku kulturu treba se prvenstveno orijentisati na igrališta i vežbališta, na objekte uz škole, stambene zajednice i radnička naselja, na kompleksne objekte koji će omogućavati masovno bavljenje fizičkom kulturom i vanarmisko vojno vaspitanje, kao i na podizanje objekata u izletištim, prvenstveno uz gradove i industrijske centre. U vezi sa tim treba ponovo razmotriti urbanističke planove i obezbediti izgradnju malih objekata u naseljenim delovima grada, kako bi radni ljudi imali i vremenski i prostorno mogućnosti da ih svakodnevno koriste.

Potrebno je obezbediti da objekti za fizičku kulturu postanu opštedruštvena svojina. Forme neposrednog upravljanja objektima mogu biti različite, ali njihove korisnike i način upravljanja treba da utvrđuju komune preko svojih organa za fizičku kulturu.

Kongres takođe ukazuje na štetnost prakse da se neki objekti za fizičku kulturu oduzimaju i upotrebljavaju za druge svrhe.

X

Za predviđeno omasovljenje pokreta fizičke kulture i podizanje njegovog kvaliteta neophodno je da društvena zajednica obezbedi veća finansijska sredstva. Ističući veliki značaj vlastitih prihoda koje mogu još uspešnije ubuduće ostvarivati organizacije za fizičku kulturu, Kongres smatra da treba predložiti formiranje fondova za fizičku kulturu, ili da se pronađe neki drugi način stalnijeg obezbeđivanja materijalnih sredstava za finansiranje fizičke kulture, koji bi odgovarao celokupnom našem privrednom sistemu.

Ta sredstva bi morala koncentrisati sva materijalna davanja drugih društvenih faktora koja su namenjena za razvitak fizičke kulture. Njihovu raspodelu treba vršiti na demokratskoj osnovi uz učešće svih zainteresovanih faktora u okviru društvenih organa za fizičku kulturu. Ona bi se prvenstveno trošila na stvaranje materijalne i kadrovske baze za razvitak fizičke kulture, kao i za takmičenja od šireg društvenog značaja, što se prvenstveno odnosi na slobodnu aktivnost učenika.

Kongres ukazuje na potrebu racionalnije raspodele sredstava koja se daju za fizičku kulturu i potrebu obezbeđivanja efikasnije društvene kontrole nad trošenjem tih sredstava.

XI

Veliku ulogu u razvitku fizičke kulture odigraće način izbora i sistem školovanja stručnog kadra, i to kako nastavnika fizičke kulture, tako i prednjaka i trenera za društvene organizacije.

U tom smislu treba pristupiti formiranju jedinstvene mreže institucija kroz koje će se školovati amaterski i profesionalni stručni kadrovi.

Dobrovoljni amaterski rad na području fizičke kulture ima punu društvenu vrednost i u vezi sa tim treba posebnu pažnju posvetiti negovanju lika dobrovoljnog amaterskog radnika.

XII

Kongres ukazuje na opravdanost stvaranja društveno-državnih organa za fizičku kulturu, ističući neophodnost da se i pri ostalim opštinskim narodnim odborima stvore saveti za fizičku kulturu. Isto tako je neophodno u okviru komuna stvarati zajednički organ za sve društvene organizacije za fizičku kulturu.

U srezovima, pored saveta pri narodnim odborima, treba ići i na stvaranje rukovodstava pojedinih društvenih organizacija za fizičku kulturu, ali u isto vreme obezbediti povećanje njihovih kompetencija, međusobno povezivanje i veću koordinaciju rada.

Štampa, radio i televizija mogu da odigraju veliku ulogu u ostvarivanju zadataka i linije koju je Kongres odredio. Radi toga Kongres očekuje da će štampa, radio i televizija, u zajednici sa drugim društvenim faktorima, pomoći još brži razvitak pokreta za fizičku kulturu u našoj zemlji.

Kongres ukazuje da referat i koreferat, zaključci komisija i diskusija, pružaju obilje materijala za provođenje donesenih odluka. Za ostvarivanje tih odluka od presudne važnosti je aktivnost svih društvenih snaga u našoj zemlji, a u prvom redu organa vlasti i društvenog upravljanja, političkih organizacija, celokupnog članstva i rukovodstava organizacija za fizičku kulturu.

Kongres posebno stavlja u zadatak Komisiji za fizičku kulturu Saveznog izvršnog veća i rukovodstvima društvenih organizacija za fizičku kulturu da zaključke Kongresa još temeljitije razrade i da preduzmu mere za njihovo provođenje.

R-M.M.

JUGOSLAVIJA I ITALIJA

Zvanični diplomatski odnosi između Jugoslavije i Italije uspostavljeni su neposredno posle zaključenja Ugovora o miru. Aprila 1947 jugoslovenska vlada dala je agroman za prvog posleratnog poslanika Republike Italije u Beogradu,¹ a italijanska vlada agroman za jugoslovenskog poslanika u Rimu.

Do zaključenja Ugovora o miru Italija se nalazila pod okupacijom savezničkih trupa. U tom razdoblju bila je u Rimu Jugoslovenska delegacija pri savezničkom Savetodavnom veću za Italiju.

U prvom posleratnom razdoblju međusobne odnose znatno je opterećivao nerešeni problem Slobodne Teritorije Trsta.

Potpisivanjem Memoranduma o saglasnosti stvoreni su potrebni uslovi za normalizovanje i unapređenje odnosa između dve susedne zemlje. Ovo razdoblje karakteriše stalno razvijanje saradnje u svim pravcima, naročito na ekonomskom polju, zatim u sukcesivnom rešavanju spornih pitanja i poboljšanju opšte atmosfere u međusobnim odnosima.

Odredbe Ugovora o miru. — Ugovor o miru sa Italijom zaključen je i potpisan u Parizu 10 februara 1947 »između sila Savezničkih i Udruženih«, s jedne, i Italije, s druge strane. Ugovorom je objavljen prestanak ratnog stanja sa Italijom. U preambuli Ugovora zemlje-potpisnice izjavljuju da uzimaju u obzir činjenicu da je 25 jula 1943 u Italiji bio zbačen fašistički režim i da je 3 i 29 septembra 1943 nova Badoljova vlada potpisala uslove primirja. Takođe se uzima u obzir činjenica što su »posle navedenog primirja italijanske oružane snage, kako vladine tako i pokreta otpora, uzele aktivno učešće u ratu protiv Nemačke, što je 13 oktobra 1943 Italija objavila rat Nemačkoj i tako postala saratnik u ratu protiv Nemačke«.

Ovim Ugovorom Italiji su priznate granice koje je imala na dan 1 januara 1938, sa izvesnim manjim korekturama u korist Francuske (Tenda i Briga) i značajnijim u korist Jugoslavije.

Jugoslavija je Ugovorom o miru dobila teritorije Slovenačkog Primorja, Istre sa Rijekom i Kvarnerskih Otoka (Cres, Lošinj i dr.), Zadar, ostrva Lastovo i Palagružu. Svi ovi predeli predstavljaju jugoslovensku nacionalnu teritoriju na kojoj žive samo izolovane grupe italijanske narodnosti.

Na ovaj način ispravljena je krupna istoriska nepravda nanescena jugoslovenskim narodima posle završetka Prvog svetskog rata. Međutim, i pored toga, u Italiji je ostalo još oko 60.000 pripadnika jugoslovenske etničke grupe (izuzimajući Slobodnu Teritoriju Trsta).

Italija se obavezala da će Jugoslaviji na ime reparacija isplatiti 125 miliona US dolara (čl. 74).

Ugovor o miru je predviđeo formiranje t. zv. Slobodne Teritorije Trsta (STT), na čelu sa guvernerom koga bi posle konsultovanja jugoslovenske i italijanske vlade imenovao Svet bezbednosti OUN sa mandatom od pet godina.

Jugoslavija je stekla pravo da bez naknade prisvoji svu talijansku imovinu koja je postojala na teritoriji stare Jugoslavije, kao i italijansku državnu i poludržavnu imovinu na pripojenim područjima, dok se obavezala da obešteti imovinu italijanskih državljana na ovom području (čl. 79, Aneks XIV Ugovora o miru).

Odnosi od zaključenja Ugovora o miru do potpisivanja Memoranduma o saglasnosti (februar 1947 — oktobar 1954). — Ugovorom o miru stvoreni su uslovi za uspostavljanje i razvijanje normalnih odnosa između Italije i Jugoslavije. Međutim, obrazovanje STT ubrzo je izazvalo teškoće koje su dugi niz godina pogoršavale odnose između dve zemlje i znatno kočile razvoj međusobne saradnje. Stanje u odnosima se naročito pogoršalo kada je jednostranom odlukom zapadnih sila od 20 marta 1948 (SAD, Velika Britanija i Francuska), potpisnica Ugovora o miru s Italijom, došlo do objavljivanja t. zv. Tripartitne deklaracije, prema kojoj je trebalo da se STT priključi Italiji. Ova nepravredna odluka znatno je uticala na još veće

zaoštravanje spora oko Trsta. Italija se niz godina stalno pozivala na ovaj instrument i zahtevala da on bude osnova pregovora.

Stav jugoslovenske vlade bio je da se u toj fazi tršćansko pitanje može rešiti jedino sporazumom između direktno zainteresovanih zemalja — Jugoslavije i Italije.

Na inicijativu jugoslovenske vlade došlo je u toku 1951 i 1952 do nezvaničnih razgovora između pretstavnika dve zemlje sa ciljem da se nađe zajednička osnova za zvanične pregovore. Iako ovi razgovori nisu dali nikakvih konkretnih rezultata, ipak su omogućili međusobno upoznavanje gledišta, što je predstavljalo neophodnu etapu u rešavanju ovog problema.

Situacija oko Trsta se dalje komplikovala i zaoštrila kada su aprila 1952, na konferenciji održanoj u Londonu, SAD i Velika Britanija ponovo donele jednostranu odluku o predavanju gotovo čitave administracije u zoni »A« organima italijanske vlade. Na taj način tršćansko pitanje počelo je ustvari da se rešava politikom »svršenih činova« na štetu jugoslovenskih interesa.

Tršćanski spor doživeo je kulminacionu tačku kada su po treći put vlade Velike Britanije i SAD donele, 8 oktobra 1953, bez konsultovanja Jugoslavije odluku da se civilna uprava u zoni »A« STT u celini poveri Italiji. Istovremeno je italijanska vlada, da bi obezbedila realizaciju ove odluke, izvršila koncentraciju trupa na granicama STT, što je izazvalo identične protivmere od strane Jugoslavije.

Odluka italijanske vlade bila je u očevidnoj suprotnosti sa odredbama Ugovora o miru i naišla je na vrlo energičan otpor jugoslovenske vlade i celog jugoslovenskog naroda. Tom prilikom je jugoslovenska vlada, zabrinuta za očuvanje mira u ovom delu Evrope, obavestila OUN o toj jednostranoj i nepravednoj odluci i predložila da se održi jedna međunarodna konferencija, koja bi razmotrila nastalu situaciju i razloge koji su do nje doveli. Posle dužeg pregovaranja o konferenciji, postignuta je saglasnost da način rešenja ovog problema razmotre Jugoslavija, SAD i Velika Britanija, a zatim Italija, SAD i Velika Britanija. U Londonu su 2 februara 1954 počeli pregovori, koji su se uspešno završili 5 oktobra 1954 potpisivanjem Memoranduma o saglasnosti između vlada Italije, Ujedinjene Kraljevine, Sjedinjenih Država i Jugoslavije o Slobodnoj Teritoriji Trsta. Kao prilog Memoranduma potpisan je i Specijalni statut o položaju manjina. Ujedno su izmenom pisama između ambasadora FNRI i Italije u Londonu rešena oš neka druga pitanja (domovi kulture Slovenaca u Trstu, otvaranje konzularnih predstavništva u Kopru i Trstu itd.).

Iako je tršćanski problem znatno opterećivao međusobne odnose, ipak se u tom razdoblju rešilo ili pristupilo rešavanju nekih pitanja iz Ugovora o miru, kao i drugih.

Sporazum između Jugoslavije i Italije o delimičnom regulisanju međusobnih obaveza ekonomskog i finansijskog karaktera, koje proističu iz Ugovora o miru, potpisan je 23 decembra 1950 u Rimu. Ovim sporazumom bilo je utvrđeno da Italija na ime prve tranše reparacija stavi Jugoslaviji na raspoloženje sumu od 30 miliona US dolara, ali će od te sume zadržati iznos od 10 miliona dolara na ime oštete za svoju imovinu naciona-
lizovanu u Jugoslaviji.

U želji da doprinese stvaranju što povoljnije atmosfere u međusobnim odnosima i po cenu sopstvenih žrtava, jugoslovenska vlada je na molbu italijanske vlade potpisala Sporazum o ribolovu, 13 aprila 1949. Ovim Sporazumom data su prava italijanskim ribarima da u četiri Sporazumom predviđene zone jugoslovenskih teritorijalnih voda mogu loviti sa svojim ribaricama. Italija je preuzela obavezu da na ime kanona za korišćenje ovog prava plaća Jugoslaviji iznos od 750 miliona lira godišnje. Ovaj kanon je iduće godine na zahtev italijanske vlade bio smanjen na 600 miliona lira.

U istom razdoblju započeli su u Stalnoj mešovitoj komisiji pregovori o razgraničenju tršćanskog i severnog sektora i o restituciji kulturno-umetničkih dobara (ova pitanja ostala su do danas nerešena).

Sporazum o snabdevanju vodom Opštine Gorica zaključen je 26 jula 1954, a o malograničnom prometu 3 februara 1949.

U pogledu trgovinske razmene i ekonomske saradnje u ovom razdoblju postignuti su relativno dobri rezultati.

¹ Na osnovu plebiscita od 2 juna 1946 u Italiji je ukinuta monarhija i proglašena republika.

Prvi Trgovinski sporazum sa Dodatnim protokolom zaključen je već 26. novembra 1947, i bio je koristan za privredu obe zemlje. Komplementarnost dve privrede i geografska blizina dva tržišta dali su ubrzo pozitivne i obostrano korisne rezultate. Uprkos nepovoljne atmosfere u međusobnim odnosima, robna razmena dostigla je značajan obim i pokazivala stalnu, iako ne izrazitu, tendenciju porasta.

Značaj i sadržina Memoranduma o saglasnosti. — Potpisivanjem londonskih instrumenata rešeno je pitanje koje je predstavljalo dugogodišnju prepreku za razvoj i unapređenje odnosa između dve zemlje i problem koji je ugrožavao mir u ovom delu sveta. Na ovaj način obe zemlje dale su značajan doprinos popuštanju zategnutosti u svetu.

U članu 1 Memoranduma konstatuje se da se sprovođenje odredaba Ugovora o miru s Italijom koje se odnose na STT pokazalo nemogućim, pa su se zbog toga četiri najzainteresovanije vlade, tj. vlade FNRJ, Italije, Velike Britanije i SAD, konsultovale »kako bi se sadašnja nezadovoljavajuća situacija najbolje okončala«. Ovim Sporazumom je rešen problem sporne teritorije tako što je dotadašnja demarkaciona linija između zona »A« i »B« STT pomerena u korist Jugoslavije u širini od prosečno 1 km na prostoru od morske obale do brda Golich. Time je Jugoslavija dobila oko 11,5 km² teritorije bivše zone »A«, koja se nalazila pod anglo-američkom vojnom upravom, sa oko 3.000 stanovnika, koji su gotovo u celini slovenačke narodnosti.

Sporazum predviđa okončanje vojne uprave, povlačenje anglo-američkih jedinica sa teritorije zone »A« i neposredno preuzimanje civilne uprave nad dodeljenim teritorijama od strane jugoslovenskih odnosno italijanskih vlasti (čl. 2).

Memorandum je obavezao dve vlade da neće preduzimati nikakve zakonske ili administrativne mere protiv ličnosti i imovine bilo kojeg stanovnika područja koje prelazi pod njihovu upravu zbog ranije političke aktivnosti u vezi sa rešavanjem problema STT (čl. 6); predviđa zaključenje sporazuma o regulisanju malopograničnog prometa (čl. 7); daje pravo svim licima koja su ranije stalno boravila na područjima koja prelaze pod civilnu upravu jedne od dve zemlje da se mogu nesmetano vratiti u ta područja i garantuje im da će uživati ista prava kao i ostali stanovnici ovih područja (čl. 8). Ovim članom ispravljena je jedna ozbiljna nepravda kojom je bio pogođen znatan deo pripadnika jugoslovenske etničke grupe za vreme fašističkog režima u Italiji, kada su, zbog progona i šikaniranja kojima su bili izloženi, bili primorani da napuste svoje domove.

Za uspostavljanje čvrste i konstruktivne osnove za odnose između dve zemlje u budućnosti od naročitog su značaja odredbe Specijalnog statuta o položaju manjina, kao što je niz garancija koje imaju za cilj da obezbede jednakost prava i postupaka svim pripadnicima obe etničke grupe, i to: politička i građanska prava, upotrebu maternjeg jezika u ličnim i službenim odnosima sa upravnim i sudskim vlastima, dvojezični natpisi na ulicama i javnim ustanovama, pravo na posedovanje vlastite štampe na maternjem jeziku, nesmetano organizovanje manjinskih prosvetnih, kulturnih i drugih organizacija i postojanje manjinskih škola sa nastavom na maternjem jeziku.

Od posebnog značaja je odredba Statuta kojom se predviđa obrazovanje Mešovitog jugoslovensko-italijanskog odbora kao pomoćnog i konsultativnog organa dve vlade za pitanja zaštite obe etničke grupe.

Izmenom pisama između šefova dve delegacije, italijanska vlada se obavezala da će slovenačkim kulturnim organizacijama u Trstu staviti na raspoloženje dve zgrade za potrebe domova kulture i da će dodeliti sredstva za izgradnju i opremu novog slovenačkog doma kulture. Jugoslovenska vlada se obavezala da će blagonaklono razmotriti zahteve italijanskih kulturnih organizacija u pogledu dodatnih prostorija za njihovu kulturnu aktivnost na području koje prelazi pod jugoslovensku upravu. Takođe su izmenjena pisma u kojima obe vlade izražavaju spremnost za obrazovanje konzularnih predstavništava dve zemlje — u Trstu i Kopru.

Potpisivanje svih ovih aranžmana naišlo je na vrlo pozitivan odjek među narodima obe zemlje i svetskoj javnosti.

Pretsednik Tito je u eksponu na zasjedanju Savezne narodne skupštine 25. oktobra 1954, govoreći o rešenju tršćanskog problema, između ostalog, rekao:

»Mi iskreno želimo da ovaj sporazum postane zaista vjesnik nove ere na Jadranu i na našim zapadnim granicama, stvaranjem takve svestrane saradnje i razumevanja koje u prošlosti nikada nije bilo moguće realizirati zbog niza objektivnih i subjektivnih poteškoća. Naše je čvrsto uverenje da se rešenjem tršćanskog pitanja otvaraju široke mogućnosti za razvijanje ekonomske, kulturne i političke saradnje, koje su u interesu ovih zemalja.«

Najviši italijanski državni rukovodioci su sa simpatijom primili londonske aranžmane. Tadašnji predsednik italijanske vlade Mario Šelba izjavio je u intervjuu objavljenom u jugoslovenskom listu »Borba« 10. oktobra 1954, na pitanje kakav će uticaj imati zaključeni sporazum na buduće jugoslovensko-italijanske odnose, između ostalog, sledeće:

»Ubeđen sam da sadašnji Sporazum može biti odlična baza za uspostavljanje uže saradnje između naših dveju zemalja. Ovo ubeđenje sam imao priliku da ranije izrazim u mom govoru, u Parlamentu 18. februara o. g., kada sam upravo izjavio da će nakon što se reši tršćanski problem, biti moguće da se ostvari saradnja koju nameću sama komplementarnost i struktura naših zemalja kao i njihov geografski položaj.«

Odnosi posle potpisivanja Memoranduma o saglasnosti. — Posle zaključenja londonskog sporazuma razvoj odnosa je potvrdio pravilnost ranijih ocena da će se skidanjem sa dnevnog reda tršćanskog problema odnosi između dve zemlje moći vrlo povoljno da razvijaju.

U četvorogodišnjem razdoblju, od potpisivanja Memoranduma, postignuti su vrlo dobri i obostrano korisni rezultati u oblasti ekonomske i kulturne saradnje.

Londonski sporazum je dao značajan potstrek za pristupanje rešavanju otvorenih pitanja iz Ugovora o miru i onih koja predviđa Memorandum o saglasnosti.

U ovom razdoblju su iz Ugovora o miru rešena sledeća značajnija pitanja:

18. decembra 1954 zaključen je u Beogradu Sporazum o definitivnom regulisanju svih uzajamnih obaveza ekonomskog i finansijskog karaktera koje proističu iz Ugovora o miru i sukcesivnih sporazuma (reparacije, italijanska imovina u FNRJ, imovina italijanskih optanata, civilne i vojne penzije, privatna potraživanja itd.). Kao saldo ovog prebijanja italijanska vlada se obavezala da će jugoslovenskoj vladi u roku od 3 godine isplatiti iznos od 30 miliona US dolara.

U toku 1956 definitivno je izvršena raspodela administrativne arhive odnosno Jugoslaviji je vraćena arhiva sa pripojenih područja, i o tome je potpisan završni protokol.

Iz Memoranduma o saglasnosti rešena su sledeća značajnija pitanja:

20. avgusta 1955 potpisan je u Videmu (Udinama) Sporazum o malopograničnom prometu, predviđen čl. 7 Memoranduma. Formirana je Stalna mešovita komisija za primenu tog Sporazuma. Na predlog jugoslovenske vlade, oblast obuhvaćena ovim Sporazumom proširena je na celu jugoslovensko-italijansku granicu u širini od prosečno 10 km sa svake strane granične linije.

U skladu sa čl. 8 Specijalnog statuta, februara 1955 obrazovan je Mešoviti italijansko-jugoslovenski odbor za pitanja manjina. Pravilnikom potpisanim u Rimu 15. februara 1955 utvrđene su kompetencije Mešovitog odbora. Predviđeno je da Odbor održa godišnje dva redovna zasjedanja. Dosad je održao tri sastanka: maja 1957 u Rimu, novembra 1957 u Beogradu i jula 1958 u Rimu. Razmatrao je pitanje iz oblasti zvanične upotrebe jezika manjine i manjinskog školstva, kao i razne žalbe i pitanja pojedinih pripadnika slovenačke etničke grupe na tršćanskom području.

U 1955 su uspostavljena konzularna predstavništva dve vlade — u Kopru i Trstu.

Februara 1956 Italija je isplatila prvu ratu za izgradnju slovenačkog doma kulture u Trstu, a novembra 1958 drugu ratu, što predstavlja oko dve trećine predviđenog iznosa.

Izvršeno je preseljavanje lica iz bivših zona »A« i »B« koja su se u skladu sa čl. 8 Memoranduma izjasnila da ne žele ostati na tim područjima. Ostalo je da se reši pitanje transfera finansijskih sredstava ovih lica realizovanih prodajom njihovih nepokretnih dobara.

Oktobra 1957 definitivno je završeno obeležavanje granice na oseku između zona »A« i »B« bivše STT (čl. 3).

Stvaranju poverenja među pograničnim stanovnicima i poboljšanju opšte atmosfere u međusobnim odnosima znatno je doprineo Sporazum o malopograničnom prometu. Ova; Sporazum daje iz godine u godinu sve bolje rezultate. Broj prelaza u oba pravca stalno se povećavao, što prikazuje sledeći pregled:

Godina	Prelazi jugoslovenskih građana	Prelazi italijanskih građana	Ukupno
1955 (od kraja avgusta)	...	...	264.706
1956	2,442.754	1,549.668	3,992.422
1957	3,377.644	2,504.748	5,882.392
1958 (za prvih 9 meseci)	2,801.008	1,726.364	4,527.372

Italijansko-jugoslovenska granica postala je jedna od najliberalnijih granica u Evropi i primer saradnje zemalja sa različitim društvenim sistemima.

31 marta 1955 su potpisani: Sporazum o lokalnom robnom prometu Trsta sa našim pograničnim srezovima Kopar, Buje, Sežana i Nova Gorica i Sporazum o lokalnoj razmeni između graničnih područja Gorica — Udine i Sežana — Nova Gorica — Tolmin. Ova dva Sporazuma omogućavaju godišnju razmenu od oko 6 milijardi lira u oba pravca.

Veliki značaj imao je Mešoviti odbor za pitanja manjina. On je doprineo nastojanjima dve vlade da se osetljiva pitanja manjina rešavaju putem striktno primene odredaba Specijalnog statuta i time omoguću nesmetani demokratski razvitak obe etničke grupe i otklone sporovi koji bi više ili manje mogli remetiti povoljan razvoj međusobnih odnosa.

Međutim, neka vrlo značajna pitanja iz Memoranduma još nisu rešena (obaveza Italije da zakonskim putem reguliše status slovenačkih škola i njihovih nastavnika, dosledno sprovođenje prava upotrebe slovenačkog jezika u saobraćaju sa upravnim i sudskim vlastima, pravično učešće pripadnika slovenačke etničke grupe u javnim i upravnim službama i dvojezični javni natpisi i objave).

U okviru opštih odnosa između dve zemlje zaključeno je posle 1954 više aranžmana, konvencija i sporazuma iz oblasti socijalnog osiguranja, turizma, filma, železničkog drumskog i vazdušnog saobraćaja (uspostavljene su stalne vazdušne linije Rim — Beograd i Beograd — Milano), veterinarske službe, PTT saobraćaja i telekomunikacija. 1 marta 1956 obnovljen je Sporazum o ribarenju i dopunjen Dodatnim protokolom 13 decembra iste godine. On je ponovo produžen do 30 aprila 1960 zaključenjem novog Sporazuma o ribolovu i potpisanim u Beogradu 20 novembra 1958. Novim sporazumom date su na korišćenje italijanskim ribarima 4 zone u jugoslovenskim teritorijalnim vodama — Palagruža, Jabuka, pojas uz Crnogorsko Primorje i Tršćanski Zaliv. Preciziran je postupak pri utvrđivanju prekršaja Sporazuma od strane italijanskih ribarica.

Odlukom dve vlade krajem 1955 diplomatska predstavništva obe zemlje podignuta su na rang ambasada.

Razvoj saradnje između dve zemlje i želja da se ona i ubuduće nastavi došli su do izražaja u izjavama državnika Italije i Jugoslavije.

14 juna 1956 ministar spoljnih poslova Italije G. Martino izjavio je u italijanskom Parlamentu, povodom debate o budžetu Ministarstva inostranih poslova, o odnosima između dve zemlje:

»Srećni smo što možemo konstatovati da je proces normalizovanja situacije na istočnoj granici, koji je počeo oktobra 1954, sada u punom razvoju. Iako je na ovako delikatnom i kompleksnom sektoru neizbežno da još ima nekih specifičnih teškoća, naši odnosi sa Jugoslavijom se razvijaju u atmosferi povećanog poverenja i srdačnosti, koja je omogućila uspostavljanje i zaključenje sporazuma o sređivanju mnogih nerešenih pitanja.«

U Izveštaju Saveznog izvršnog veća za 1957 kaže se o bilateralnoj saradnji Jugoslavije i Italije sledeće:

»Odnosi sa Italijom u 1957 su se razvijali u duhu prijateljskog sporazumevanja i sređivanja pitanja iz Mirovnog ugovora i Memoranduma o saglasnosti, kao i sve intenzivnije saradnje na ekonomskom polju.«

Pretsednik Tito je u ekspezu pred Narodnom skupštinom FNRJ 19 aprila 1958, između ostalog, rekao:

»Poslije rješenja tršćanskog pitanja odnosi sa Italijom su se sve više poboljšavali i došlo je do razvoja plodne ekonomske saradnje. Zaključeni su uzajamni sporazumi kojima je regulisan niz pitanja, uspostavljen veoma živ malogranični promet, a u našoj spoljnotrgovinskoj razmjeni Italija se sada nalazi na prvom mjestu.«

U programatskom govoru, održanom 9 jula 1958 u italijanskom Parlamentu, predsednik italijanske vlade Amintore Fanfani rekao je sledeće:

»Susedne zemlje se dele na dve kategorije: na saveznike, kao što je Francuska, i na neutralne zemlje po pravu ili one koje teže da to postanu, kao što su Švajcarska, Austrija i Jugoslavija... I u tome i jeste naša namera kada nastavljamo tradicionalno i dobro isprobano prijateljstvo sa Švajcarskom Konfederacijom, razmatramo sve tekuće probleme sa Austrijom i omogućujemo dalje poboljšanje naših ekonomskih i političkih odnosa sa Jugoslavijom.«

Ekonomski odnosi

Posle potpisivanja Memoranduma o saglasnosti, pored znatno povećanog obima trgovinske razmene, proširila se i oblast tehničko-industrijske saradnje, uspostavljena je saradnja na poljoprivrednom sektoru; ostvareno je mnogo šire učešće jugoslovenskih preduzeća na italijanskim i italijanskih na jugoslovenskim sajmovima; osnovana je Italijansko-jugoslovenska trgovinska komora sa sedištem u Milanu i Jugoslovensko-italijanska sa sedištem u Beogradu; znatno je povećan broj zastupništava italijanskih firmi u Jugoslaviji (preko 300) — uopšte, došlo je do razvijanja intenzivnih kontakata između privrednika obe zemlje.

Trgovinska razmena zasniva se na Trgovinskom sporazumu od 31 marta 1955, koji je naknadno dopunjen dopunskim protokolima od 25 maja 1956 i 3 avgusta 1957. Pitanje plaćanja regulisano je platnim sporazumima od 31 marta 1955 i 3 avgusta 1957. Ovim poslednjim Sporazumom ukinut je raniji klirinški način plaćanja i Jugoslavija je prema Italiji prešla na multilateralni sistem plaćanja putem transferibilne lire. Naročiti značaj za povećanje obima ekonomske saradnje imao je Sporazum o specijalnim isporukama, od 21 februara 1957, kojim je Italija dala Jugoslaviji kredit u visini od 30 miliona US dolara za nabavku investicione opreme za razvoj njene industrije. Taj kredit je već iscrpljen i pretstoje pregovori o novom aranžmanu na tom području.

Trgovinska razmena se iz godine u godinu znatno povećavala.

U 1955 Italija je zauzimala u jugoslovenskom izvozu prvo mesto, u uvozu treće, a u 1957 u izvozu prvo u uvozu drugo mesto. U 1957 Jugoslavija je u italijanskom izvozu zauzimala 7, a u uvozu 18 mesto.

Da bi se održao postojeći obim trgovinske razmene, potrebno je da Italija liberalizuje uvoz iz Jugoslavije na principu koji važi za zemlje OEEC, tj. da jugoslovenske artikle uvozi bez ikakvih ograničenja putem kontingenata. U suprotnom neizbežno će doći do smanjenja jugoslovenskog uvoza iz Italije.

Robna razmena sa Italijom u razdoblju od 1954 do 1958 iznosila je: (U hiljadama US dolara)

Godina	Izvoz u Italiju	Uvoz iz Italije	Ukupno
1954	29.453	22.634	52.087
1955	38.488	42.973	81.461
1956	45.677	41.040	86.717
1957	53.623	78.557	132.180
1958 (od 1 januara do 31 juna) oko	29.000	34.000	63.000

Saradnja u tehničko-industriskoj kooperaciji takođe se znatno proširila. 1. marta 1956 obe zemlje su zaključile Sporazum o tehničkoj i industriskoj saradnji, koji predviđa razne oblike saradnje, naročito u oblasti industrije, poljoprivrede, građevinarstva i saobraćaja. Danas postoji 21 razvijena kooperacija između italijanskih i jugoslovenskih preduzeća. Sve se više obavlja razmena stručnjaka i iskustava između obe zemlje. Jugoslovenska poljoprivredna delegacija, na čelu sa sekretarom za poljoprivredu i šumarstvo Saveznog izvršnog veća Slavkom Komarom je posetila Italiju početkom 1957, i tom prilikom su vođeni vrlo plodni razgovori sa italijanskim ministrom poljoprivrede Kolombom o saradnji u poljoprivredi.

Mogućnosti proširenja saradnje na ekonomskom području još su vrlo velike kako na bilateralnom planu tako i na međunarodnom (Jugoelexport, Program Evropske ekonomske komisije za razvoj jugoistočne Evrope itd.).

Učešće Jugoslavije na Milanskom sajmu i Italije na Zagrebačkom velesajmu postalo je tradicionalno. Poslednjih godina visoki jugoslovenski privredni funkcioneri redovno prisustvuju Milanskom sajmu, a ministar za spoljnu trgovinu Italije sa drugim visokim funkcionerima redovno dolazi u posetu Zagrebačkom velesajmu. Italijanske firme u velikom broju izlažu takođe i na Beogradskom sajmu i Novosadskom poljoprivrednom sajmu, dok jugoslovenska preduzeća svake godine učestvuju na Tršćanskom sajmu. Pojedina preduzeća učestvuju i na sajmovima u Padovi, Veroni, Bariju, Vičenci i dr.

Značajan doprinos unapređenju ekonomske saradnje pretstavlja aktivnost dve mešovite trgovinske komore. U Italijansko-jugoslovenskoj trgovinskoj komori, sa sedištem u Milanu, i njenoj ispostavi u Trstu učlanjeno je preko 270 renomiranih italijanskih firmi, a u Jugoslovensko-italijanskoj komori, sa sedištem u Beogradu, oko 150 jugoslovenskih preduzeća.

Saradnja u oblasti kulture

Jugoslovensko-italijanski kulturni odnosi su se do kraja 1954 odvijali u vrlo skromnim razmerima.

Kulturna saradnja uspešno se razvija od 1955, naročito razmena u oblastima muzičke, pozorišne i likovne umetnosti.

Tako su od 1955 gostovali u Italiji folklorni ansambl »Kolo« a u istoj i narednim godinama Beogradska i Ljubljanska opera, Balet Zagrebačke i Beogradske opere, Ljubljanska filharmonija, »Zagrebački solisti«, Zagrebačko, Ljubljansko i Mariborsko dramsko pozorište itd. Postalo je tradicionalno učešće jednog našeg operskog ili baletskog ansambla na muzičkom festivalu u Firenci »Maggio Fiorentino« i naših pevačkih horova na horskom takmičenju u Arcu.

U Jugoslaviji su gostovali: Milansko dramsko pozorište »Piccolo Teatro«, pozorišna grupa »Cesco Baseggio« iz Venecije, kamerni reproduktivni ansambl »Rimski virtuozi« i nekoliko italijanskih reproduktivnih muzičkih umetnika.

1956 i 1957 organizovane su izložbe jugoslovenskog savremenog slikarstva u Italiji i italijanskog savremenog slikarstva u Jugoslaviji. U 1956 se italijanska javnost upozнала sa izložbom kopija jugoslovenskih srednjovekovnih fresaka, a u Jugoslaviji su prikazane kopije mozaika iz Ravene. Takođe su razmenjene izložbe mladih jugoslovenskih i italijanskih slikara. U poslednje vreme sve su češće i pojedinačne i grupne izložbe jugoslovenskih likovnih umetnika u raznim italijanskim gradovima. Jugoslovenski umetnici redovno učestvuju na venecijanskom »Bijenalu«, a 1957 Jugoslavija je prvi put učestvovala na »Trijenalu« primenjene umetnosti i arhitekture u Milanu.

Sve je šira i češća saradnja filmskih umetnika i filmskih proizvodnih preduzeća.

Saradnja u književnosti nije pokazala ozbiljniji napredak u pogledu izdavanja u Italiji prevoda iz jugoslovenske književnosti. U Jugoslaviji se italijanska, naročito savremena, književnost mnogo prevodi i izdaje.

U oblasti nauke jugoslovensko-italijanska saradnja se ogleda u razmeni manjeg broja stipendista raznih struka, postojanju lektora — Jugoslovena za srpskohrvatski jezik na univerzitetu u Firenci i Italijana za italijanski jezik na Sveučilištu u Zagrebu, u brojnim neposrednim kontaktima i vezama raznih naučnih ustanova, instituta, udruženja i pojedinih naučnika dve zemlje itd.

Ugledni fiorentinski kulturno-politički časopis »Il Ponte« posvetio je u 1956 poseban broj Jugoslaviji. Sarajevski časopis »Pregled« izdao je sledeće godine poseban broj posvećen Italiji.

IZVOR:

Ugovor o miru sa Italijom, zaključen i potpisan u Parizu 10 februara 1947 između Sila Savezničkih i Udruženih i Italije — »Službeni list FNRJ«, br. 74 od 29 augusta 1947. Memorandum o saglasnosti između vlada Italije, Ujedinjene kraljevine, Sjedinjenih Američkih Država i Jugoslavije o Slobodnoj Teritoriji Trsta, od 5 oktobra 1954 — »Dodatak Službenog lista FNRJ«, br. 6 od 27 oktobra 1954. Jugoslovensko-italijanski bilateralni sporazumi: Sporazum koji se odnosi na regulisanje međusobnih obaveza ekonomskog i finansiskog karaktera koje proističu iz Ugovora o miru i sukcesivnih sporazuma, zaključen u Rimu 23 decembra 1950 — »Dodatak Službenog lista FNRJ«, br. 14 od 22 augusta 1956. Sporazum o definitivnom regulisanju svih uzajamnih obaveza ekonomskog i finansiskog karaktera koje proističu iz Ugovora o miru i sukcesivnih sporazuma, zaključen u Beogradu 18 decembra 1954 — »Dodatak Službenog lista FNRJ«, br. 2 od 1 februara 1956. Trgovinski sporazum, zaključen u Rimu 31 marta 1955 — »Dodatak Službenog lista FNRJ«, br. 1 od 16 januara 1956. Sporazum o plaćanju, zaključen u Rimu 31 marta 1955 — »Dodatak Službenog lista FNRJ«, br. 1 od 16 januara 1956. Sporazum za regulisanje prometa lica, kao i kopne i pomorskog prevoza i saobraćaja između područja Trsta i područja koja se njim graniče, zaključen u Udinama 20 augusta 1955. — »Dodatak Službenog lista FNRJ«, br. 3 od 18 februara 1957. Sporazum o ribolovu italijanskih ribara u jugoslovenskim vodama, zaključen u Beogradu 1 marta 1956 — »Dodatak Službenog lista FNRJ«, br. 1 od 10 januara 1957. Sporazum o tehničkoj saradnji, zaključen u Beogradu 1 marta 1956 — »Dodatak Službenog lista FNRJ«, br. 1 od 10 januara 1957. Sporazum o specijalnim isporukama, zaključen u Rimu 21 februara 1957 — »Dodatak Službenog lista FNRJ«, br. 1 od 9 januara 1958. Dopunski protokol uz Trgovinski sporazum od 31 marta 1955, zaključen u Rimu 3 augusta 1957 — »Dodatak Službenog lista FNRJ«, br. 6 od 3 juna 1958. Tripartitna deklaracija vlada Sjedinjenih Američkih Država, Ujedinjene Kraljevine i Francuske od 20 marta 1948 o tršćanskom pitanju — »Documenti di vita italiana« (izdanje Dokumentacionog centra Pretsedništva italijanske vlade), godina III, br. 24 za novembar 1953. Odluka vlade Sjedinjenih Američkih Država i Ujedinjene Kraljevine od 8 oktobra 1953 o potpunju predaji uprave zone »A« Italiji — »Documenti di vita italiana«, godina III, br. 24 za novembar 1953. Ekspozice pretsednika Republike Josipa Broza Tita na zasedanju Savezne narodne skupštine 25 oktobra 1954. — »Borba« od 26 oktobra 1954. Ekspozice pretsednika Republike Josipa Broza Tita na zasedanju Savezne narodne skupštine 19 aprila 1958. — »Borba« od 20 aprila 1958. Intervju pretsednika italijanske vlade Marija Šelbe dopisniku »Borbe« 9 oktobra 1954 — »Borba« od 10 oktobra 1954. Govor italijanskog ministra inostranih poslova Gaetano Martinova u italijanskoj skupštini 14 juna 1956 — »Relazioni internazionali« (izdanje Instituta za izučavanje međunarodne politike u Milanu), godina XX, br. 25 od 23 juna 1956. Govor pretsednika italijanske vlade i ministra inostranih poslova Amintore Fanfani u italijanskoj skupštini 9 jula 1958 — »Relazioni internazionali«, godina XXII, br. 29 od 19 jula 1958.

B. Ž.

SADRŽAJ IZDATIH BROJEVA

STANOVNIŠTVO

Pismenost i školska sprema stanovništva	1—4
Kretanje nataliteta, fertiliteta i mortaliteta stanovništva	279—284

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Radni odnosi	5—9
Službenički sistem	10—13
Republičke narodne skupštine (1953—1958 g.)	49—52
Zakonodavni rad Savezne narodne skupštine (1953—1957 g.)	53—58
Odbornici narodnih odbora	59—60
Izbori za Saveznu narodnu skupštinu	97—99
Odlikovanja	100—101
Sednice Saveznog izvršnog veća	14—52;
101—102; 152; 195; 196; 245; 294; 383—384; 432	
Izbori za narodne skupštine narodnih republika i autonomnih jedinica	145—148
Savezna narodna skupština 149; 241; 381; 431	
Republičke narodne skupštine 149—150; 196;	242—244; 293; 381—383; 432
Sastav Savezne narodne skupštine	153—156
Mesni odbori	191—193
Narodna milicija	193—194
Stalna konferencija gradova	197—198
Sastav republičkih narodnih skupština	198—208
Zborovi birača	239—240
Sednice republičkih izvršnih veća	245—248;
433—436	
Sastav Saveznog izvršnog veća	249
Sastav republičkih izvršnih veća	249—250
Federativno uređenje Jugoslavije	285—287
Sastav organa radničkog samoupravljanja	288—290
Pravosudni organi u Jugoslovenskoj narodnoj armiji	291—292
Inspekcije	335—338
Organizacija saveznih organa uprave	339—343
Funkcioneri savezne države uprave	343—344
Obezbeđenje zakonitosti u Jugoslaviji	375—380

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

Omladinske radne akcije	61—65
Savez lekarskih društava FNRJ	103—104
Dečje organizacije	105—107
Šesti kongres Narodne omladine Jugoslavije	17—20
Proširena sednica Izvršnog komiteta CK SKJ	65
Plenumi republičkih CK SK 20; 65; Plenumi Saveznog i glavnih odbora SSRNJ	15—16; 20; 251; 52; 298
Prošireni plenum Centralnog odbora Saveza boraca Jugoslavije	108
Međunarodni kontakti SKJ i SSRNJ	66; 107
VII Kongres Saveza komunista Jugoslavije	157—162
IV Plenum Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije	162—164
Sednica predsedništva Saveznog odbora SSRNJ	164
Drugi kongres pravnika Jugoslavije	209
Redovna skupština Saveza udruženja pravnika Jugoslavije	209
Treći kongres ekonomista Jugoslavije	210
Treći kongres inženjera šumarstva i drvne industrije Jugoslavije	210
Odluka CK SKJ o zadacima i sastavu pomoćnih organa. Kontrolne komisije i opunomoćstva CK SKJ za organizaciju SK u JNA	251—252
Sastav pomoćnih organa Saveznog odbora SSRNJ	252
Savez novinara Jugoslavije	295—297
Savez udruženja za Ujedinjene nacije Jugoslavije	297—298
Prvi kongres arhitekata Jugoslavije	298
Savez književnika Jugoslavije	345—346
Proslava Dana mladosti	346—347
Proslava Bitke na Sutjesci	347—348
Savez ženskih društava Jugoslavije	385—387
V Plenum Centralnog veća Saveza sindikata Jugoslavije	387
II Nacionalni kongres za zaštitu dece	388
Autoput 1958 (Ljubljana—Zagreb)	437—438

PRIVREDA

Savezni društveni plan za 1958 god.	21—26
Kretanje i struktura zaposlenosti	26—30
Drvena industrija	30—34
Peta godišnja skupština Glavnog zadrugnog saveza Jugoslavije	34
Privreda u 1957 godini	67—71
Proizvodnja i prerada nafte	72—74
Proizvodnja šećerne repe i šećera	74—76
Narodni dohodak 1952—1956 g.	109—110
Olovni cink	111—114
Proizvodnja kukuruza	114—118
Pčelarstvo	118—119
Sistem i organizacija spoljne trgovine	119—122
Brodogradnja	165—167
Radioindustrija	168
Turizam u 1957	169—170
Prehrambena industrija	211—213
Železnički transport	214—218
Trgovina u 1957	219—221
Spoljna trgovina u 1957	221—222
Privreda u prvom tromesečju 1958	223—226
PTT saobraćaj	253—157
Proizvodnja i prerada duvana	258—260
Investicije u 1957	261—262
Industrija cementa	299—301
Javni putnički saobraćaj u gradovima	301—305
Privreda u prvom polugodu 1958	306—310
Gradevinarstvo u 1957	310—312
Krupna poljoprivredna gazdinstva	349—355
Industrija nemetala	355—360
Bankarstvo	389—396
Osiguranje imovine i lica	397—399
Melioracije u Makedoniji	400—402
Lovstvo	403—406
Udruživanje u privredi	439—443
Privreda u razdoblju januar-oktobar 1958.	444—448

SOCIJALNA POLITIKA I NARODNO ZDRAVLJE

Penzisko osiguranje	39—42
Invalidsko osiguranje	131—133
Apotekarska služba	133—135
Letovanje i odmor dece u 1957 g.	135—137
Deset godina rada UNICEF-a u Jugoslaviji	137—138
Socijalne pomoći	171—173
Služba posredovanja rada i zaštita lica van radnog odnosa	173—175
Vaspitna zapuštenost i kriminalitet kod dece i omladine	176—178
Banjska lečilišta	178—180
Suzbijanje malarije	227—228
Odmarališta	263—264
Školske kuhinje	264—265
Rashodi za zdravstvenu zaštitu u 1956 i 1957	265—266
Ambulantno-polikliničke i dispanserske ustanove	313—316
Socijalno osiguranje u 1957	316—318
Zaštita dece palih boraca	407—409
Ustanove za stare i nesposobne	410—411
Služba transfuzije krvi	411—412
Rad sanitarne inspekcije u 1957	413—414
Bolnice	449—452
Kretanje zaraznih bolesti u 1957	453—454

KULTURA

Niže i srednje umetničke škole	77—79
Arhivi	80—82
Međunarodni festival naučno-tehničkih filmova	82
Narodni univerziteti	123—125
Filmovi proizvedeni u 1957 godini	126—127
Dela jugoslovenskih pisaca u prevodima	127
Časopisi	128—130
Više škole	181—183
Jugoslovensko dramsko pozorište	184
Diplomiranje i trajanje studija na višim i visokim školama	229—231
Doktorat nauka	232—233
Treće jugoslovenske pozorišne igre »Sterijino pozorište«	234
Reforma školstva	267—270
Kulturno-prosvetno veće Jugoslavije	270—271
Biološki institut Srbije	272
Prosvetno-pedagoška služba	319—321
Hemiski institut »Boris Kidrič«	321—322

Jugoslovenska likovna umetnost u inostranstvu i inostrana u Jugoslaviji

Peti festival jugoslovenskog filma	322—323
Međunarodna saradnja	324
Kulturno-prosvetni i društveno-zabavni rad u JNA	361—362
Matica srpska	362—364
Devete Dubrovačke letnje igre	364—365
Profesionalna pozorišta	366
Osnovne, stručne škole, gimnazije i škole za odrasle u 1956/57	415—419
Izdavačka delatnost za decu i omladinu	420—422
Tanjug	455—457
Etnografski muzeji	458—459
Međunarodna razmena studenata na stručnoj praksi	459—461
	461—462

FIZIČKA KULTURA I NARODNA TEHNIKA

Međunarodna takmičenja jugoslovenskih sportista u 1957 godini	35—38; 277
Državna prvenstva u 1957 godini	83—88; 274
Objekti za fizičku kulturu	273—274
Nastavni kadrovi u fizičkoj kulturi	423—424
Šahovski savez Jugoslavije	424—426
Jugoslovenski rekordi	463—464
Jugoslovenski kongres za fizičku kulturu	465—466

SPOLJNA POLITIKA

Jugoslavija u specijalizovanim agencijama OUN	43—44
Međunarodni ugovori zaključeni u toku 1957 godine	45—48
Poseta pretsednika Republike Indonezije Sukarna	48
Jugoslavija i Grčka	89—90
Diplomatsko-konzularna predstavništva	91—94
Poseta potpredsednika SIV-a Svetozara Vukmanovića NR Poljskoj	95
Poseta izvršnog sekretara Evropske ekonomske komisije	95
Poseta pretsednika grčke Narodne skupštine Konstantina Rodopulosa	95—96
Stavovi FNRJ po važnijim pitanjima na Dvanaestom zasedanju Generalne skupštine UN	139—144
Opšta spoljnopoliitička aktivnost Jugoslavije u 1957	185
Jugoslavija i Burma	186—188
Jugoslavija na Trinaestom zasedanju Evropske ekonomske komisije	188
Jugoslavija i Evropska ekonomska komisija	189—190
Stav Jugoslavije u vezi s problemom nuklearnog naoružanja	235—237
Poseta parlamentarne delegacije Velike Britanije	237
Stavovi Jugoslavije na Međunarodnoj konferenciji za pomorsko pravo	238
Jugoslavija i Indija	275—278
Jugoslavija i Danska	325—326
Stav Jugoslavije o pomoći ekonomskom razvoju nerazvijenih zemalja	326—329
Jugoslavija na XXV i XXVI zasedanju Ekonomsko-socijalnog saveta UN	329—330
Poseta pretsednika UAR Nasera i trojni sastanak ministara inostranih poslova FNRJ, UAR i Grčke	331
Međunarodni ugovori zaključeni u prvoj polovini 1958	332—334
Stav Jugoslavije o kolonijalnom pitanju	367—371
Jugoslavija i kriza na Srednjem Istoku	372—373
Poseta pretsednika norveške vlade Gerhardena	374
Jugoslavija i Indonezija	427—428
Jugoslavija i Međunarodna agencija za atomsku energiju	428—429
Poseta državnog sekretara za inostrane poslove Koče Popovića	430
Velikoj Britaniji	467—470
Jugoslavija i Italija	

»Jugoslovenski pregled« izlazi u mesečnim sveskama.

Godišnja pretplata 3.000 dinara / Redakcija: Nemanjina 34 / tel. 27-190
Administracija: Ulica Kosmajka 7 / tel. 22-778 / pošt. fah 62 / Beograd

Tekući račun kod Narodne banke br. 101—14
2—645

Štampa: Beogradski grafički zavod, Beograd.

